

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**ALİ AKBAŞ'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR
İNCELEME**

A STUDY ON ALİ AKBAŞ'S LIFE, ART AND WORK'S

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

FURKAN YASİN ÖKSÜZ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HATEM TÜRK

GİRESUN-2023

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 12/06/2023 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Furkan Yasin ÖKSÜZ'ün "ALİ AKBAŞ'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME" başlıklı tezini incelemiş olup aday 12/06/ 2023 tarihinde, saat 10:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Hatem Türk	
Üye	Doç. Dr. Emine Bilgehan Türk	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Emel Hisarcıklılar	

Onay

12/06/2023

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdür V.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ali Akbaş’ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/06/2023

Furkan Yasin ÖKSÜZ

ÖN SÖZ

“Ali Akbaş’ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı çalışma, giriş bölümü dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Türk Edebiyatında Milliyetçi söylem üzerine bilgiler verilmiştir. “Hayatı, Ailesi, Kişiliği ve Çevresi” adlı birinci bölüm, kendi içerisinde sekiz alt başlıktan oluşmaktadır. Sanatçının ailesi ve çocukluk yılları, öğrenim hayatı, çalışma hayatı, dergicilik faaliyetleri, dost çevresi ve katıldığı etkinlikler hakkında edinilen bilgiler bu bölümde yer almaktadır. Bu bölüm; Ali Akbaş ile gerçekleştirilen görüşmeler, süreli yayınlarda yer alan röportajlar ve sanatçı hakkında yazılmış yazılar üzerinden oluşturulmuştur.

“Sanatı” adlı ikinci bölüm, kendi içerisinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde Ali Akbaş’ın şiire başlaması, şairliği, şiir anlayışı ve şiirlerinin kaynağı gibi çeşitli başlıklar üzerinde durulmuştur. Bu başlıklar ışığında sanatçının, Türk şiirindeki yerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

“Eserleri” adlı üçüncü bölüm, kendi içerisinde beş alt başlıktan oluşmaktadır. İlk üç başlıkta sanatçının sırasıyla şiir ve masal kitapları tanıtılmış, piyes çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü başlıkta sanatçının şiirleri muhtevalarına göre tasnif edilmiştir. Bu başlık altında yer alan şiirler sırasıyla aşk ve sevgi, hasret, ölüm, din, tabiat-pastoral, Türklük bilinci ve tarih, Türk-İslam coğrafyası, sosyal meseleler, çocuk, portre ve bireysel şiirler gibi alt başlıklar içerisinde incelenmiştir. Beşinci başlıkta, sanatçının şiirlerinde yer verdiği ithaflar tasnif edilmiştir.

Bu çalışma sürecimde bana yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Hatem Türk’e, çalışmamı ilgiyle takip eden ve süreç boyunca bilgi birikimini benimle paylaşan kıymetli hocam, şair Ali Akbaş’a, benden emeğini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli aileme ve desteklerini gördüğüm değerli arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

FURKAN YASİN ÖKSÜZ

GİRESUN-2023

ÖZET

ALİ AKBAŞ'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

“Ali Akbaş’ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı bu çalışmanın amacı edebiyatın şiir, masal, piyes gibi farklı türlerinde eserler kaleme almış olan Ali Akbaş’ın hayatını, sanatını ve eserlerini inceleyerek edebiyat tarihindeki yerini belirlemektir. Bununla birlikte, Ali Akbaş’ı bilim dünyasına tanıtarak hakkında yapılacak bilimsel çalışmalara da kaynaklık etmek amaçlanmıştır.

Ali Akbaş şair, öğretmen ve akademisyendir. Üniversite öğreniminin ardından Kahramanmaraş, Rize ve Adana’da edebiyat öğretmenliği yapar. 1973-1979 yılları arasında Gazi Üniversitesinde hocalık ve müdür yardımcılığı, 1979’da FRTEM.’de program yazarlığı görevini üstlenir. Ardından Hacettepe Üniversitesinde Türk Dili okutmanı ve Ahmet Yesevi Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak görev alır. Bu süreçte edebî faaliyetlerini de sürdüren sanatçı *Ülkü Pınarı*, *Divan*, *Doğuş Edebiyat*, *Kanat* ve *Kardeş Kalemler Dergisi* dergilerinin yayın hayatında aktif rol oynar. Bununla birlikte şiirleri *Divan*, *Kanat*, *Doğuş Edebiyat*, *Dolunay*, *Erguvan*, *Kardaş Edebiyatlar*, *Türk Yurdu*, *Töre*, *Hisar*, *Türk Edebiyatı*, *Ötüken* gibi dergilerde yayımlanır.

Ali Akbaş’ın; şiirlerinde hece, aruz ve serbest nazım gibi farklı nazım türlerini kullandığı görülür. Şiirlerinde genel olarak Türklük ve tarih bilinci ile Türk-İslam coğrafyası muhtevalarına ağırlık verir. Bunların dışında ele alınan aşk, hasret, ölüm, din, tabiat, çocuk, portre ve bireysel temalarda da millî ve manevi değerlerin ön planda tutulduğu görülür. Buradan hareketle Ali Akbaş’ın, eserlerini Gelenekçi-Ülkücü sanat anlayışı çerçevesinde kaleme aldığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ali Akbaş, şair, şiir, Türklük, gelenek.

ABSTRACT

A REVIEW ON ALI AKBAS' LIFE, ART AND WORKS

The aim of this study named "A Study on Ali Akbaş's Life, Art and Works" is to determine his place in the history of literature by examining the life, art and works of Ali Akbaş, who has written works in different genres of literature such as poetry, fairy tales and plays. In addition, it is aimed to introduce Ali Akbaş to the world of science and to be a source for scientific studies to be made about him.

Ali Akbaş is a poet, teacher and academician. After his university education, he worked as a literature teacher in Kahramanmaraş, Rize and Adana. He worked as a lecturer and assistant director at Gazi University between 1973-1979, and as a program writer at FRTEM. He then worked as a Turkish Language Instructor at Hacettepe University and as a research assistant at Ahmet Yesevi University. Continuing his literary activities in this process, the artist plays an active role in the publishing life of Ülkü Pınarı, Divan, Doğuş Edebiyat, Kanat and Kardeş Kalemmler Magazines. In addition, his poems are published in journals such as Divan, Kanat, Doğuş Edebiyat, Dolunay, Erguvan, Kardaş Edebiyatlar, Türk Yurdu, Töre, Hisar, Türk Edebiyatı, Ötüken.

Ali Akbaş; It is seen that he uses different verse types such as syllable, aruz and free verse in his poems. In his poems, he generally focuses on the contents of Turkish-Islamic geography with the consciousness of Turkishness and history. Apart from these, it is seen that national and spiritual values are kept in the foreground in love, longing, death, religion, nature, child, portrait and individual themes. From this point of view, it can be said that Ali Akbaş wrote within the framework of the Traditionalist-Idealist art understanding.

Keywords: Ali Akbaş, poet, poetry, Turkishness, tradition.

KISALTMALAR

A.A. : Ali Akbaş

A.A.İ.K.İ. : Ali Akbaş İle Kişisel İletişim

Age. : Adı geçen eser

AYB. : Avrasya Yazarlar Birliği

C. : Cilt

CKMP. : Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

DTFC. : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

E.B. : Eylüle Beste

E.D. : Erenler Dîvânında

FRTEM. : Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi

KKD. : Kardeş Kalemler Dergisi

M.Ç. : Masal Çağı

MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı

MHP. : Milliyetçi Hareket Partisi

MTTB. : Millî Türk Talebe Birliği

s. : Sayfa

S. : Sayı

S.S. : Söğüt ve Serçe

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

T.G. : Turna Göçü

TRT. : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TÜRKSOY. : Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı

TÜRKSAV. : Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Birliği

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
KISALTMALAR	IV
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.HAYATI – AİLESİ – KİŞİLİĞİ VE ÇEVRESİ	4
1.1. Aile Hayatı ve Çocukluğu	4
1.2. Öğrenim Hayatı	7
1.3. Evliliği ve Ailesi	13
1.4. Askerlik Hayatı.....	13
1.5. Çalışma Hayatı	14
1.6. Dergicilik Faaliyetleri.....	16
1.7. Dost Çevresi	20
1.8. Katıldığı Etkinlikler ve Aldığı Ödüller.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

2.SANATI.....	27
2.1. Şiire Başlaması.....	27
2.2. Şairliği ve Şiir Anlayışı.....	29
2.3. Şiirlerinin Kaynağı ve Türk Şiirindeki Yeri.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ESERLERİ	37
3.1. Şiir.....	37
3.1.1. Masal Çağı.....	37
3.1.2. Kuş Sofrası.....	37
3.1.3. Erenler Dîvânında.....	38
3.1.4. Eylüle Beste	39
3.1.5. Turna Göçü	39
3.1.6. Bütün Şiirleri.....	39
3.2. Masal.....	40

3.2.1. Gökte Ay Portakaldır	40
3.3. Piyes	41
3.3.1. Kız Evi Naz Evi	41
3.3.2. Hacı Bektaş Veli	42
3.4. Şiirlerinin Muhtevalarına Göre İncelenmesi	43
3.4.1. Aşk ve Sevgi Temalı Şiirler	43
3.4.2. Hasret Temalı Şiirler	46
3.4.3. Ölüm Temalı Şiirler	51
3.4.4. Din Temalı Şiirler	57
3.4.5. Tabiat Temalı Şiirler	60
3.4.6. Türklük Bilinci ve Tarih Temalı Şiirler	71
3.4.7. Türk-İslam Coğrafyası Konulu Şiirler	79
3.4.8. Sosyal Meselelerin Ele Alındığı Şiirler.....	92
3.4.9. Poetik Şiirler.....	107
3.4.10. Çocuk Temalı Şiirler	113
3.4.11. Portre Şiirleri	120
3.5. Şiirlerindeki İthaflar	132
SONUÇ.....	134
KAYNAKÇA	135

GİRİŞ

Türk Edebiyatı'nda Milliyetçi Söylem Üzerine Bir Değerlendirme

II. Meşrutiyetin ilanı; Osmanlı İmparatorluğu'nda, devletin bekası adına ortaya konulmuş pek çok ideolojik hareketin tartışılması ve faaliyet gösterebilmesi bakımından, serbest bir ortamın oluşumuna imkân sağlamıştır. Bu ideolojik hareketler içinde, özellikle Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımları, dağılma sürecinde olan imparatorluk adına bir kurtuluş reçetesi olarak görülür.

Bu akımlardan ilki; içerisinde pek çok etnik unsuru barındıran imparatorlukta, bütün Osmanlı vatandaşlarının eşit hak ve hürriyete sahip olduğu Osmanlıcılıktır. Bu fikir II. Abdülhamid tarafından da desteklenmiş, bir dönem devlet politikası olarak uygulanmıştır:

“Ancak, Balkan Harbi (1912) Hristiyan unsurların imparatorluğa karşı tutumlarını kesin bir şekilde ortaya koyduğu gibi, Arnavutluk isyanı ve Araplarla Kürtler arasında başlayan bazı milliyetçilik hareketleri, imparatorluğun siyasi bütünlüğünün sürdürülmesi bakımından, Müslüman unsurların da tam bir anlaşma içinde bulunmadığını göstermekte idi. Osmanlıcılık ideolojisinin böylece iflası, realiteler karşısında, bu ideolojinin tamamıyla safçasına ve hatta imparatorluğun geleceği için tehlikeli olduğu inancında bulunan bazı aydınları haklı çıkardı” (Akyüz, 1979, 157).

Osmanlı'nın kurtuluşu adına öne sürülen fikirlerden biri de İslamcılıktır. Osmanlı içinde yaygın olan dinin İslam olması sebebiyle devletin bütünlüğünü korumada önemli bir fikir olarak öne sürülmüştür. Bu akım da devlet politikası olarak uygulanmıştır. Ancak, özellikle Arap coğrafyasında baş gösteren birtakım ayaklanmalar İslamcılık fikrinin işlevini kaybetmesine neden olmuştur.

İmparatorluğun bekası adına ortaya atılan bir diğer fikir Batıcılıktır. Avrupa'nın hemen her alanda Osmanlı'dan ileri bir durumda olması, Batıcılık fikrinin benimsenmesine imkân sağlamıştır. Ancak, Avrupa'nın geri kalmış ülkeler üzerindeki baskısı, sömürgecilik faaliyetleri ve akımın yeterince kendini ifade edememesi gibi nedenlerle Batıcılık fikri de zamanla işlevini kaybetmiştir.

Osmanlıcılık, İslamcılık ve Batıcılık fikirlerinin işlevlerini kaybetmesinin ardından ortaya atılan bir diğer fikir ise Türkçülüktür. Tüm dünyada etkisini giderek

hissettiren milliyetçilik akımına karşı, devletin kurtuluşu adına Türkçülük fikri öne sürülmüştür. “Osmanlıcılık ve İslamcılık ideolojileri önce siyaset alanında görülüp edebiyata oradan geçtikleri halde, Milliyetçilik ideolojisi, tersine olarak önce edebiyat ve fikir adamları tarafından ortaya atılmış ve siyaset alanına oradan geçmiştir” (Akyüz, 1979, 158). Türkçülüğü, diğerlerinden ayıran hususlardan biri de ortaya konuluş aşamalarıdır.

Türk Edebiyatında “Millîleşmek” fikrinin ele alındığı önemli yayınlardan biri Namık Kemal’in *Lisân-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir* adlı makalesidir. Namık Kemal bu makalede, klasik edebiyatı tenkit ederek, dil ve edebiyat hakkında fikirlerini öne sürer. “(...)Yeni bir edebiyatın gelişip olgunlaşması, dilimizin ve edebiyatımızın yeni yüzyılda yeni insanın ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, hepsinden önemlisi toplumu değiştirmede belirleyici ve itici bir görev üstlenmesi için birtakım esaslar ortaya konur” (Yetiş, 1998, 267) Namık Kemal’in ardından Ziya Paşa’nın *Şiir ve İnşâ* adlı makalesi dönemin dikkat çeken çalışmalarından biridir. Bu makalede Ziya Paşa, şiirin gelişmesi için önce düz yazının gelişmesi gerektiğini dile getirir. “Yine aynı dönemlerde kaleme alınan Yusuf Akçura’nın *Üç Tarz-ı Siyaset*’i, Şemseddin Sami’nin *Kâmus-ı Türkî*’si, Ahmet Vefik Paşa’nın *Lehçe-i Osmani* adlı eserinin ön sözü, Ali Suavi’nin Türklük hakkında fikirleri gibi pek çok durum millî bir edebiyatın oluşumuna zemin hazırlamıştır” (Türk, 2021, 145). Mehmet Emin’in *Türkçe Şiirler* adlı şiir kitabı da, kullanılan sade dil ve söyleyişle dönemin dikkat çeken eserlerinden biri olmuştur.

Türk Edebiyatında “Millîleşmek” fikrinin gelişiminde süreli yayınların etkisinden de söz etmek gerekir. Selanik’te yayımlanan *Çocuk Bağçesi* adlı mecmuada yaşanan, sonrasında 1905 Edebî Hareketi olarak da anılacak olan edebî tartışmalar Millî edebiyatın gelişiminde önemli rol oynar. Tartışmalar, yeni şiiri ve hece veznini savunan; Mehmet Emin, Rıza Tevfik ve Raif Necdet ile eski şiiri ve aruz veznini savunan; Ömer Naci ve Hüseyin Cahit arasında yaşanır. Sanatçıların yazıları ve şiirleri üzerinden yürüttüğü bu tartışmalar derginin son sayısına kadar sürmüştür.

Millî edebiyat fikrinin dile getirildiği bir diğer süreli yayın, 1910-1912’de Selanik’te yayımlanan *Genç Kalemler* mecmuasıdır. “Yeni lisan başlıklı yazı başta olmak üzere, Genç Kalemler çevresinde başlatılan fikrî ve edebî faaliyetin, üzerinde

durulan zihniyeti, en iyi aksettirdiği düşüncesiyle Millî Edebiyat Dönemini yayımlandığı 1911 yılında başlatmak yerinde olur” (Aktaş, 2018, 310). Ömer Seyfettin’in 11 Nisan 1911’de kaleme aldığı *Yeni Lisan* adlı makale, dil ve edebiyat alanındaki “Millîleşmek” sürecinin başlangıcı olarak kabul edilir. “Millî Edebiyatı başlatan Türkçü harekettir. Millî Edebiyat deyimini ve görüşünü 1911’de ortaya atan *Genç Kalemler* dergisi, böyle bir edebiyatın kurulması için ‘yeni lisan’ davasının gerçekleşmesini ileri sürer” (İnan, 2015, 410). *Yeni Lisan*; “Eski Lisan”, “Edebiyatımız”, “Millî Edebiyatımız”, “Şarka Doğru”, “Garba Doğru”, “Bugünküler”, “Hastalıklar”, “Tasfiye”, “Nasıl?”, “Milliyete Doğru”, “Tasfiye Sarfı”, “İsimler ve Sıfatlar”, “İmlâ”, “Gaye”, “Ey Gençler” ve “Netice” adlı bölümlerden oluşmaktadır. Ömer Seyfettin *Yeni Lisan* ile Türk Edebiyatında, dil ve muhteva bakımından izlenecek millîleşme hareketinin yol haritasını çizmiştir, denilebilir.

Genç Kalemler hareketinin ortaya koyduğu Türkçülük fikri, zaman içinde pek çok devlet ve fikir adamı tarafından benimsenir. “(...)Genç Kalemlerle şiirde hece ölçüsü ve sade Türkçe yeniden gündeme gelir ve önem kazanır. Konusunu destanlar döneminden o güne Türk tarihinden, Anadolu’dan alan eserler yazma çıkışı başlar. Şekil ve imaj bakımından halk şiir zevkinden daha fazla faydalanılır” (Emiroğlu, 2016,86). *Yeni Lisan* makalesinin ortaya koyduğu, edebiyatta millîleşme fikrinin zamanla, toplum yaşantısına da sirayet etmesi hedeflenir. “Ömer Seyfettin’in yeni lisan hakkındaki fikirleri Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp tarafından da desteklenecek ve Cumhuriyet Türkiye’sinin de temellerini oluşturacak bir hareket halini alacaktır. Bu hareket Yeni Hayat adıyla anılacaktır” (Türk, 2021, 146). Böylece denilebilir ki Türkçülük akımı, başta edebiyat sahası olmak üzere pek çok alanda ifade edilmiş ve Modern Türkiye’nin yapı taşlarından biri halini almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAYATI – AİLESİ – KİŞİLİĞİ VE ÇEVRESİ

1.1. Aile Hayatı ve Çocukluğu

Ali Akbaş 1942’de,¹ Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesine bağlı Çatova Köyü’nde, Hamza Bey ve Emiş Hanım’ın çocukları olarak dünyaya gelir.² Sanatçı, doğup büyüdüğü coğrafyayı “Ben, etrafı sini içi gibi mor dağlarla çevrili Elbistan ovasında doğdum. Bu coğrafya insanda hep bir daüssıla duygusu uyandırır” (Beritli, 2017, 10) şeklinde ifade eder. Geçimlerini çiftçilikle sağlayan bir ailede büyüyen sanatçının çocukluk yılları, tarla işlerinde ailesine yardım etmekle geçer:

“İkinci Cihan Harbi yıllarında yani ekmeğin karneye bağlandığı kıtlık yıllarında doğmuşum, yıllarca sırtı yükten yağır olmuş develeri andıran çıplak dağlara, kel tepelere ve yıldızları iri bir gökyüzüne bakarak büyümüşüm, Temmuz sıcağında döven sürmüş, kuzu gütmüşüm, başımı güneş, yalın ayağımı toprak yakmış, kan gibi ılık sular içmişim...” (Karaca, 2007, 13).

Ali Akbaş’ın ailesi, yörenin tanınan ve sevilen ailelerdendir. Sanatçı, her iki dedesinin de çok zengin olmamakla birlikte hali vakti yerinde insanlar olduğunu söyler. Onların, köydeki yoksul ailelere yardımcı olduklarını dile getirir:

“İki dedem de hali vakti yerinde insanlardı. ‘Oda yakarlardı’. Yani kış boyunca odayı ısıtacak ve gelen misafire hazır tutacaksınız. ‘Oda yakmak’ bir terimdir bizim yörede. Kışlar çok çetin geçer. Onun için her mahalleden hali vakti yerinde olan bir adam, kış boyunca, odununu, yakıtını alıp, sobasını kurup, odayı ısıtmak durumundaydı. Başka köylerden gelen misafirler de hep bu ev sahibine misafir olurlardı. Her evin gücü yetmez. Mahallenin erkekleri geceleri hep oraya toplanırlar. Yatsı namazına kadar sohbet eder, hoşça vakit geçirirler. Askerlik hatıraları anlatılır; Ahmediye, Muhammediye, Siyer-i Nebî gibi İslam klasikleri okunur; Hazret-i Ali cenkleri, Battal Gazi Destanı, Karaca Oğlan, Âşık Garip, Sürmeli Bey, Kerem ile Aslı hikâyeleri okunur; eğer sesi güzel bir misafir gelmişse türkü söylettirilirdi. Yani o yıllarda bu odalar; din diyânet,

¹ Ali Akbaş, II. Cihan Harbi’nin yaşandığı dönemlerde dünyaya gelir. Dönemin zor koşulları sebebiyle nüfus kayıtlarının düzenli yapılamadığını belirtir. Bu sebeple doğum tarihi hakkında net bir bilgi yoktur. Ancak kendisi, bahar mevsiminin yaşandığı nisan- mayıs aylarında doğduğunu söyler.

² Ali Akbaş ailenin ilk çocuğu değildir. Sanatçı, kendisinden önce bir kız kardeşinin dünyaya geldiğini ancak küçük yaşta vefat ettiğini söyler. Yine sanatçı, kendisinden sonra da bir erkek kardeşinin dünyaya geldiğini, ancak onun da küçük yaşlarda vefat ettiğini anlatır. Ali Akbaş, iki kardeşinin de ölümlerinin, dönemin zorlu yaşam koşulları sebebiyle olabileceğini düşünmektedir.

edeb erkân öğretilen halk mektepleriydi. Mahallenin erkekleri yatsı namazını da burada cemaatle kılıp evlerine dağılırlardı. Yine Mahallenin hanımları da bu oda sahibinin harem kısmında, hanımının çevresinde toplanır; mâniler, ninniler söyler, masal anlatır, kazak örer, çorap dokurlardı³ (Ali Akbaş İle Kişisel İletişim, 15.10.2022).

Köy odalarının, Ali Akbaş'ın çocukluk yıllarında önemli bir yeri vardır. Sanatçının burada dinlediği masallar, maniler, destanlar ve halk anlatıları, onun hem yaşantısını hem de bilinçaltını önemli ölçüde besleyerek zenginleştirir:

“Çocukluğumda uzun kış gecelerinde, tandır başlarında tatlı dilli ninelerden mâniler, ninniler, masallar dinledim, köy odalarında Ahmediye, Muhammediye ve Hazreti Ali cenkleri dinleyerek büyüdüm. Temmuz sıcağı altında döven sürerken Karacaoğlan, Âşık Garip, Sürmeli Bey, Kerem ile Aslı okudum. Sanırım şuuraltımı dolduran bu folklorik malzeme yazmamda da etkili olmuştur” (Beritli, 2017, 10).

Akbaş, çocukluk günlerini geçirdiği Çatova Köyü'nü, köy halkının yaşantısını ve onlarla kurduğu samimiyeti “*Yüreğin Yanında Mı?*” adlı şiirinde ifade etmektedir. Şiirde bir yolculuğun hazırlığı görülür. Bu yolculuk, anlatıcının doğup büyüdüğü, çocukluk yıllarını geçirdiği köydür. Şiirde bu köy dağların ardında, gözlerden uzak ve sevgiden mahrum bırakılmış bir mekân olarak tasvir edilir. Anlatıcı köy halkının saf ve masum yaşantısını, “Onlar kuşlar kadar ürkek/ Ve tedirgin” (Akbaş, 2018, 367) dizeleriyle ifade eder. Onlar bir iyiliği, karşılık beklemeden yapan insanlardır:

“Onlar bir kuş kadar ürkek
Ve tedirgin,
Suyu üfler de içler.
Yerinde beğenmediğin,
Hiç almadan veren eller
Yeşerir değdiği yer
Köyümü gör” (A.A., 2018, 367).

Ali Akbaş henüz dört yaşında iken babası Hamza Bey vefat eder. Sanatçı, babası Hamza Bey'in, askerden izine geldiği bir zamanda geçirdiği soğuk algınlığı sebebiyle vefat ettiğini söyler.⁴ Akbaş, küçük yaşta kaybettiği babasına olan özlemini “Babamı rüya gibi hatırlıyorum. Babam hep çiftçi hâliyle hayallerimde” (Alizade, 2019, 7) sözleriyle dile getirir. Akbaş, babasıyla geçirdiği günleri ve kendisine

³ Çalışmamızda, Ali Akbaş ile yapmış olduğumuz görüşmelerde yer alan ifadeler A.A.İ.K.İ. kısaltmasıyla gösterilmiştir.

⁴ Ali Akbaş bu bilgiyi, 04.11.2022 tarihinde kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede belirtmiştir.

duyduğu özlemi “*Babam*” adlı şiirde ifade eder. Şiirde anlatıcı babasını tanıtırken cesur, sabırlı ve imanlı bir adam portresi çizmektedir:

“Bazı an öyle yaman
Dünya korkar sanırım
Biraz sabır ve iman
Ben babamı tanırım” (A.A., 2018, 358).

Sanatçı, babasını her ne kadar küçük yaşlarda kaybetse de anılar hala tazedir. Babasını anlatırken, onunla geçirdiği günler gözünde canlanır. Aradan geçen uzun yıllara rağmen sanatçı, babasını nerede görse tanıyacağını ifade eder:

“Harman yanarken gördüm
Yağmur yağarken gördüm
Gülüp ağlarken gördüm
Ben babamı tanırım” (A.A., 2018, 358).

Ali Akbaş, babasını “toprakla güreşen”, “öküzüyle dilleşen”, ekmeğini alın teriyle kazanan bir çiftçi olarak anlatır. Baba ailenin reisi, evin direğidir. Onun varlığı, anlatıcının dünyasını güzelleştirir:

“O toprakla güreşir
Öküzüyle dilleşir
Dünyamız güzelleşir
Ben babamı tanırım” (A.A., 2018, 359).

Babasının ölümünün ardından sanatçı, amcasının himayesinde büyür. Ali Akbaş yine bu yıllarda çiftçilikle geçinen ailesine yardımcı olabilmek için annesi Emiş Hanım ile birlikte tarlalarda çalışır, döven sürer, hayvan otlatır. Emiş Hanım’ın köy hayatını, Ali Akbaş’ın kardeşi Ziya Akbaş, “Rahmetli anam bir rençber gibi hayvanların bakımı, tarla işleriyle ilgilenirdi. Aynı zamanda sabah kalktığımızda çorbamız ve sıcak kömbemiz hazır olurdu, sanki hiç uyumazdı. İlçemizin Sık Mehmet, Sefer ve Horey Hüseyin gibi mecnunlarının doyurulması ve temizliği de anama aitti” (Akbaş, 2022, 35) sözleriyle ifade eder.

Ali Akbaş Çatova’da, çiftçilikle geçinen ailesine yardım ettiği günleri “*Dövende Dönen Çocuk*” adlı şiirde dile getirir. Şiirde, tarlada ailesine yardım eden bir çocuğun portresine yer verilir. Anlatıcı, tarlada çalışmakta olan bu çocuğun

yaşadıklarını kendisi de tecrübe etmiş gibidir. “Ne tükenmez dönüş o” (Akbaş, 2018, 365) dizesiyle de bu durumu ifade etmektedir:

“Bana gölgeyi anlat,
Bana sıcaklığı anlat,
Adını biliyorum,
Gözüne kaçan terin,
Dövende uyumanın,
Başın düşüp kalkarak,
Tadı nedir?
Ya saman,
Çok mu yumşak?
Bana harmanı anlat” (A.A., 2018, 364).

Ancak bir zaman sonra köyde işler pek de istenildiği gibi gitmez, çiftçilikle geçim gittikçe zorlaşır ve köyde yapılacak çok fazla iş kalmaz. “Dedemin ölümünden sonra büyük oğlu kalmamış, işler dağılmış. Ondan sonra çiftçilik bozulunca, görecekt iş kalmayınca, beni de okula gönderdiler. İşler düzgün gitse belki de göndermezlerdi” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022). Ali Akbaş’ın, köyde yaşam şartlarının gittikçe zorlaşmasının ardından okul hayatı da başlamış olur.

1.2. Öğrenim Hayatı

Ali Akbaş, doğup büyüdüğü köyde ilk yüksek tahsil gören kişilerden biridir.⁵ Sanatçı çocukluk günlerini, II. Cihan Harbi’nin etkilerini gösterdiği, yoksulluk ve sefalet yıllarında yaşamıştır. Böylesine zorlu koşullarda bir yandan ailesine köy işlerinde yardım etmiş, bir yandan da öğrenim hayatına başlamıştır. Ali Akbaş, okul hayatının başlangıcıyla ilgili şunları söyler:

“Benim çocukluğumda ilk defa beşinci sınıf açıldı. Üç sınıflı bir ilkokulda okumuş babalarımız, dedelerimiz. Eğitimci diye, üç ay kurstan sonra öğretmen olan, askerlikte başarılı adamları seçmişler, eğitimci demişler onlara, onlar okuturlardı babalarımızı. II. Cihan Harbi sonrası yorgun Türkiye, alelacele bu tür hal çareler aramış, tekrar neslini, milletini eğitmeye başlamış. İlk defa beşinci sınıf, benim devrimde geldi köyümüze” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş, ilköğrenimini Çatova köyünde tamamlar. Sanatçı, Çatova’daki bu köy okulunda geçirdiği günlerini ve okulun sınırlı imkânlarını, “Köyde dersi verecek

⁵ Ali Akbaş bu bilgiyi, 04.11.2022 tarihinde kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede belirtmiştir.

hocalar yoktu. Beş sınıfın bir öğretmeni vardı. Belki de bu yüzden matematiğim iyi değildi. Bilemiyorum. Ama edebiyatı çok seviyordum. Edebiyat derslerini çok iyi dinlerdim. Resmi de seviyordum. Kendimce bir şeyler çiziyordum. Kötü değildi, beğeniliyordu” (Alizade, 2019, 9) sözleriyle dile getirir.

Ali Akbaş’ın öğrenim hayatı Elbistan Ortaokulunda devam eder. Sanatçının Elbistan’da geçirdiği yıllar yaşantı anlamında zorluklar barındırır. Eğitimine devam etmek amacıyla, henüz küçük yaşlarda ailesinden uzak kalan sanatçı, bir yandan kendi imkânlarıyla hayatını sürdürmeye diğer bir yandan öğrenimini aksatmamaya gayret eder:

“Elbistan ortaokulu, tanıdığım en güzel okuldu. Üniversiteyi bitirirken bile öyle güzel bir okul görememiştim. İstiklal Harbi’nden çıkan Türkiye’nin, Kuvayı Milliye ruhuyla kurmuş olduğu bir okuldu. Laboratuvarı, binası ve mimarisiyle çok güzel bir okuldu. Çok harika hocalar bulunmaktaydı. Matematik hocamız ders dışında, cumartesi ve pazar günleri okulun bahçesinde halka da kurslar verirdi. Bizim o okuldaki gibi bir laboratuvarı hiçbir ortaokulda görmedim. Bütün deneyler laboratuvarı yapıldı. Selim Özyüksel adında harika bir fizik hocamız vardı. Köyden gelen çocuklarla talebe evlerinde oturduk. Müdürümüz adresleri alır, ‘çalışıyorlar mı, düzenleri nasıl’ diyerek, gece evleri kontrol ederdi. Yani çok güzel, disiplinli bir okuldu” (A.A.İ.K.İ. , 08. 01. 2023).

Elbistan Ortaokulundaki bu imkânlar, Ali Akbaş ve diğer öğrencilerin verimli bir öğrenme süreci geçirmelerine katkı sağlar. Bu imkânların yanı sıra Akbaş kendisinin, yine doğup büyüdüğü yöredeki köy odalarıyla, burada dinlediği masal, mani ve destanlarla beslendiğini, bu sayede bazı derslerinde başarılı bir öğrenci olduğunu ifade eder:

“Ben ortaokula geldiğimde, uzun rakamları yazamıyordum. ‘Bin dokuz yüz elli altı’ falan deseler, ‘birler’, ‘onlar’, ‘yüzler’ diye haneleri sayarak düzenliyordum. Şehir çocukları, onlar problem çözebilecek haldeydiler. Ama diğer bakımdan, okuyup anlama bakımından ben onlardan üstündüm, çünkü bir sürü masalı, ninniyi, köy odalarındaki destanları dinlemiştim. Yaygın halk mektebiydi oralar” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş, ortaokul öğrenimini tamamlamasının ardından, Elbistan’da lise olmaması sebebiyle Kahramanmaraş’a gider. Akbaş’ın lise yılları da maddi sıkıntılarla mücadele içinde geçer. Tıpkı Ali Akbaş gibi “çevrenin okuma merkezi sayılan Kahramanmaraş’a Kadirli’den, Osmaniye’den, Pazarcık’tan okumak için çocuklar gelir” (Alizade, 2019, 9). Burada yine kendi yaşıtı bir grup arkadaşıyla bir ev tutar. Bir yandan öğrenimini aksatmamaya gayret eden Ali Akbaş diğer bir yandan kendi imkânlarıyla yaşamını sürdürmeye çalışır:

“Elbistan’da lise yok, yüz bin nüfuslu kaza, daha lise yok orada, Maraş’ta lise var. Üniversiteye gider gibi gurbete liseye gidiyoruz. Bu sefer de orada bir ev tutulur, kiralık bir oda. Üç beş arkadaş orada ortaklaşa oluruz. Orada da zorluk içinde, memleketten harçlık gelir ya da gelmez, çiftçilik para etmez. Arkamızda böyle güçlü, para birikimi olan aileler yok. Ben dört yaşındayken babam vefat etmiş zaten, amcam var, o harçlık gönderir. Düşe kalka liseyi de bitirdik, zor yıllardı” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş’ın “*Yatağım*” adlı şiiri, sanatçının yaşam koşulları bakımından zor günler geçirdiği lise yıllarına ışık tutar, denilebilir. Şiirin dipnotunda sanatçı, “Lise son sınıftayken yazdığım bir şiir” (Akbaş, 2018, 82) ifadesini kullanır. Şiirde, küçük yaşlarda ailesinden uzak kalan sanatçının, en sadık dostu, dert ortağı olarak ifade ettiği yatağına seslendiği görülmektedir:

“Sadık dostum yatağım
Usanmaz dert ortağım
Yaslandımsa yaslandın
Sen de gurbet yaslandın
Benimle izbelerde
Katlanarak her derde
Sen ne dersen desen de
En şefkatli yüz sende

Üstündeki desende” (A.A., 2018, 82).

Ali Akbaş, Kahramanmaraş’ın hem kültürel birikimi hem de öğrenim imkânları bakımından zengin bir şehir olduğunu ifade eder. Akbaş, şehirdeki kültürel birikimi, Kahramanmaraş ve çevre coğrafyasının tarihsel süreçteki yapısıyla açıklamaktadır:

“Kahramanmaraş Dulkadiroğulları’nın başkentiydi. Erzurum, Sivas ve diğer beylik merkezleri gibi zengin bir kültür mirasına sahiptir. Her bey kendisini sultan sayıyor ve çevresine şair, bestekâr, mimar gibi meslek erbabının en iyisini topluyordu. İşte bugünkü zenginlik de dünkü mirasın etkisi olsa gerek” (Beritli, 2017, 10).

Maraş Lisesi yılları, Ali Akbaş’ın şiir serüvenindeki dönüm noktalarından biridir, denilebilir. Nitekim Akbaş’ın lise birinci sınıftayken Kahramanmaraş’ta, *Engizek* adlı bir yerel gazetede “*Koşma*” isimli şiiri yayımlanır. Sıla hasretini dile

getiren bir manzume⁶ olarak nitelendirdiği bu şiir, Akbaş'ın yayımlanan ilk şiiri olması bakımından önemlidir:

“Bugünkü gibi böyle edebiyat dergileri falan yoktu o devirde. Kâğıt kıymetli, matbuat dar, ancak büyük şehirlerde dergiler çıkıyordu. Benim yayınlanan ilk şiirim lisede öğrenciyken *Engizek* isimli bir mahalli gazetede yayınlandı. Gurbetteyim, memleketime köyüme hasretimi anlattığım bir koşmaydı bu” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş'ın öğrencilik yıllarında, şiire olduğu kadar resme de merakı vardır. Bu merak kabiliyetle birleşince Akbaş'ın yaptığı resimler hocaları tarafından beğenilir. Hatta bir resmi, öğretmen odasına asılır. Ali Akbaş, resimdeki ilgi ve kabiliyetinin de yine çocukluk yıllarına dayandığını ifade etmektedir:

“Resmim iyiydi. Lisedeyken, yaptığım resim öğretmen odasına asılmıştı. Bir yağlı boya peyzajdı bu. Resmi seviyordum çünkü köyde durmadan kömürle, karakalemlerle resim yapıyorduk. Bir yıkılmış çardak vardı, oranın beyaz badanalı duvarlarına binlerce resim yapmıştık. Elimiz orada alışmıştı resme” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş'ın son sınıf öğrencisi olduğu dönemde Maraş Lisesinde bir şiir yarışması düzenlenir. Birincilik kazanan şiir, lisenin marşı olarak kabul edilecektir. Akbaş'ın “*K. Maraş Lisesi Marşı*” adlı şiiri yarışmada birinci olur:

“Okul tarafından Maraş Lisesine marş olması için yarışma düzenlediler. ‘Ben de yazayım’, dedim. Şiirimi sarı bir defter kâğıdına yazıp verdim. Bir pazartesi günü bayrak merasiminde müdür: ‘Şimdi marş yarışmasında birinci olan arkadaşımızı ilan edeceğim’ dedi. Müdürün yanında edebiyat hocamız da vardı. Müdürün elindeki beyaz kâğıtlar arasında sarı kâğıt da vardı. Heyecanlandım, yüreğim yerinden çıkar gibiydi. Benim de şiirim beğenilenler arasındaydı. Beyaz kâğıtlar arasından müdür, sarı kâğıdı eline aldı ve ‘Birinci olan arkadaşımız, Ali Akbaş’ dedi. Belki de o anda kanadım olsaydı uçardım. Benim şiirim Kahramanmaraş Lisesinin marşı olarak seçilmiştir. Şiirimin müziğini, müzik hocaları Firuz Hekimoğlu besteledi. İşte böyle edebiyata, şiire hevesim daha da arttı” (Alizade, 2019, 30).

“*K.Maraş Lisesi Marşı*” adlı şiirin dipnotunda Akbaş, “Bu şiir, Kahramanmaraş Lisesi öğrencisiyken açılan yarışmada birinci olmuş ve lisenin marşı olarak kabul edilmiştir” (Akbaş, 2018, 230) ifadesine yer verir. Şiirde Kahramanmaraş Lisesinin her sınıfı, “uğurlu birer mabet köşesi”ne benzetilir:

“Çınlarken ufuklarda gençlerinin gür sesi

Adını duysun her yer yaşa Maraş Lisesi

⁶ A. Cihat, Beritli, “Lirizm Şiirin Ruhudur Bence; Attır, Kanattır”, Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, s.10-11, Kasım 2017.

Her sınıfın uğurlu birer mabet köşesi

Seni yükselteceğiz sana söz veriyoruz” (A.A., 2018, 230).

Ali Akbaş, Maraş Lisesindeki öğreniminin ardından 1963’te, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanır.⁷ Çocukluk ve öğrenim hayatını taşrada sürdürmüş olan Akbaş, İstanbul gibi bir büyükşehirde herhangi bir uyum sorunu yaşamadığını, çünkü Ali Arıkan ve Mustafa Ataman gibi büyük edebiyatçıların öğrencisi olduğunu⁸ söyler:

“[...] Medeniyetle, şehirle muaşeret bakımından uyumsuzluk yaşamadım. Akıllı bir Elbistanlının öyle bir sıkıntısı olmaz. Benim şehirle kavgam yerli ve millî değerlerin korunması konusunda olmuştur ki milliyetçi bir İstanbullu da benim yanımda yer alır. O kavga şehirle değil, bütün dünyayladır. Benim şehirdeki sıkıntım maddî imkânsızlıklar yüzünden olmuştur” (Beritli, 2017, 11).

İstanbul Üniversitesi, o dönemlerde Mehmet Kaplan, Muharrem Ergin, Reşit Rahmeti Arat, Ali Nihat Tarlan, Faruk Kadri Timurtaş, Ömer Faruk Akün, Abdülkadir Karahan, Ahmet Caferoğlu gibi kıymetli isimleri⁹ bünyesinde barındırır. Ali Akbaş, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde ders aldığı hocaları hakkında şu cümleleri dile getirir:

“Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nün iyi bir kadrosu vardı. Prof. Mehmet Kaplan Yeni Edebiyatı yöneten kürsü başkanıydı. Faruk Kadri Timurtaş Osmanlıca derslerini, Muharrem Ergin Dil-Gramer derslerini veriyordu. Ömer Faruk Akın Edebiyat Tarihi anlatıyordu. Ayrıca Atatürk’ün Türkiye’ye getirdiği, Türk dünyasından iki âlim, Prof. Reşit Rahmeti Arat ve Prof. Ahmet Caferoğlu vardı” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş, üniversitedeki öğreniminin yanı sıra okul dışı kültür-sanat faaliyetlerine katılmayı da ihmal etmez. Bu tarz etkinliklerle birlikte Akbaş’ın şiire olan ilgi ve kabiliyeti daha da artmaktadır:

“Mehmet Kaplan¹⁰, derslerin dışında seminerler yapardı. Sanata kabiliyetli olan arkadaşları toplar, şiir, hikâye yazarları, eli kalem tutanları bir araya getirirdi. Daha üst seviyeli bir kurs olurdu. Onlara katıldık. Oralarda takdir gördük, moral oldu. Göksu’ya gidilirdi. Oralarda maharetini sergilerdi her delikanlı, şiirler

⁷ Ali Akbaş 15.10.2022 tarihinde kendisiyle yapmış olduğumuz mülakatta Erzurum Atatürk Üniversitesi Fransız Filolojisi Bölümü’nü de kazandığını belirtir. Ancak sanatçı, edebiyata ve şiire olan ilgisi sebebiyle İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü seçtiğini söyler.

⁸ Ali Akbaş bu bilgiyi, 04.11.2022 tarihinde kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede belirtmiştir.

⁹ Mustafa, Kök, “Korkut Akbaş’tan Ali Akbaş’a Bir Kadım Dosta Selam”, Kardeş Kalemler Dergisi, s.44, Ekim 2022.

¹⁰ Ali Akbaş, kendisiyle yapmış olduğumuz mülakatta, hocası Mehmet Kaplan ile ilgili şunları söylemektedir: “Mehmet Kaplan iyi bir Yeni Edebiyat hocasıydı, çalışkandı. ‘Ben sekiz saat çalışmadan derse gelmem’ derdi. Her gün talebe gibi dersine çalışan, konusuna iyi hazırlanıp gelen bir hocaydı” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

okunurdu. Şiir hastalığımız işte oralarda iyice nüksetti” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

İstanbul yılları, Ali Akbaş’ın fikir dünyasının gelişiminde de önemli rol oynar. Nitekim o yıllarda Türkiye’de, “sağ” ve “sol” olarak ifade edilen farklı siyasi görüşteki insanların münakaşaları yaşanmaktadır. Üniversiteler de bu münakaşaların sıklıkla görüldüğü yerlerden biridir, denilebilir. Ali Akbaş yine bir şiir etkinliğinde, kendi yazdığı şiiri seslendirir. Hemen ardından, dinleyicilerden bazı gençlerin kendi aralarındaki tartışmalarına şahit olur. Her şeyden habersiz, sadece şiirini seslendirmek istemiş olan Ali Akbaş, kendisini ilk defa bu tartışmaların ortasında bulur:

“O sıralar sağ-sol münakaşası başlamıştı. Herkes yazdığı hikâyeleri, şiirleri okuyordu o toplantılarda. ‘*Çoban Bizden Yoldaşlı*’ diye bir pastoral şiirimi okudum. Arkadaşların bir kısmı alkışladı, bir kısmı gürültü yaparak protesto etti. Bir kısmı ‘güzel şiir, pastoral şiir’, diğer bir kısmı ‘ilkel şiir, kof romantizm’ diyor. Meğer sağ-sol başlamış, biz daha içinde değiliz meselenin. Solcu arkadaşlarımız bu romantizmi reddediyor, işçi haklarından bahsetmemiz gerekiyormuş. Sağcılar da övenlermiş. Böyle siyasi, kültürel mücadeleler başladı, kavgalar arttı. Sonunda fakültede dövüş sahneleri, gürültüler patırtılar oldu. Böyle başlayan yıllardı” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş, tüm bu münakaşaların ortasında, kendi yaşantısına ve hayat görüşlerine uygun olduğuna inandığı, Milliyetçi-Ülkücü topluluğun içinde yer almaya karar verir. Akbaş hem kendisinin hem de çevresindeki insanların bu seçimini “Orada kampını seçiyorsun. Hayat görüşüne, kültür yapına, aileden gördüğün mirasa göre, kamplaşmalar oluyor. [...] Ben ve Türkoloji Bölümü, neredeyse toptan sağda yer aldı. Çünkü millî kültürü biliyorlardı” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022) sözleriyle açıklamaktadır. Ali Akbaş bu seçiminin ardından hem savunduğu değerler hem de yer aldığı faaliyetlerle birlikte, toplulukta önemli isimlerinden biri haline gelir:

“Ali Akbaş’ın bölümündeki dönem arkadaşlarının çoğu da kendisi gibi, aynı çevrelerin çocuklarıydı.[...] Bazı dönemler adamakıllı görevler almışlar; o zamanki adıyla CKMP’nin gençlik kollarına kadar girmişler. Atsız’ın görev yerine yakın Süleymaniye semtinde otururlarken de yanına gidip gelir olmuşlar; Türkçü dergi *Ötüken*’in paketlenip postalanması işleri dâhil... Ve 1967 CKMP Büyük Kongresi için Ankara’ya giderlerken Ali Akbaş *Bozkurtlar Marşı* adlı bir şiir yazmış. Bir zaman ‘Türkeşçi’ gençlerin dilindeydi” (Kök, 2022, 44).

Ali Akbaş, 1970’te İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olur. Kendisiyle sınıf arkadaşı olan Selçuk Uysal, Akbaş’ın mezuniyetinin

gecikmesini “biraz da siyasi bağlantılar ve bazı hocaların kaprisleri(ne)”¹¹ bağlamaktadır. Ali Akbaş üniversite öğreniminin ardından çalışma hayatına atılır. Ancak bu dönemde de öğrenimine devam etmekte olan Akbaş, Hacettepe Üniversitesinde başlayan yüksek lisans öğrenimini *Yapalak ve Ekinözü Ağızları* adlı teziyle tamamlar.

1.3. Evliliği ve Ailesi

Ali Akbaş, üniversite eğitimini tamamlamasının ardından 1971’de, Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde edebiyat öğretmenliği yapmaya başlar. Aynı yıl, Elbistanlı bir ailenin kızı olan Ayten Hanım ile evlenir. Ayten Hanım, Ali Akbaş ile olan beraberliklerini, “Eskiden öyle tanışma, görüşme yoktu. Ali Bey’le görücü usulüyle tanıştık. Ali Bey bir az dalgın, biraz unutkan ama çok fedakâr, çok sevecendir. Öyle hâliyle seviyorum” (Alizade, 2019, 10) cümleleriyle dile getirmektedir. Ayten Hanım ile bu evliliklerinden “beş çocuğu olan Ali Akbaş’ın ilk evladı Dr. Öğr. Üyesi Türkmen Taşer Pamukkale Üniversitesi’nde çalışmaktadır. İkinci oğlu Emre, Ankara’da bilgisayar mühendisliği yapmaktadır, kızı Selcen ise ağabeyi gibi akademisyenlik yapmaktadır. Ailenin son üyeleri Elif ve Selçuk babasının takipçileri olarak Türkçe öğretmenliği yapmaktadırlar” (Alizade, 2019, 10).

Ayten Hanım ile Ali Akbaş’ın, birbirlerine karşı duydukları sevgi ve hoşgörünün neticesinde mutlu ve huzurlu bir evlilikleri olur. Ayten Hanım, Akbaş’ın sanatçı kişiliğine ve yaşantısına her zaman saygı duyar. Ali Akbaş’ın yakın arkadaşı Cemal Kurnaz, Ayten Hanım’ın hoşgörüsünü “Eşi Ayten Hanım, Ali Akbaş’ın ‘kendisi’ olmasına, kendisi kalmasına izin vermeseydi, belki de bugün ondan şair olarak söz etmemiz mümkün olmazdı” (Kurnaz, 2022, 28) sözleriyle dile getirir. Bunun yanı sıra Ayten Hanım, Akbaş’ın sürgünlerle geçen memuriyet yıllarında da hep yanında olmuş, en zor günlerinde bile sabırla ve anlayışla onunla birlikte mücadele etmiştir.

1.4. Askerlik Hayatı

Ali Akbaş, askerliğini 1975 yılında İzmir Bornova’da yapar. Askerliğe, yedek subay adayı olarak başlar. Yaklaşık üç buçuk aylık bir askerî eğitimin ardından terhis

¹¹ Selçuk, Uysal, “Ali Akbaş’ın Kitaplarına Girmeyen Bazı Şiirleriyle Yine Bazı Şiirlerinin Yazılış Sebepleri”, Kardeş Kalemler Dergisi, s.60, Ekim 2022.

edilirler. Akbaş, askerliği ile alakalı olarak, “Dedelerimizin askerliği yanında bizim askerliğimiz şaka gibiydi. Dedelerimizin askerliği nerdeyse yedi yıl sürerdi. [...] Bendenizin askerliği ise bunların yanında şaka addedilmeli. Askerliğimi İzmir, Bornova’da üç buçuk ay sürede yaptım” (Alizade, 2019, 10) cümlelerini dile getirir. Kendisi normal şartlarda, eğitimin ardından görev dağılımına gidileceğini ancak eğitiminin tamamlanmasıyla birlikte terhis edildiklerini¹² dile getirir.

1.5. Çalışma Hayatı

Ali Akbaş, 1970’de üniversite öğrenimini tamamlamasının ardından Kahramanmaraş, Rize ve Adana’da edebiyat öğretmenliği yapar. Akbaş, Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde çalıştığı dönemde alınan bir kararla Rize’ye sürgün edilir. Akbaş, başından geçen bu olayı şöyle ifade etmektedir:

“İdeolojik çalkantıların olduğu dönemler. Bir hükümet geliyor, ‘sağcıyım’ diyor, bir hükümet geliyor ‘solcuyum’ diyor. Yaptığın eğitimi beğenmiyorlar. Millî Eğitim Temel Kanunu var. Orada ‘milliyetçi, yurdunu milletini seven, insanlığa hayırlı nesiller yetiştireceksin’ diyor. Ona göre hocalık yaparsın, bir müfettiş gelir, ‘sen görevini iyi yapmıyorsun, sağcısın’ diye sürer. Bir müfettiş de gelir ‘solcusun’ diye sürer. İşte bu, eğitimde bir kible ortaklığımızın olmayışını gösteriyor. Mantıksız şeylerden dolayı sürgünler yaşandı. Bunu, Türkiye halen yaşıyor” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş’ın, Rize’nin Çayeli ilçesindeki öğretmenlik yılları, kendisi ve ailesi için zorluklarla dolu bir süreç olur. Eşi Ayten Akbaş o günleri, “Çocuklarla düşe kalka, o günün şartlarıyla otobüslerde o yıllarda, yorgun argın Elbistan’dan Rize’ye 19-20 saat yolculuk yaparak, çok şükür bu günlere geldik” (Alizade, 2019, 11) şeklinde ifade etmektedir. Ali Akbaş, Rize ve sonrasında Adana’daki öğretmenlik yıllarının ardından 1973-1979’da Gazi Eğitim Enstitüsünde,¹³ hocalık ve müdür yardımcılığı görevlerini üstlenir.

Ali Akbaş, 6 yıl çeşitli görevlerde bulunduğu Gazi Üniversitesine ithafen, “*Gazi Üniversitesi Marşı*” adlı şiirini kaleme alır. Şiirde anlatıcı 1926’da, Mustafa Kemal Atatürk’ün talimatlarıyla kurulan Gazi Üniversitesini, “Gâzî’nin armağanı ilim, irfan ocağı” (Akbaş, 2018, 231) dizesiyle dile getirir. Bu ocaktan yükselen ışık,

¹² Burada yer verdiğimiz bilgilere 22.11.2022 tarihinde Ali Akbaş ile yapmış olduğumuz görüşmede ulaşılmıştır.

¹³ Gazi Üniversitesi, o yıllarda “Gazi Eğitim Enstitüsü” olarak faaliyet göstermektedir. Ayvaz Gökdemir (genel müdür, edebiyat hocası) ve eşi Sevgi Gökdemir ‘in yönetici olduğu dönemlerde, edebiyat ve sanat alanında kıymetli isimleri enstitüde yer almaya başlar. Bu isimlerden biri de Ali Akbaş olmuştur.

memleketin dört bir yanını aydınlatmaktadır. Anlatıcıya göre zaman hızla akıp giderken durmak zamanı değil, çalışmak ve üretmek zamanıdır:

“Gâzî’nin armağanı ilim, irfan ocağı
Senden ışık alıyor bu yurdun dört bucağı
Durmak zamanı değil; çağımız bilgi çağı
Zaman deli bir ırmak, yarınlara akıyor
Karanlık ufuklarda, her an şimşek çakıyor” (A.A., 2018, 231)

Şiirin devamında anlatıcı memleketin durumunu, Ergenekon’da tutsak kalmış Göktürklerle benzetir. Ülkenin, neden diğer ülkelerden geri kaldığını düşünmektedir. Ancak her şeye rağmen anlatıcı ümitsizliğe kapılmaz. Gözü yaşlı bir mazinin devamında ümit dolu yarınlr vardır:

“Neden eller göklerde, neden biz en sondayız
Coşup setler yıkacak, bozkırda deli çayız
Durmak zamanı değil; bir Ergenekon’dayız
Ümit dolu yarınlr, gözü yaşlı bir mâzî
Yine yol gösterecek bize şanlı Gâzî” (A.A., 2018, 231)

1979’da Filim Radyo ve Televizyon Eğitim Merkezi’nde (FRTEM) program yazarlığı görevinde bulunur. Ali Akbaş’ın buradaki çalışma sürecini, yakın arkadaşı Bayram Bilge Tokel, “[...] MEB tarafından ortaöğretim okullarına yönelik olarak hazırlanan ve TRT Ankara Radyosunda yayınlanan Okul Radyosu programlarını başarıyla götürüyorduk. [...] Ali abi yazdığı kültür programlarının metinlerine şiir yazar gibi özen gösterir ve her program metni telif bir eser ciddiyetinde ve ağırlığında olurdu” (Tokel, 2022, 10) sözleriyle ifade etmektedir.

Ali Akbaş 1982’de, FRTEM.’deki görevinden ayrılmasının ardından Hacettepe Üniversitesinde, Türk Dili okutmanı olarak çalışmaya devam eder. Buradaki görevini 1996’ya kadar sürdüren Akbaş, 1999-2000’de Kazakistan’da, Ahmet Yesevi Üniversitesi’nde asistan olarak çalışır.

Ali Akbaş, çalışma hayatında 25 yılı tamamlamasının ardından emekliye ayrılır. Aldığı bu kararı, “Çok yorulmuştum. Çalışma hayatımın 25 yılını doldurur doldurmaz memuriyetten emekliye ayrıldım. Çok sevdiğim işle; şiirlerimle baş başa kalmak istedim” (Alizade, 2019, 11) cümleleriyle ifade eden Akbaş, sonraki yıllarda

Avrasya Yazarlar Birliği'nde genel başkan yardımcısı olarak görev alır. Ayrıca kurumun yayın organı olan *Kardeş Kalemler Dergisi*'nde genel yayın yönetmeni ve yazı işleri müdürü olarak faaliyet gösterir.

Ali Akbaş, kendisinin de ifade ettiği gibi, emekli olmasıyla beraber yalnızca memuriyet hayatını sonlandırmış, kültürel ve sanatsal faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. AYB.'nin bünyesinde kurulan sanat akademi kursları yoluyla şiir, hikâye ve deneme türleri üzerine verilen derslerde görev alır:

“*Kardeş Kalemler Dergisi*'nin yazı işleri müdürlüğünü yapıyorum. Aynı zamanda gençlerimize destek amacıyla, iyi kalemleri olanları okuyucularla buluşturmaya çalışıyoruz. Sanat akademisi kursları başlattık. Atölye şeklinde. Osman Çeviksoy Hikâye'yi, Hüseyin Özbay Deneme'yi, ben de Şiir'i veriyorum. Her yaştan gençlere sanat öğretiyoruz. Kabiliyetli delikanlılar ikinci yıl da devam edebiliyorlarsa onların materyallerini, birikimlerini kitaplaştırıyoruz. Bu Türkiye'de bir iltir. O yüzden burası bir akademi” (Alizade, 2019, 14-15).

Bu faaliyetlerle birlikte Akbaş, kendi çalışmalarının yanı sıra edebiyata ve sanata meraklı gençlerin de gelişimine katkı sağlar.

1.6. Dergicilik Faaliyetleri

Ali Akbaş'ın kültürel ve sanatsal çalışmalarını önemli ölçüde şekillendiren etkinliklerden biri de dergicilik faaliyetleridir. Sanatçı, yaşamı boyunca sırasıyla *Ülkü Pınarı*, *Divan*, *Doğuş Edebiyat*, *Kanat* ve *Kardeş Kalemler Dergisi* gibi pek çok dergide çeşitli görevler üstlenir. Bununla birlikte sanatçının şiirleri *Divan*, *Kanat*, *Doğuş Edebiyat*, *Dolunay*, *Erguvan*, *Kardaş Edebiyatlar*, *Türk Yurdu*, *Töre*, *Hisar*, *Türk Edebiyatı*, *Ötüken* gibi çeşitli dergilerde yayımlanır. Akbaş, dergicilik ve yayın hayatı hakkında şunları dile getirmektedir:

“Düşüncen, fikrin olunca, gruplar halinde fikirler tartışılıp münakaşalar olunca, bunların yayın organı olarak bir de dergi gerekiyor. Derdi olan yazmak ister, onun için de bir dergi gerekiyor. Durmadan, arkadaşlarla gruplaşarak ‘hadi, bir dergi çıkaralım’ diyoruz. Bu dergi merakı devam etti” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022).

Ali Akbaş'ın, şiirleri ve yayın sürecindeki faaliyetleriyle yer aldığı ilk dergi *Ülkü Pınarı* dergisidir. Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nun bünyesinde yayımlanan *Ülkü Pınarı* dergisinin ilk sayısı Nisan 1976'da çıkar. Nisan 1976-Eylül 1977 yılları arasında, aylık sayılar halinde çıkarılan dergi, 18. sayıya kadar sürdürülür:

“Okul, Ankara, Beşevler'de, şimdiki Millî Eğitim Müdürlüğü yerleşkesindeydi. Arkadaşlarla *Ülkü Pınarı* adında aylık bir dergi çıkardık (Nisan 1976-Eylül

1977). Sanırım 18 sayı çıktı. O yıllar ideolojik çatışmanın keskin olduğu yıllardı. Yüksek Öğretmen Okulu da Ülkü Ocaklarının egemenliğinde. Derginin sahibi Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Öğrenci Derneği idi. İlk sayı 1976 Nisan’ında çıkan derginin içi de dışı da amatör. Sanki bir lise dergisi görünümünde. Kapağa bakınca ne demek istediğim daha iyi anlaşılır” (Kurnaz, 2022, 24).

Derginin yayın hayatı ilerledikçe, yazı kadrosuna Ankara Üniversitesi Edebiyat Bölümünden de katılımlar olur. Ali Akbaş da *Ülkü Pınarı*’nın ilk sayılarından itibaren hem şiirleriyle hem de hazırlanış aşamalarındaki desteğiyle dergiye katkıda bulunur. Namık Açıkgoz, Akbaş’ın dergiye olan katkılarından, “Ali hoca, bir yandan da bizlere dergi çıkarmayı öğretiyordu. *Ülkü Pınarı*’nın hazırlanması, mizanpajı, pikaj-montajı konularında bilgiler de veriyordu” (Açıkgoz, 2022, 18) cümleleriyle söz etmektedir.

“Yönetimdeki arkadaşlar genellikle Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi’nden. Demek ki bunlar Teşkilat’ın güvendiği isimler. Dergi bu şekilde kontrol altında. Zamanla yazı kurulunda ve yazı kadrosunda Edebiyat Bölümünden de arkadaşların ağırlığı arttı; dergi tam anlamıyla bir sanat ve edebiyat dergisi olmaya başladı. Hamasi yazı ve şiirlerin yerini sanat değeri olanlar aldı” (Kurnaz, 2022, 24).

Ali Akbaş, dergide yer aldığı ilk sayılardan itibaren, gönderilen şiir ve yazıları inceleyerek dergi içeriğinin şekillenmesinde aktif rol oynar. Hem sanatsal hem de yayın sürecindeki katkılarından dolayı bir müddet sonra derginin önemli isimlerinden biri haline gelir:

“Ali Akbaş, tanıştığımız günden itibaren Yüksek Öğretmen’e gidip gelmeye, dergi toplantılarına katılmaya başladı. Kısa sürede derginin ‘Ali Hoca’sı oldu. Gelen yazıları, şiirleri okuyor, üzerinde uzun uzun konuşup tartışıyorduk. Güncel siyasetin iliklerimize işlediği bir ortamda, derginin sanat ve edebiyat duyarlılığını korumasında önemli rol oynadı” (Kurnaz, 2022, 25).

Ali Akbaş ve arkadaşları, yayın hayatı 18. sayısıyla birlikte sona eren *Ülkü Pınarı*’nın ardından *Divan* adlı yeni bir dergi çıkarmaya karar verir. *Divan*’ın ilk sayısı 11 Temmuz 1978 tarihinde yayınlanır. *Ülkü Pınarı*’ndaki yazı kadrosunun yanı sıra dergiye yeni isimler¹⁴ de katılmış, dergi daha profesyonel bir ekip tarafından

¹⁴ Bayram Bilge Tokel’in, *Kardeş Kalemler Dergisi*’nin 190. sayısında yer alan “Ali Abi” adlı yazısında bu isimleri şu şekilde dile belirtilmiştir: (“Resmî” sorumlusu ve genel yayın yönetmeni Beşir Ayvazoğlu olan “Aylık Kültür ve Edebiyat Dergisi” *Divan*’ın da aslında “abi”si Ali Akbaş idi. Ülkü Ocakları ve MHP Genel Merkezi ile ilişkisini Lütfi Şehsuvaroğlu’nun yürüttüğü Dergi’nin oldukça kalabalık ve kaliteli bir yazar kadrosu vardı. Dergi’nin mutfağındaki isimler Beşir Ayvazoğlu, Lütfi Şehsuvaroğlu, Yağmur Tunalı, Bayram Bilge Tokel; yazarlar arasında ise, Ülkü Pınarı kadrosuna ilaveten Ahmet Turan Alkan, Musa Doğan, S. Kemal Tural, Bahattin Karakoç vs. yer alıyordu. D. Mehmet Doğan’ın öncülüğünde kurulan Yazarlar Birliği kurucu üyelerinin –Vedid Eymen müstearıyla yazan Necmeddin Türinay başta olmak üzere- neredeyse tamamı *Divan*’ın da yazarları arasındaydı” (Tokel, 2022, 9).

yayınlanmaya başlamıştır. Ali Akbaş *Divan* dergisine de yazı ve şiirleriyle katkıda bulunur. Derginin hazırlanış aşamalarında yer alır:

“11 Temmuz 1978 günü yayınlanan *Divan* dergisinin kapağını rahmetli Coşkun Karakaya tasarlamıştı. Küçük boy, sevimli bir dergiydi. Yazı İşleri Müdürünün adındaki yanlışlıktan, idare ve haberleşme adreslerindeki eksikliklere kadar birçok acemilik dikkati çekiyordu. Sonuçta bir deneme sayısı olarak kaldı” (Kurnaz, 2012, 27).

Divan’ın ilk sayısı hazırlanış ve içerik bakımından yeterli bulunmaz. Ardından hem çeşitli hataların giderilmesi hem de derginin kültürel ve sanatsal anlamda daha kaliteli bir hale getirilmesi amacıyla toplantılar düzenlenir, istişareler yapılır. Dergide tiyatro, sinema, resim ve fotoğraf gibi sanatlarında yer alması kararlaştırılır. Bunun neticesinde Kasım 1978’de derginin ilk sayısı *Yahya Kemal Özel Sayısı* olarak yayınlanır:

“Kimse bağırıyor, slogan atmıyor, küfretmiyor, kimseyi hain ilan etmiyor; ciddi, seviyeli, derinlikli kültür, sanat, edebiyat yazıları ile –belki de ilk ve son olarak- adam gibi bir kültür/edebiyat dergisi çıkarıyordu ülkücüler. Fakat derginin bu strateji, kadro ve içerikle ancak dört beş sayı çıkmasına tahammül edebildi ‘Genel Merkez’. Beşinci sayıdan itibaren yazar kadrosu ve içerikte yapılan değişiklikler derginin ‘titreyip kendine dönmesini’ sağladı ve yoluna öylece devam etti” (Tokel, 2022, 9).

Divan, yazı kadrosundaki bu değişimin ardından, kültür/sanat dergisinden ziyade milliyetçi/ülkücü bir dergi görünümüne bürünür. Bütün bu sürecin ardından derginin, 13. sayısından itibaren yayın hayatı sonlanır.

Ali Akbaş, *Divan*’ın ardından, ilk sayısı 1982’de çıkarılan *Doğuş Edebiyat* dergisinde yer alır. Akbaş, burada da şiir ve yazılarıyla birlikte, derginin hazırlanış aşamalarında bulunmaktadır. Ardından, 1992’de çıkarılan *Kanat* dergisinin de yayın sürecine şiir ve yazılarıyla katkı sağlar. Ali Akbaş, buraya kadar sayılan dergilerin yanı sıra etrafındaki pek çok edebî derginin de yayın sürecine yardımcı olmuştur:

“Biz *Divan*’dan değil, *Divan* bizden uzaklaşınca, Alper Aksoy’un sahipliğinde Kayseri’den Ankara’ya taşınan *Doğuş Edebiyat* dergisini çıkarmaya başladık. Bundan önce, yine Alper Aksoy’un patronajlığında üç ayda bir yayınlanan “*Millî Eğitim ve Kültür*” dergisini çıkaran ekibin içindeydik. Yavuz Akpınar’ın *Kardeş Edebiyatlar*, rahmetli Bahattin (Karakoç) abinin *Dolunay* gibi dergilerinin de Ankara bürosu gibiydik birlikte” (Tokel, 2022, 10).

Ali Akbaş’ın yer aldığı bir diğer dergi ise *Kardeş Kalemler Dergisi*’dir. Avrasya Yazarlar Birliği’nin öncülüğünde yayın hayatına başlanılan derginin ilk sayısı 1 Ocak 2007 tarihinde yayınlanır. Ali Akbaş, derginin ortaya çıkış sürecini şöyle ifade

eder: “Bizden daha önce Yavuz Akpınar, *Kardeş Edebiyatlar* adında bir dergi çıkarıyordu. O derginin kapanmasının ardından, onun devamı olarak biz *Kardeş Kalemler Dergisi*’ni çıkardık” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022). Sanatçı, dergide genel yayın yönetmenliği ve yazı işleri müdürlüğü görevlerini üstlenir. Derginin editörlüğünü ise Yakup Ömeroğlu yürütmektedir. “Derginin yazı kurulunda Ufuk Tuzman, Cemile Kınacı, Taner Güçlütürk, Azize Kaya, Sema Tanrıverdi Ersöz, Ülkü Taşlıova, Aysun Demirez Güneri ve Gulzura Cumakunova yer almaktadır” (Akbaş, 2020, 17). Ali Akbaş, şiir ve yazılarıyla da dergide aktif olarak yer alır. Ali Akbaş, dergicilik faaliyetleri açısından bu süreci, “Çok güçlü bir maddî gücümüz olmayınca, çok dergi çıkarttık, çok dergi battı. Fakat bunlardan en ömürlüsü halen çıkarmakta olduğumuz *Kardeş Kalemler Dergisi*’dir. Çıkarttığımız günden itibaren hiçbir sayısı aksamadan devam etmiştir” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022) cümleleriyle ifade etmektedir. *Kardeş Kalemler Dergisi*’nin Ocak 2007’den itibaren yayınlanmasında hiçbir aksaklık yaşanmaz. 16 seneyi aşkın bir süredir yayın hayatına devam eden dergi Ekim 2022 itibarıyla 197. sayıya¹⁵ ulaşmıştır.

Ali Akbaş, *Kardeş Kalemler Dergisi*’nin yayın hayatı süresince önemli bir misyonu yerine getirdiğini ifade eder. “*Kardeş Kalemler*, Balkanlardan Sibiry’a, İdil Ural’dan Afganistan’a kadar Avrasya coğrafyasının her köşesine ulaşmış ve ilk sayısından itibaren Türk dünyasında büyük yankılar uyandırmıştır” (Akbaş, 2020, 19). Türkiye’de yayınlanan pek çok derginin genel itibarıyla yurtiçine hitap ettiğine vurgu yaparak, *Kardeş Kalemler Dergisi*’nin bütün Türk coğrafyalarına, Türkçenin konuşulduğu bütün diyarlara seslendiğini belirtir. Bunun yanı sıra Akbaş, *Kardeş Kalemler Dergisi*’nin, Türklerle ortak bir geçmişe sahip Balkanlar, Kafkasya ve Kuzey Afrika coğrafyasına da hitap ettiğini, bir kültür köprüsü kurduğunu ifade etmektedir. Dergide hem Türkiye’den hem de çeşitli coğrafyalardan pek çok sanatçının şiir ve yazılarına yer verildiği görülmektedir.

Kardeş Kalemler Dergisi yayın hayatı sürecince TÜRKSOY tarafından “TÜRKSOY Basın Ödülü” ve TÜRKSAV tarafından “TÜRKSAV Türk Dünyasına Hizmet Ödülü”ne layık görülmüştür.

¹⁵ Yayın hayatı süresince, pek çok özel sayıyı bünyesinde barındıran *Kardeş Kalemler Dergisi*, belirtmiş olduğumuz bu son sayıyı da Ali Akbaş’a ithafen “*Şair Ali Akbaş’ın 80. Yaşına Armağan*” başlığıyla çıkarılmıştır.

1.7. Dost Çevresi

Ali Akbaş, çocukluk yıllarından beri dost canlısı biridir. Onun bu mizacı, bulunduğu her ortamda ve katıldığı her faaliyette, sağlam dostluklar kurabilmesini sağlamıştır. Akbaş'ın hayatına bakıldığında, kendisinin gerek okul gerekse memuriyet yıllarından itibaren çok kıymetli bir dost çevresi kurduğunu söylemek mümkündür, denilebilir.

Ali Akbaş'ın gençlik yıllarından beri en yakın dostlarından biri, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde aynı sınıfı paylaştığı Selçuk Uysal'dır. Selçuk Uysal 1945'te Balıkesir'in Sındırgı ilçesinde dünyaya gelir. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir'de, lise öğrenimini ise İzmir'de tamamlar. Ardından İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olur. Eğitim hayatının sonrasında, Anadolu'nun çeşitli okullarında edebiyat öğretmenliği yapar. 1983'te Ege Üniversitesi'nde Türk Dili Okutmanı olarak çalışmaya başlar. Selçuk Uysal, 1998'de emekli olur. Ardından Kazakistan'da Ahmet Yesevi Üniversitesi ve Abay Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışır.¹⁶

Dostlukları, tanışmalarından bugüne 58 yıldır devam etmektedir. Üniversitede sınıf arkadaşı olan iki isim, yine okul yıllarında aynı evi paylaşır, "Süleymaniye'de Kanuni Medresesi Sokağı"¹⁷nda bulunan bir evde ev arkadaşlığı da yapar.

Selçuk Uysal, Ali Akbaş'ın şiirdeki kabiliyetinin farkına varan ilk kişilerden biridir. Nitekim Akbaş'ın, yazdığı şiirlerini ilk kez dinlediğinde çok etkilenir ve bunu "[...]Şiirlerini dinleyince gerçek bir şairle karşı karşıya olduğumu, benim yazdıklarımın da şiir olmadığını anlayıp, bundan sonra şair diye bana yaklaşan insanlara 'Sen de benim yaptığımı yap, şiiri bırak' tavsiyesinde bulunmaya başladım. Zira sınıfımızın gerçek bir şairi vardı artık" (Uysal, 2022, 59) cümleleriyle ifade eder. Ali Akbaş da Selçuk Uysal ile yaptıkları edebiyat ve sanat sohbetlerinin, kendisini çok geliştirdiğini dile getirir.

Sanata ve edebiyata duydukları ilginin yanı sıra, iki ismin ortak bir özelliği de aynı fikir dünyasına sahip oluşlarıdır. Nitekim Selçuk Uysal da Ali Akbaş gibi

¹⁶ <https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=4582>

¹⁷ Selçuk, Uysal, "Ali Akbaş'ın Kitaplarına Girmeyen Bazı Şiirleriyle Yine Bazı Şiirlerinin Yazılış Sebepleri", Kardeş Kalemler Dergisi, s.59, Ekim 2022.

üniversite yıllarında hayat görüşüne ve değer yargılarına göre bir seçim yapar. Gençlik yıllarından itibaren, milliyetçi-ülkücü topluluğun içinde yer almaya karar verir. Bu topluluk hareketleri içinde, Ali Akbaş ile birlikte pek çok etkinlikte faaliyet gösterir. Uysal, Ali Akbaş ile geçirdikleri bu yılları, “Gençlik büyük ölçüde politize olmuş, sağ-sol diye ikiye ayrılmış durumdaydı. Biz de daha o zamanlar ülkücü denilmese de milliyetçi gençler olarak ileride ülkücü gençlik adını alacak gençlik hareketinin çekirdeğinde yer alacaktık” (Uysal, 2022, 60) cümleleriyle dile getirir.

Ali Akbaş’ın yakın arkadaşlarından bir diğeri ise Ahmet Bican Ercilasun’dur. A. Bican Ercilasun 1943’te İzmir’de dünyaya gelir. İlk ve orta öğrenimini İzmir’de tamamlar. 1963’te başladığı İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’ndeki öğrenimini 1967’de tamamlar. Eğitim hayatının ardından Atatürk Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Washington Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi’nde görev alır. Ercilasun’un araştırma, biyografi, gezi yazısı, makale, derleme, inceleme ve roman türlerinde pek çok çalışması mevcuttur.¹⁸

Ali Akbaş ile A. Bican Ercilasun’un tanışmaları, ikilinin üniversite yıllarına rastlar. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde aynı sınıfı paylaşırlar. İki ismin edebiyata ve sanata duydukları ilgiyle birlikte, fikir dünyalarındaki uyum da dostluklarının pekişmesi açısından değerlidir, denilebilir. Okul ortamındaki birlikteliklerinin yanı sıra, okul dışındaki ortamlarda da yan yanadırlar. Ercilasun, Akbaş ile geçirdikleri o yılları şu sözlerle dile getirir:

“1965-1966 yılları olmalı. [...] Türkeş’e ve CKMP’ye gönül vermiş gençlere henüz “ülkücü” denmiyor. Türkçü ve milliyetçi denilen gençler, partinin etrafında toparlanmaya çalışıyor. Kalplerde büyük ümitler, ruhlarda heyecan var. Hepimizin gözünde Türkeş, Türklüğü Ergenekon’dan çıkaracak bir bozkurt gibi. Tok sesiyle, heybetli görünüşüyle, iri elleriyle önümüze düşmüş bir bozkurt gibi. [...] İstanbul Üniversitesi’nin Edebiyat Fakültesi’nde birkaç genciz. Selçuk Uysal, Hilmi Satıcı, Ali Akbaş... Türkçüler Derneği’nin Üsküdar Ocağı’na gidiyor, *Ötüken* dergisi okuyor, *Atsız*’ın yazılarını iple çekiyoruz. [...] Ali şair. Öyle böyle değil, basbayağı şair. Maraş’ın Elbistan’ından gelmiş bu çocuk şiirleriyle bizi büyülüyor” (Ercilasun, 2017, 16).

Ali Akbaş’ın, yine üniversite yıllarından bugüne değin yakın dostlarından biri de Mustafa Kök’tür. 1946’da Elbistan’da dünyaya gelen Kök, ilkokulu Akbayır’da, ortaokulu Elbistan’da, lise öğrenimini Gaziantep’te tamamlar. Üniversite öğrenimini,

¹⁸ Koray, Üstün, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ercilasun-ahmet-bican>) (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamlar. 1969'da mezun olmasının ardından, Anadolu'nun çeşitli okullarında felsefe öğretmenliği yapar. 1987'de Atatürk Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapar. 1997-2006 yıllarında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesi ve dekan yardımcısı olarak yer alır. Mustafa Kök 2006'da kendi isteğiyle emekli olur. Kök'ün felsefe alanında pek çok makale ve akademik çalışması bulunmaktadır.¹⁹

Ali Akbaş ile Mustafa Kök 1965'te tanışır. Akbaş, o dönem yurttan kalmasa da bir grup hemşeri arkadaşıyla birlikte Zal Mahmut Paşa Yurdu'na uğramaktadır. Mustafa Kök ile tanışmaları da işte bu ziyaretler sırasında gerçekleşir.²⁰ Mustafa Kök, Ali Akbaş ile tanışmalarını “1965 Güzü idi. Daha ilk temasımızda sanki yıllardır tanışıyormuşuz gibi davrandığını hatırlıyorum. Güleç yüzlü, hoş sohbet, hemşeri canlı bir arkadaş” (Kök, 2022, 43) cümleleriyle ifade eder. İki ismin hemşerilik bağının yanı sıra fikir dünyalarındaki ortaklık da aralarındaki dostluğu kuvvetlendirir, denilebilir. Nitekim bu doğrultuda Ali Akbaş ile Mustafa Kök, öğrenim yıllarında pek çok etkinlik ve faaliyete birlikte katılırlar:

“Üniversiteye geldiğimizde, daha liseden aldığımız fikrî ve siyasi temayüllerle beraber Müslüman-Türk, muhafazakâr Anadolu çocukları olarak hemen çoğumuz kendimizi milliyetçi gençlik çevresinde, o günkü adıyla da “Türkeşçi gençler” grubu içinde bulmuştuk. [...] Ali Akbaş bizden kıdemli olarak o çevreye çoktan girmiş meğer. Kendilerini “solcu” yahut “sosyalist/Marksist” olarak tanımlayan arkadaşlarımızla kıyasıya tartışmalarımız olurdu. O yıllar MTTB'de Bayezid Marmara Kiraathanesinin altındaki salonda dinlediğimiz birkaç konferansı hatırlıyorum” (Kök, 2022, 43).

Ali Akbaş'ın okul yıllarının yanı sıra çalışma hayatında, dergicilik faaliyetlerini yürüttüğü esnada Cemal Kurnaz, Namık Açıkgoz ve Bayram Bilge Tokel gibi isimlerle de çok yakın dostluklar kurduğunu görmekteyiz.

Burada değinilecek isimlerden ilki Cemal Kurnaz'dır. 1956'da, Antalya'nın Akseki ilçesinde dünyaya gelen Kurnaz, 1979'da Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirir. 1981'de yüksek lisansını tamamlar. 1984'te doktor, 1990'da doçent ve 1995'te profesör unvanını alır. 1986'dan bugüne Gazi

¹⁹ <http://www.elbistanli.com/?Syf=26&Syz=464503&/Dr.-Mustafa-K%C3%96K>

²⁰ Mustafa, Kök, “Korkut Akbaş'tan Ali Akbaş'a Bir Kadim Dosta Selam”, Kardeş Kalemler Dergisi, s.43, Ekim 2022.

Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışma hayatına devam etmektedir. Kurnaz'ın dergicilik faaliyetlerinin yanı sıra araştırma, inceleme, deneme, gezi yazısı, edebiyat tarihi, derleme gibi türlerde pek çok akademik çalışması bulunmaktadır.²¹

Ali Akbaş ile Cemal Kurnaz'ın tanışmaları *Ülkü Pınarı* dergisinin yayın dönemine rastlar. Kurnaz, Akbaş ile tanışmalarını şu sözlerle dile getirir: “Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesinden Cemal Kamil Elbeg, Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nde öğretmeni olan Ali Akbaş'ın şiir yazdığını söylemişti. İlk olarak onunla ziyarete gittik. Dergiden söz ettik” (Kurnaz, 2022, 25).

Ali Akbaş, *Ülkü Pınarı*'nın ardından *Divan* dergisinde de şiir ve yazılarıyla yer alır, derginin çıkarılma sürecine katkı sağlar. Dergilerin çevresinde gelişen bu birlikteliğin yanı sıra fikir dünyalarının da benzerliği, Ali Akbaş ve Cemal Kurnaz'ın dostluklarının güçlenmesine vesile olur:

“Ali Akbaş'la ilgili birçok hatıramız var. *Divan* dergisine gelen yazıları değerlendirmek için Demirtepe'deki Ülkü Ocakları genel merkezinde toplanırdık. Bazı toplantılarda sohbet sabaha kadar sürerdi. Oradan çıkar, Maltepe Nokta durağındaki Rumeli İşkembecisi'nde birer çorba içer, sonra Beşevler'deki Yüksek Öğretmen Okulu'na kadar yürürdük. Sohbetimiz burada kesintisiz devam ederdi. Ali Akbaş oradan ayrılıp evine gider miydi hatırlamıyorum. [...] Bir yatılı okul öğrencisi gibi bizimle gece gündüz sohbet eder, şiirlerin dünyasına dalar giderdi. Çantasından, cebinden yeni aldığı bir tükenmez kalem çıkarır, onunla yazarken çocuklar gibi sevinirdi. Sonra o kalemle kâğıtlara inci gibi bir yazıyla yazdığı bitmemiş şiirlerini okurdu. Onların aşama aşama nasıl tamamlandığına hep birlikte tanık olurduk” (Kurnaz, 2022, 28).

Ali Akbaş'ın dergicilik faaliyetleri ile tanımış olduğu bir diğer isim Namık Açıkgoz'dür. 1956'da Manisa'da dünyaya gelen Açıkgoz, ilk, orta ve lise öğrenimini Turgutlu'da tamamlar. 1980'de Ankara DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olur. 1982'de Fırat Üniversitesi'nde Osmanlıca okutmanı olarak görev alır. 1994'te Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne atanır. Burada Türk Dili ve Edebiyatı bölüm başkanlığı ve Sosyal Bilimler Enstitüsü müdürlüğü görevlerini üstlenir. Namık Açıkgoz'ün Eski Türk Edebiyatı alanında pek çok akademik çalışması bulunmaktadır.²²

²¹ Fatih, Sona, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kurnaz-cemal>) (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

²² <https://www.biyografya.com/biyografi/8531>, (Erişim Tarihi: 17.05.2023).

Ali Akbaş ile Namık Açıkğöz'ün tanışmaları *Ülkü Pınarı* dergisinin hazırlanış yıllarına denk gelir. Açıkğöz, Akbaş ile tanışmalarını şu cümlelerle dile getirir:

“[...]1977 yılında, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü Yılmaz Terzi'nin aracılığıyla tanıştık. O yıl okulun dergisi olan *Ülkü Pınarı* dergisini çıkarmak üzere birkaç arkadaş bir araya geldik ve talebimizi okul müdürü Yılmaz beye ilettiğimizde son derece olgun karşıladı ve destekleyeceğini söyleyerek Ali Akbaş'ın adını verdi. Ali hocanın adını ilk defa orada duymuştum” (Açıkğöz, 2022, 17).

Ali Akbaş bu tanışmanın ardından *Ülkü Pınarı*'na birkaç şiirini gönderir. Devam eden sayılarında, derginin yayın sürecine bilgi ve tecrübesiyle katkıda bulunur. Ali Akbaş ve Namık Açıkğöz, *Ülkü Pınarı*'nın ardından *Divan* dergisinde de birlikte faaliyet gösterir. Bu süre zarfında, Akbaş ile kurdukları dostluğu ve sürdürdükleri kültür, sanat sohbetlerini Namık Açıkğöz şu cümlelerle dile getirir:

“Bizim okul ve Talim Terbiye binaları yakın olduğu için, uygun mevsimlerde akşamüstleri, iş çıkışı Ali hoca ve Bayram Bilge, Yüksek Öğretmen'e gelirler, sohbetler ederdik. [...] Ali hoca şiir söylüyordu ama şiir söyleme birikimi kadar da poetik donanımını aktarıyordu bize. Fakültede derslerde aldığım kuru bilgilerin hayat bulmuş şeklini anlatıyordu Ali hoca. Hayal dünyası, kurgu, duygu zemini, kelime işçiliği, ses... Sohbetlerde hep bunlar üzerinde durur ve ne güzel örnekler okurdu!... Kendi şiirlerini, Behçet Necatigil, Cahit Külebi şiirlerini... Kendisi de Kahramanmaraşlı olduğu için Abdurrahim Karakoç ve Bahattin Karakoç şiirlerini de okurdu” (Açıkğöz, 2022, 17).

Ali Akbaş'ın çalışma hayatı ve dergicilik faaliyetleri süresince beraber olduğu yakın dostlarından biri de Bayram Bilge Tokel'dir. 1957'de Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesinde dünyaya gelen Tokel, 1979'da Gazi Üniversitesi Yüksek Teknik Eğitim Fakültesinden mezun olur. Ardından Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda çalışmaya başlar. Türkiye yazarlar birliğinin çeşitli faaliyetlerinde görev alır. Bir dönem ABD Maryland Üniversitesinin Etnomüzikoloji bölümünde halk müziği dersleri verir. 2003'de Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde müdür yardımcılığı, ardından genel müdürlük yapar. Bayram Bilge Tokel, idari görevlerinin yanı sıra edebi ve sanatsal faaliyetleriyle de ön planda olan biridir. Türk halk müziğine dair pek çok yazısı ve çalışması bulunmaktadır. Yazılarıyla birlikte *Doğuş Edebiyat*, *Hisar*, *Töre*, *Türk Yurdu*, *Son Duvar*, *Yörünge*, *Polemik* ve *Dolunay* gibi dergilerde şiirleriyle yer alır.²³

²³ Gürhan, Çopur, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tokel-bayram-bilge>), (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

Ali Akbaş'ın yaşantısına bakıldığında, kurduğu dostlukların pek çoğunda edebiyatın ve sanatsal faaliyetlerin etkisini görmek mümkündür. Üniversite yıllarında, kendi fikir dünyasına ve değer yargılarına sahip kişilerle bir arada bulunup, samimi dostluklar kurmuştur. Çalışma hayatı ve dergicilik faaliyetlerini yürüttüğü dönemdeki dostluklarını, sanatsal etkinlikler ve şiir sohbetleriyle pekiştirmiştir.

Bayram Bilge Tokel, Ali Akbaş'la olan dostluklarının yine bu kültür sanat etkinliklerinin birinde, *Ülkü Pınarı* dergisinin hazırlanış sürecinde başladığını dile getirir: “Ali abi ile ilk karşılaştığım yeri ve zamanı net olarak hatırlamıyorum ama sanıyorum 1976 yılıydı. Çoğu Beşevler'deki Yüksek Öğretmen Okulunun yurdunda kalan bir avuç ülkücü üniversite öğrencisinin ancak birkaç sayı çıkarabildiği *Ülkü Pınarı* adlı derginin toplantısında tanıştık sanırım” (Tokel, 2022, 7). Derginin yayın sürecinin görüldüğü bu toplantılarda Ali Akbaş, buradaki gençlerle edebî okumalar yapmayı da ihmal etmez. Böylece bu toplantılar zaman içinde, dergi çalışmalarının yanı sıra bir edebiyat toplantısı hüviyetine de bürünmüş olur. Bu edebî faaliyetleri Tokel, şu sözlerle dile getirmektedir: “Bu toplantılar kısa süre sonra, Ali abinin sürekli kitaplarla dolu tek gözlü, fermuarlı meşin siyah çantasından çıkardığı genellikle şiir ve hikâye kitaplarını açıklayarak, şerh ederek, dipnotlar düşerek telaşsız, acelesiz yaptığı şiir ve hikâye okuma seanslarına evrildi” (Tokel, 2022, 7). İki ismin *Ülkü Pınarı* dergisinde başlayan birliktelikleri *Divan*, *Millî Eğitim ve Kültür*, *Doğuş Edebiyat Kardeş Edebiyatlar*, *Dolunay* ve *Kardeş Kalemler Dergisi* gibi çeşitli dergilerin çatısı altında da devam etmiştir.

Ali Akbaş ve Bayram Bilge Tokel'in dostlukları ve birliktelikleri çalışma hayatlarında da devam etmiştir. Nitekim Tokel'in 1979'da, FRTEM kurumunda çalışmaya başlamasından iki üç ay sonra Ali Akbaş da aynı kurumda görev alır. Akbaş ve Tokel FRTEM' de, radyo program yazarı unvanıyla aynı odayı paylaşır ve yedi yıl süren bir mesai arkadaşlığı başlamış olur. Tokel burada, Ali Akbaş ile geçirdiği günleri ve çalışma sürecini şöyle dile getirmektedir:

“Ali abi ile yazdığımız program metinlerini birbirimize okuyup görüş ve eleştirilerimizi almadan kesinlikle prodüksiyonunu yapmazdık. O da bir köy çocuğu idi hatta köyü ve köylüyü benden çok daha iyi bildiği için benim programlara çok yerinde katkıda ve eleştirilerde bulunurdu. İşte ne olursa böyle zamanlarda olurdu. Birbirimize köy hayatımızı, çocukluğumuzu ve köydeki insan manzaralarını iliklerimize kadar hissederek, yaşayarak öyle bir anlatırdık

ki bazen saatlerce sürerdi bu. Artık birbirimizin köyündeki insanları en ince ayrıntısına kadar biliyorduk” (Tokel, 2022, 11).

Ali Akbaş ile Bayram Bilge Tokel’in dergicilik faaliyetleri çevresinde başlayan arkadaşlıklarını çalışma hayatlarında da devam etmiş, İki isim dostluklarını bu güne kadar sürdürmüşlerdir.

1.8. Katıldığı Etkinlikler ve Aldığı Ödüller

Ali Akbaş 1991’de, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından, *Kuş Sofrası* adlı şiir kitabıyla Çocuk Edebiyatı dalında Yılın Şairi seçilir. Aynı yıl İstanbul’da, Yunus Emre Yılı dolayısıyla düzenlenen XII. Dünya Şairler Toplantısı’nda bir plaket ile ödüllendirilir. 1993’de, Kazakistan’ın Başkenti Almatı’da düzenlenen II. Türk Dünyası Şiir Şöleni’nde Mağcan Cumabayulı Ödülüne lâyık görülür. 2004’te, Kosova’da yayınlanan *Türkçem* çocuk dergisi tarafından Süleyman Brina Balkan Türk Kültürüne Hizmet ödülüne lâyık görülür. 2005’te 57. Venedik Şiir Bianeli’ne, 2007’de 20. Moskova Kitap Fuarı’na, 2008’de Frankfurt Kitap Fuarı’na katılımlarıyla Türkiye’yi temsil eder. 2011’de, Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi tarafından Türk dünyasında Yılın Edebiyat Adamı seçilir.

Ali Akbaş’ın yer aldığı bir diğer etkinlik ise Uluslararası Hazar Şiir Akşamları’dır. İlki 1992 yılında Elazığ’da düzenlenen bu etkinlik, Türk Dünyası edebiyatından önemli isimlerinin bulunduğu bir organizasyondur. Adını Elazığ’da bulunan Hazar Gölü’nden alan bu şiir etkinliğinin ilki Harput kültürü üzerine kaleme aldığı eserleriyle bilinen Fikret Memişoğlu anısına düzenlenmiştir. Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarına başta Türkiye’den olmak üzere Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İran, Irak, Kerkük, Romanya, Kosova, Bulgaristan olmak üzere pek çok ülkeden katılım gerçekleşir.²⁴

Ali Akbaş, 25-28 Eylül 2014’de düzenlenen 22. Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarına katılır. Akbaş, Arif Nihat Asya’nın anısına düzenlenen etkinlikte, 26 Eylül 2014’de, Türkiye’den şairler adına ‘ış konuşması yapmıştır.

²⁴ <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-58557/uluslararasi-hazar-siir-aksamlari.html>, (Erişim Tarihi: 01.06.2023).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SANATI

2.1. Şiire Başlaması

Ali Akbaş'ın şiirle olan ilişkisi çocukluk yıllarında başlar. Sanatçının edebiyata ve şiire olan ilgisinde, doğup büyüdüğü coğrafyadaki halk yaşantısının da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Akbaş, küçük yaşlardan itibaren içinde bulunduğu bu yaşantının, edebiyatla olan ilişkisini şu sözlerle dile getirir: “Bizim yörede insanlar adeta manzum dillenir. Nesre, sıradan bir anlatım gözüyle bakarlar. Normal hadiseleri, ölümü, kıtlığı, olağanüstü olayları hep manzum olarak anlatırlar. [...] Köylerde yüzlerce atasözü, mani, ninni, insanların şuuraltını besler. Yerleşik medeniyet, babadan oğula aktarılan bir kültür hayatı vardır” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022). Toplumun bu kültürel birikimi, yaşantılarının da bir parçası haline getirdikleri görülür, denilebilir.

Ali Akbaş çocukluk yıllarından itibaren, içinde bulunduğu kültürel birikimin etkilerini kendi yaşantısında da gözlemler. Sanatçı, bu gözlemlerini “O yıllarda ben, bir şey anlatılacaksa bunun mutlaka manzum anlatılması gerek sanıyordum. Daha ilkokuldayken bir nine askerdeki oğluna mektup yazmamı istemişti, ona köyde olup bitenleri biraz da mizah katarak uzun bir manzumeyle anlattım. Zaman zaman arkadaşlarımla kendi aramızda mesnevi tarzında manzum hikâyeler de yazıyorduk” (Beritli, 2017, 10) cümleleriyle de ifade etmektedir.

Ali Akbaş'ın edebiyat ve şiir alanında fikir dünyasını zenginleştiren bir diğer husus da köy odaları olmuştur. Köy odaları, köy halkının genellikle kış geceleri bir araya gelerek, pek çok edebî eseri okuyup dinledikleri sohbet mekânlarıdır, denilebilir. Akbaş, köy odalarındaki etkinlikleri ve fikir dünyasını besleyen eserleri, “Köy odası bir üst sınıftır. Ondan önce ninelerin, annelerin bulunduğu harem kısmı vardır. Beni ilk önce, oradaki masallar ve ninniler beslemiştir. Odaya geçtiğimizde Hz. Ali cenkleri ve Siyer-i Nebi, Ahmediye, Muhammediye gibi dini kitaplar hep manzum olarak anlatılmıştır” (A.A.İ.K.İ. , 15.10.2022) şeklinde ifade etmektedir.

Ali Akbaş, edebiyata ve şiire olan ilgisinde halk yaşantısının yanı sıra, yaşadığı coğrafyanın önemli şair ve âşıkların da varlığına vurgu yapar. “Derdi Çok, Behlül Ali, Mahsûnî, Ahmet Çıtak, Hafız Rahmi, Kul Hamit, Kamil Bozkurt, Âdil Soydan gibi âşıklar; Bahattin Karakoç, Abdürrahim Karakoç, Hayati Vasfi Taşyürek, Cansız Güllü gibi şairler ve bunlardan başka içli ağıtlar söyleyen Güz Ana” (Beritli, 2017, 10) gibi isimlerin, kendisini bir nevi yazmaya teşvik ettiğini belirtir. Sanatçı, bu isimlerin yanı sıra Elbistan ve Kahramanmaraş yöresindeki zengin kültürel mirasın da sanatla olan ilişkisini güçlendirdiğini düşünür.

Ali Akbaş’ın, edebiyata ve şiire olan ilgisinde her ne kadar çeşitli etmenler göz önünde bulundurulsa da sanatçı, bu ilginin kaynağını net bir biçimde ifade etmekten çekinir. Akbaş, sanatla olan ilişkisi hakkındaki çıkarımlarını şöyle ifade etmektedir:

“Daha üç dört yaşındayken babamı kaybettim desem, o yaşlardayken yetim kalan tek çocuk ben değildim. Köy odalarında, tandır başlarında dinlediğim türküler, maniler, ninniler, masallar desem, onları da benim gibi bütün akranlarım dinledi. İnsanda bir ‘O Belde’ duygusu uyandıran, sini içi gibi mor dağlarda çevrili Elbistan coğrafyası desem, onu da bütün akranlarım seyretti. Kısacası çok bilinmeyenli bir denklemdir bu. Belki de hiç bilmediğim bir etken içime yöneltmiştir beni; çevreye garip nazarlarla bakmayı öğretmiştir. Karıncalarla, kuşlarla, böceklerle, yıldızlarla konuşmayı öğretmiştir. Kim bilir... Belki de çocuk bünyemi etkileyen hiç bilmediğim şok etkisi yapan bir olay var. Midyenin karnına bir kum tanesi kaçmaya görsün, sertüven başlıyor. Tabii bunların hepsinin dışında, ta ezelden böyle takdir edilmiş de olabilir” (Karaca, 2007, 8).

Ali Akbaş’ın edebiyata olan ilgisinin küçük yaşlardan itibaren oluştuğunu söylemek mümkündür. Sanatçı, bu ilginin neticesinde ilk şiir denemelerini okul yıllarında yapar. İlk şiirini, “ilkokuldayken yazdığım bir aşk şiiridir” (Karaca, 2007, 9) şeklinde ifade eder. Sanatçı, yine okul yıllarında yaptığı okumalarla şiir dünyasını zenginleştirir. Yerli şairlerin yanı sıra yabancı şairleri de tanıma fırsatı bulur. Bunların içinde kendisini en çok etkileyen şiiri şöyle ifade etmektedir:

“Maraş Lisesinde öğrenciyken Fransızca hocamız derste ‘La Village a Midi’ (Öğleyin Köy) isimli bir şiiri tercüme etti ve ben çarpıldım. Daha doğrusu tercüme değil, aslından öğrenip tanıyarak bir okumaydı bu. O şiir benim folklorik dünyama yeni bir ufuk açtı. Ben böylece tabiata, nüanslara dikkati öğrendim ve reel tabiatı tanımanın hazzını tattım” (Karaca, 2007, 8-9).

Ali Akbaş’ın Maraş Lisesindeki yılları, edebî okumalar ve faaliyetler açısından oldukça verimli geçmiştir, denilebilir. Sanatçının “*Koşma*” adlı ilk şiiri lise yıllarında, Kahramanmaraş’ta “*Engizek*” adlı bir yerel gazetede yayımlanır. Akbaş bu süreci, “O

yıllarda daha Elbistan’da lise yoktu. Üniversiteye gider gibi uzak şehirlere giderdik. Sıla hasretini dile getiren bir manzumeydi bu” (Beritli, 2017, 10-11) cümleleriyle ifade etmektedir.

Ali Akbaş, Maraş Lisesinde son sınıf öğrencisiyken, okulda bir şiir yarışması düzenlenir. Seçilecek şiir, Maraş Lisesinin marşı olarak kabul edilip, bestelenecektir. Akbaş’ın şiiri yarışmada birinci seçilir. Kazanılan bu birinciliğin ardından sanatçı artık, şiirin kendisi için çocuk duyarlılığı aşarak bir netlik kazandığını ifade etmektedir:

“[...] Lisemiz için bir marş yarışması açıldı ve bu yarışmada birinci gelen şiirim bestelenerek okulumuzun marşı oldu. Bu vesileyle bana ödül olarak ‘*Elli Büyük Şair*’ isimli bir kitap verdiler. Dünyanın en büyük şairlerinin en güzel şiirleriydi bunlar. Bu kitap sayesinde Goethe’yi, Hugo’yu, Poe’yu Baudelaire’i, Verlaine’i, Rimbaud’u, Valery’yi tanıdım. Sabri Esat Siyavuşgil, Sabahattin Eyuboğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli gibi şairlerimiz tarafından yapılmış, asıllarını aratmayacak güzellikte çevirilerdi bunlar. Beni en çok Verlaine, Baudelaire, Poe gibi sembolistler etkiledi” (Karaca, 2007, 9).

Ali Akbaş, lise öğreniminin ardından 1963’te İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanır. Sanatçının üniversite yılları hem edebiyat öğrenimi hem de çeşitli edebî faaliyetlerin içinde yer alması açısından oldukça kıymetlidir, denilebilir. Ali Akbaş, hocalarının öğretileri ve arkadaşlarının yapıcı eleştirileriyle birlikte şiir çalışmalarında daha ciddi adımlar atar. Özellikle Selçuk Uysal’ın, sanatçının şiirleri hakkındaki yorumları Akbaş’ın şiire yönelimini olumlu yönde etkiler. Ali Akbaş, Uysal ile olan sohbetlerini, “Türk Dili bölümünde Selçuk Uysal diye bir güzel adam tanıdık, arkadaş olduk. O İzmir’de, şehirde büyümüş. O daha vâkıfı bu meselelere. Onun da güzel nesri vardır. Selçuk Uysal ile sohbetlerimiz de çok geliştirdi beni. Onunla şiir sohbetleri yaparız, sanat meselelerini tartışırız” (A.A.İ.K.İ., 15.10.2022) şeklinde ifade etmektedir. Ali Akbaş bu sürecin ardından, şiir alanında daha üretken bir şekilde faaliyet gösterir.

2.2. Şairliği ve Şiir Anlayışı

Ali Akbaş, şiir anlayışını 2007’de Nesrin Tağızade Karaca ile yapmış olduğu söyleşide dile getirmiştir. Bu söyleşide sanatçı, yaşantısında şiirin ayrı bir yeri ve önemi olduğunu belirtir. Şiiri, hayatının en önemli meşgalelerinden biri olarak ifade eder. Akbaş, sanatın sadece birtakım ilhamlarla oluşturulamayacağını, disiplinli bir çalışma süreciyle de desteklenmesi gerektiğini savunur. Ona göre, sanatçı bu süreç

içerisinde hem ruhunu besleyebilmeli hem de dil kullanımındaki yatkınlığını güçlendirmelidir:

“Telaşlı, derbeder hayatımın başköşesinde şiir oturur. En ciddi meşgalemdir denebilir. Ama yine de ihmallerim var. Bir müzisyenin sazı için söylediği ne kadar doğru; ‘sen onu bir gün bırakırsan o seni bin gün bırakır’ demiş. Sanat da hayatın diğer dalları gibi hiç ihmâl gelmiyor. Onu kitap okuyarak, tabiatı okuyarak, ruhunuzu eğiterek beslemek gerekiyor. Sanat için sadece ilham yetmez, yarı yolda bırakır adamı. Çalışa çalışa dili bir plastik malzemeye dönüştürmek ve melekelerini geliştirmek gerek” (Karaca, 2007, 8).

Ali Akbaş, kendi yazma sürecini de bu disiplin üzerine kurmuş olduğunu belirtir. Bununla birlikte, şiir alanındaki bilgi ve deneyimlerinin de bu süreci etkilediğine vurgu yapar. Akbaş, bu durumu “Evet, çok zor ve az yazıyorum. Bunun sebebi biraz da edebiyat öğrenimi yapmamdır herhalde. İşin teknik ve estetik yönünü tanıyınca mükemmeliyet kaygısı da beraberinde geliyor” (Karaca, 2007, 11) şeklinde ifade eder. Kendisinin, çok zor yazan bir şair olduğunu belirten sanatçı, kolay doğmuş şiirlerinin çok az olduğunu vurgular. Akbaş, zor yazdığı şiirleri üzerinde de titizlik gösterir ve okuyucuda, zahmetsiz yazılmış bir şiir algısı oluşturmak ister:

“Ali Akbaş tam anlamıyla kusursuz, sağlam şiirlerin mimarıdır. Bunların büyük kısmı, herkesin ilk okuduğunda ya da ilk duyduğunda anlayabileceği sade, samimi, külfetsiz ve gösterişsiz şiirlerdir. Ama asla basit ve sıradan değildir; tıpkı türkülerimiz gibi. Gereksiz süslerden arınmış bu şiirlerin kimilerine kolay yazılmış şiirler gibi gelmesi de bundandır” (Tokel, 2017, 23).

Ali Akbaş, şiirlerini bazen bir duygu yoğunluğu bazense zihninde beliren bir mısra ile inşa ettiğini dile getirir. Şiiri oluşturan bu ilk çağrışımların ardından sanatçı, büyük bir titizlikle eseri üzerine düşünmeye başlar. Akbaş yazma sürecini şöyle ifade eder:

“Çok zayıftır benim hafızam, çabucak unuturum. Ondan sonra da çırpınır dururum o kaçan ışıklı söz neydi diye. Bazen duyduğum bir ses veya bir kokuyla içimde bir şimşek çakar, anlık bir aydınlanma olur. Ta çocukluk yıllarımdan bir sahne canlanır bütün dekoruyla. Kırk elli yıl ötelere giderim. [...] Ancak bir salise süren enstantanelerdir. Ne zaman geleceği de hiç belli olmaz. Bu ilk duygu şiirimin iklimini, atmosferini belirledikten sonra hummalı bir telaş içinde arayış ve yaz-boz dönemi başlamıştır artık” (Karaca, 2007, 10).

Ali Akbaş, şiirin hazırlanış sürecinde çalışma disiplininin yanı sıra ilhamın da etkin bir rol oynadığını dile getirir. Sanatçı, şiirini oluşturan bu çağrışımları sabırla beklediğini ifade eder. Akbaş bu bekleyiş esnasında sanatçının, bulunduğu şiir evreninin havasını soluması gerektiğine inanır. Ali Akbaş şiirde çağrışımları bir nevi

balık avcılığına benzetir. Bu durumu, “Oltanızı atıp bekleyeceksiniz. Peşinde koşacaksınız, o atmosferi soluyacaksınız. İşte o zaman beklemediğiniz bir anda misiniz titrer. Sevgiliyi istihareye yatar gibi beklemiyorsanız kapınızı çalmaz. Ama yine de teşrif saati size değil, kendisine bağlı bir şey” (Karaca, 2007, 11) şeklinde ifade eder.

Ali Akbaş bir sanatçının, icra ettiği sanat dalında estetik ve teknik yönlerden mutlaka donanımlı olması gerektiğini dile getirir. Ancak Akbaş’a göre işin yalnızca teknik kısmı da ortaya bir sanat eseri koyabilmek için yeterli olmayacaktır. Ona göre, sanatçılar algıları yönünden çocuklara ve filozoflara benzer. İkisinin de eşyaya ve evrene, şartlanmaların ötesinde bir bakış açısıyla yaklaştığını ifade eder. Sanatçıların da böyle bir bakış açısına sahip olduğunu, “Eğer öyle olmasa herkes üretmeye kalkardı. Başta edebiyat profesörleri kimseye vermezdi romancılığı, şairliği. Çünkü işin tekniğini de biliyor adamlar. Âşık Veysel garibim ne bilsin yaptığı ‘tunç kafiye’ mi, ‘bakır kafiye’ mi? Ama o yazar işte, profesör yazamaz. Tabii az da olsa Tanpınar gibi içindeki çocuğu canlı tutan ilim adamları da vardır” (Karaca, 2007, 15) cümleleriyle ifade etmektedir.

Ali Akbaş şiirlerinde kullandığı estetik ve teknik yapıyı, şiirin kendisinde uyandırdığı duygu yoğunluğuyla ilişkilendirir. Sanatçı şiirlerinde şekil ve muhteva bakımından hiçbir akıma bağlı olmadığını, duygunun hangi tarzda söylenmesi gerektiğini düşünürse o tekniği kullandığını ifade eder. Akbaş’ın şiirlerinde eski, yeni, vezinli ve serbest gibi ölçülere yer verdiği görülmektedir. Sanatçı, buradan hareketle şiir anlayışını, “Yalın bir dil, yüksek bir duyarlılık ve taze duyumlarla berrak bir şiirin peşindeyim. Klasiklerle beslenen bir yeniliğin peşindeyim. Şimdiye kadar yazdıklarımı bakıyorum da uzun, destâni, epik şiirlerle kısacık, naif, lirik şiirler yan yana. Demek ki içimde bir çocuk, bir de dede yaşıyor” (Özbay, 2017, 40) şeklinde ifade eder.

Ali Akbaş çocuk edebiyatında da şiir, hikâye ve masal türünde eserler vermiş bir sanatçıdır. Akbaş, yazdığı bu eserler ile her yaştan okuyucuya hitap etmek ister. Ona göre bir edebî eserin kalitesi bu yönüyle de ölçülebilir. Sanatçının, eserlerini bu duyarlılığını koruyarak oluşturduğu görülmektedir:

“Çocuk şiiriyle büyük şiiri arasında estetik seviye bakımından bir fark olamaz. Çocuklar için yazılan bir şiiri büyükler de severek okuyamıyorsa şiir sayılmaz. Kaldır, at onu. Fakat büyüklerin okuduğu her eseri de çocuklar okuyamaz. Öyleyse çocuk edebiyatı, genel edebiyat içinde çocukların da okuyabileceği bir edebiyattır. *Kelile ve Dimne, Dede Korkut, Donkişot, Küçük Prens, Bir Küçük Kara Balık* ve klasik masallarımız yaş sınırı dinlemezler. Hem büyükler hem çocuklar okur onları” (Karaca, 2017, 9).

Ali Akbaş’ın eserlerinde en önem verdiği husus lirizmdir. Şiirlerinde şekil ve muhteva bakımından birçok farklı unsura yer veren sanatçı lirizmi, şiirin vazgeçilmez bir parçası olarak görmektedir. Akbaş bu düşüncesini, “Şiirde elektrik güçtür lirizm, şiirin ruhudur. Lirizm yoksa şiir de yoktur. Bazıları lirik şiirle gözü yaşlı, ezik, santimental, yani duygusal şiiri karıştırıyorlar. Örneğin Haşim lirik, Ümit Yaşar duygusaldır. [...] Lirizm bizi ürpertir, başka dünyalara götürür; duygusallık ise kızdırır. Fakat zevk fukarası insanlar lirizmi kavrayamaz; arabeske, duygusallığa takılıp kalırlar” (Karaca, 2007, 9) cümleleriyle ifade eder.

Ali Akbaş sanatın, toplum adına bir amacı olması gerektiğini düşünür. Ona göre sanatta hedeflenen gaye sadece kendisine değil, topluma da fayda sağlamalıdır. Akbaş, “Çiçekler bin bir renk ve kokuyla arıları çağırırlar. Arılar da çiçekten çiçeğe polenler taşıyarak onların döllenmesini, dolayısıyla neslin devamını sağlarlar. Cömert çiçekler de bunu karşılıksız bırakmaz, onlara ödül olarak bal verirler. Buradaki hikmeti kavramak gerek. Sanatçı, bir çiçekten daha mı az şuurcludur ki insanlığa hiçbir şey sunmasın” (Karaca, 2007, 18-19) cümleleriyle, bir sanatçının sahip olması gereken bilinci ifade eder.

Akbaş, sanatçının istediği her konuda şiir yazabileceğini belirtir. Eserin, sadece samimiyet ve güzellik yönünden yorumlanması gerektiğine inanır. Ancak buradaki önemli nokta sanatçının özgür iradesidir. Kendi isteği dışında, siyasi veya ideolojik oluşumlara hizmet eden güdümlü bir sanatı, sanat olarak kabul etmez:

“O, konusunu bir partinin veya şefin emriyle değil de hür iradesiyle seçmişse ister işçi haklarını savunsun, ister zalim yöneticilerin zulmünü dile getirsin, isterse bir çiçeğe türkü söylesin hukuk ölçüleri içinde hürdür. Emir alan, güdülen sanat, sanat değildir. Memleketin kara gününde bir cenk davulu gibi gürleyen Âkif de, bir gamlı ney gibi inleyen Âkif de büyük sanatçılardır. [...] Bu konuda tek ölçümüz, samimiyet ve güzellik” (Karaca, 2007, 19).

Ali Akbaş, sanatçıların da ideolojik bakış açılarıyla değerlendirilmesini doğru bulmaz. Akbaş’a göre bu durum, sanat eserinin güzelliğinin görülmesine engel

olacaktır. Ona göre, sanat eserinde olduğu gibi sanatçılarda da samimiyetin ve güzelliğin dikkate alınması gerekmektedir. Akbaş bu düşüncelerini, “[...] ideolojiler, siyasi kavgalar insanların gözünü kör ediyor. Sağımız Nâzım’ı, Solumuz Necip Fazıl’ı görmemek durumuna düşüyor, oysa biraz ideolojilerin dışında estetik olarak edebiyat meselelerine bakmak gerekiyor. Bu da kavgalı cemiyetlerden çok, dinmiş durulmuş, öfkesine gem vurmuş insanların işi olsa gerek” (Küçükmehtemoğlu, 2009, 61) şeklinde ifade eder.

2.3. Şiirlerinin Kaynağı ve Türk Şiirindeki Yeri

Ali Akbaş, sanat anlayışını ve şiirlerinin kaynağını “*Söğüt ve Serçe*”²⁵ adlı yazısında ifade eder. Yazı, Mayıs 1982’de *Doğuş Edebiyat* dergisinde yayınlanmıştır. Sanatçının poetikası olarak kabul edebileceğimiz bu yazıda “[...]bir tür kuş ve kendi hinterlandını belirleyen Ali Akbaş, kuş ile tabiat arasındaki ilişkiyi pastoral bir zeminde, bir resim gibi çizer” (Açıkgöz, 2017, 36). Akbaş’ın yazısında oluşturduğu bu zemin bozkırdır. Sanatçı, söğüdü ve serçeyi, bozkırın ağacı ve kuşu olarak nitelendirir. Her ikisinin de yaşam mücadelesini Anadolu insanı ile ilişkilendirir ve aralarındaki birlikteliğe, “Çıkmın Anadolu’ya, uçsuz bucaksız bozkırda, uzaktan bir tutam yeşil görürseniz, bu hayat belirtisidir. Bir dere boyunda üç beş söğüt demektir. Bir yerde söğüt varsa, mutlaka serçe de vardır; Mehmet de Ayşe de. Toprak evler ve tüten birkaç ocak manzarayı tamamlar. Söğüt, serçe ve biz asırlardır garip bir ünsiyet peyda etmişiz. Birbirimize ögür olmuşuz artık” (S.S., 2022, 5) şeklinde dikkat çekmektedir.

Ali Akbaş, yazısında başka canlılara da yer verir. Yazıda yer alan her canlı, belli bir tarihsel süreci de sembolize eder, denilebilir. Akbaş, dile getirdiği canlılar üzerinden ancak, söğüt ve serçeyle Anadolu yaşantısının ifade edilebileceğini söyler. Akbaş buradan hareketle edebiyatta ve sanatta, toplumun örf, adet, gelenek ve göreneklerine yönelimi gerekli görmektedir, denilebilir:

“Çam yaylayı sever. Kırlangıç Hind’e, Yemen’e gider. [...] Gül-bülbül imajı İtrî’yle, Fuzûlî’yle, bakidir. Şahin, Tuna’nın ve Nil’in aktığı bir coğrafyanın kuşudur ki ‘Bire şahin aman’ diye türküyle cınlar hafızalarda. Artık o günlerin hayali dahi muhal... Yeniden reele dönmek durumundayız. Yani söğüt ve serçeye. Osman Bey de işe söğütten başlamadı mı? Söğüt ve Domaniç, bir doğuşun ana rahmidir. O şahane rüyadaki Osman Bey’in göğsünden yeşerip dünyayı gölgesinde barındıran ULU AĞAÇ da söğüttü” (S.S., 2022, 5).

²⁵ Çalışmamızda, “*Söğüt ve Serçe*” adlı yazıdan yapılan alıntılar “S.S.” kısaltmasıyla gösterilmiş, Kardeş Kalemler Dergisi’nin, “Şair Ali Akbaş’ın 80. Yaşına Armağan” adlı özel sayısından alınmıştır.

Ali Akbaş'ın şiir dünyasında önem verdiği hususlardan biri tabiattır. Akbaş'a göre tabiat, sanatın hammaddesidir. Sanatçı, muhteva bakımından pek çok şiirinde tabiata ve tabiatın barındırdığı unsurlara yer verir. Ona göre tabiat bir bakıma insanın yaşantısını, hayata bakışını da etkiler. Bu etkileşimden hareketle sanatçı, kendi sanat görüşünü de beslemiş olur:

“Bir gün arkadaşım Musa Doğan bana ‘Yahu Akbaş, senin fırçanda hiç renk yok mu? Şiirlerinde hep bir gümüşü parlaltı ve sarının tonları var’ dedi. O zaman anladım ki ben hep bozkır tabloları çiziyorum. Oysa çocukluğu Akdeniz kıyılarında ve Toroslardaki yaylalarda geçen Musa’nın hikâyelerinde hevenk hevenk renk var. Yüksek öğrenimimi İstanbul’da yaptım. Bu şehir, tarihî zenginlikleri, masmavi denizi, yeşil Çamlıca sırtlarıyla beni büyüledi. Ama şiirime bozkır gibi yansımadi. Oradan gönlümde mahzun bir sevdâ ve ağzımda buruk bir tat kaldı. Önce de belirttiğim gibi, insanlar da ağaçlar gibi doğup büyüdüğü topraklara kök salıyor” (Karaca, 2007, 14).

Ali Akbaş'ın şiirlerinde yer alan tabiat unsurları, sanatçının kendi gözlemlerinin neticesinde ortaya konan ürünlerdir, denilebilir. Akbaş, sanatı bir inşa ve ayıklama süreci olarak değerlendirir. Ona göre sanatçı, yaşantısında gözlemlediği ürünleri, kendi hayal dünyasında işler ve eserine aktarır. Bu bakımdan Ali Akbaş, kendisini en çok tabiatın etkilediğini belirtmektedir: “Şiir, hem bir inşa, hem de bir ayıklamadır. Benim şiirlerimde pastoral duygu, tabiata hayranlık esas. Her zerrede o yaratıcı kudreti sezme, o kaos ve kargaşa içindeki düzeni fark etmek sanatı ibadete dönüştürüyor. Fakat yine de tabiat sanatın hammaddesidir. [...] Sanat, sanatçının süzgecinden geçmiş tabiattır. Sanatçı onu eğer, büker, stilize eder, dönüştürür” (Karaca, 2007, 11). Akbaş, sanatçının hayal dünyasındaki bu dönüştürme kabiliyetini, yalnızca insanlara verilmiş bir güç olarak nitelendirir.

Ali Akbaş şiirlerinde, başta müzik olmak üzere diğer sanat dallarının da etkisinden söz eder. Ona göre bütün sanat dalları birbirinden beslenir ve faydalanır. Akbaş, şiirlerinde ahengin çok önemli bir yeri olduğunu vurgular. Sanatçının, şiirlerinde hem şekil hem de dil kullanımı üzerinden bu ahengi sağlamayı amaçladığı görülmektedir, denilebilir. Sanatçı, şiirde ahenk unsurları hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklamaktadır:

“Benim şiirlerimde de ahenk çok önemli. Fakat yeni yetişen gençler henüz kuvveden fiile çıkmamış gibi, daha çok, düşünce yoğunluğuna, bir espriye dayalı şiirler yazıyor. Bunlara sessiz şiir mi, zihni şiir mi demek gerekir bilmiyorum. Eğer yeni doğan tarzda da şiirin bazı motiflerini ihmal ettiği halde bizi büyülüyor, başka âlemlere taşıyorsa saygı duymak gerek. Bütün sanatlar

birbiriyle akrabadır. Müzik, resim, şiir, masal belirli ölçüler içinde hepsi birbirinden faydalanırlar. Ama dozu iyi ayarlanmalı” (Karaca, 2007, 14).

Ali Akbaş, şiirlerinde aşk, sevgi, yalnızlık, ölüm, din, gelenek, Türklük ve tarih bilinci, Anadolu ve Türk coğrafyası, sosyal meseleler gibi pek çok temaya yer vermiştir. Buradan hareketle denilebilir ki sanatçı “[...] şiirlerinde hem millî hem manevi hem de evrensel değerleri yansıtır” (Türk, 2021, 499). Ali Akbaş’ın şiirlerindeki bütün bu temaları şekillendiren ana unsur gelenektir, denilebilir. Sanatçı, doğup büyüdüğü coğrafyanın ve yaşadığı toplumun geleneksel motiflerine şiirlerinde yer verir. Akbaş, geleneği; “[...] geçmişten devraldığımız bütün âdetler, iyi ve kötü alışkanlıklarımız; din, töre gibi sosyal kurumlar ve klasiklerimiz” (Karaca, 2007, 16-17) olarak tanımlamaktadır. Sanatçı, geleneğin sosyal yaşantının etkileriyle değişebileceğini kabul etmektedir. Bugün, geçerliliğini yitirmiş pek çok kuralın olduğunu ifade eder. Ancak toplum yaşantısında nelerin yok sayılıp, nelerin korunacağı konusunda çok titiz davranılması gerektiğine vurgu yapar:

“Gelenek, her yozlaşmaya olduğu kadar her yeniliğe karşı da direnen bir gümrük duvarıdır. Sosyal bünye her yabancı nesneye karşı tabii bir reaksiyon gösterir. Fakat bir sorgulamadan sonra kendine yarayanı alır, zararlı olanı reddeder. [...] Gelenekten şikâyet edenler o kadar çok ki... Dâhi müceddidler yanında kendi milletinin değerlerine yabancılaşmış, onun dinine, töresine, tarihine küfreden birileri de gelenekten şikâyetçi. İşte burada tenkit kurumu yetişir imdada. Tenkitçiler sanat alanında yolsuzluğa, kalpazanlığa göz açtırmayan zabıtalardır gibidir. Sosyal bünyemizdeki akyuvarlardır onlar. [...] Ha, gelenek deyince her şeyiyle iyi midir, bütünüyle vazgeçilmez değerler midir, bir tabu mudur gelenek? Elbette hayır. Zamanla eskiyen, geçerliliğini yitirmiş bir sürü kaide kural var. Onlar da bir müddet dirense bile kullanıştan düşecektir. Ama nelerin atılıp nelerin korunacağına kim karar verecek? Bunun için sağlam bir kamuoyu, halkıyla barışık aydınlar, sanatçılar ve tenkitçiler gerek” (Karaca, 2007, 17-18).

Ali Akbaş’ın şiirlerinde beslendiği kaynaklardan biri de Türklük ve tarih bilincidir. Sanatçının pek çok şiirinde bu temanın işlendiği, Türk-İslam coğrafyasının barındığı unsurların ele alındığı görülmektedir. Akbaş, ifade ettiği bu coğrafyayı, asırlardır kader birliği etmiş bir gönül havzası olarak tanımlar. Kültürel bir miras olarak kabul ettiği bu medeniyet birikiminin, Türk şiirindeki yerini şu şekilde dile getirir:

“Modern edebiyatımızda yazarlarımız, şairlerimiz, ressamlarımız eserlerinde hep başka kültürlerin motiflerini kullanıyorlar. Elbette her millet, büyük insanlık ailesinin bir üyesidir, birbirinden alacağı çok şey vardır ve içe kapanmak bir ilkeliktir. Bin yıldır yurt edindiğimiz topraklardaki eski medeniyetler de bir zenginlik olarak bizim kültür mirasımızı yansıyacaktır.

Ama bir asalak durumuna düşmemek için bizim de bu ziyafet sofrasına koyacağımız bir şeyler olmalı... Deli Dumrul, Tepegöz, Küçük Şehzade, Keloğlan, Mankurt, Köskaman, Evliya menkıbeleri gibi konular kaç sanatçının eserini süslemiştir bu güne kadar” (Beritli, 2017, 13).

Ali Akbaş, sanat anlayışına kaynaklık teşkil eden Türk-İslam medeniyeti düşüncesinin Türk edebiyatında daha çok yer alması gerektiğini savunur. Özellikle, Türk dünyasının sahip olduğu maddi ve manevi kültürel birikimin göz ardı edilmemesi gerektiğine vurgu yapar:

“Bunun için bir hafıza tazelememiz gerekiyor. Kafkasların yani Kaf dağlarının ardı bizim için daha düne kadar tam bir masal ülkesiydi. Bizler de oralardan geldiğimiz halde kaynağını unutan sular gibi anayurdumuzu unutmuşuz. Binlerce kilometreyi kat ederek tekrar doğduğu kaynaklara ulaşan somon balıkları bizden akıllı mı ne?.. Unuttuğumuz bu diyarlarda bizlerle aynı dilden, aynı dinden, aynı soydan insanlar yaşıyor. Asırlardır bu kardeşlerimizin çilesine sağır ve duyarsız kalmışız. Oysa onlar bizim kara günümüzde ‘uzaktaki kardeşime!’ diye ağıtlar yakıyorlar” (Beritli, 2017, 13).

Görüldüğü üzere Türklük ve medeniyet düşüncesi, Ali Akbaş’ın yaşantısında ve şiir dünyasında önemli bir yer tutar. Sanatçının, bu kavramı ele alırken tarihin ve coğrafyanın içinde barındığı motifleri kullanarak kendi sanat anlayışını şekillendirdiği görülür. Akbaş, şiirlerinde yer verdiği bu muhtevayı çeşitli tabiat manzaraları ve diğer sanat dallarıyla da beslemektedir. Gelenek kavramını da bu farkındalıkla değerlendiren sanatçı, geleneğin tümüyle kabul edilemeyeceği gibi tümüyle de reddedilmemesi gerektiğini savunur. Akbaş’ın bu düşüncesini, sanat anlayışıyla da belli ettiği görülmektedir. Sanatçı, “[...] halk şiirinin türlerini (destan, sagu, mani ve ninni gibi) modern şiirin imkânlarıyla geleneğin imkânlarını bir arada kullanarak ve özgün metinler yazarak güncellemiştir. [...] Akbaş’ın şiiri, gelenekten beslenen, geçmişin sesini ve mesajını ihmal etmeyen modern bir şiirdir” (Aslan, 2017, 59-60). Sanat anlayışı ve şiir dünyasından hareketle Akbaş’ın, gelenekçi-ülkücü bir sanatçı olduğunu söylemek mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ESERLERİ

3.1. Şiir

3.1.1. Masal Çağı

İlk baskısı 1983’de Ocak Yayınları tarafından yapılmış olan *Masal Çağı* Ali Akbaş’ın ilk şiir kitabıdır. Eser 80 sayfadan oluşmaktadır. Kendi içerisindeki, sırasıyla “Erenler Divânında”, “Sitem”, “Çoban Bizden Yoldaşlı” ve “Bir Kutlu Sabah Aşkına” adlı başlıklarla 4 bölüme ayrılan eserde toplam 34 şiir yer alır. Eserin birinci ve ikinci bölümlerinde 11, üçüncü bölümde 7, dördüncü bölümde 5 şiir bulunmaktadır. Kitaba ismini veren *Masal Çağı* adlı şiir, üçüncü bölümde yer almaktadır. Kitabın birinci bölümde yer alan 4 şiir, sırasıyla Efendi Barutçu, Mithat Güzel, Musa Doğan ve Selçuk Uysal’a ithaf edilmiştir.

Masal Çağı, Ali Akbaş’ın ilk kitabı olması açısından önemlidir. Eserde yer alan şiirlerin muhtevaları bakımından epik, lirik ve pastoral olarak üç başlık altında toplandığı görülmektedir. Sanatçı, bu kitabında yer alan pek çok şiire, üzerlerinde yaptığı değişikliklerle diğer şiir kitaplarında da yer vermiştir.

3.1.2. Kuş Sofrası

İlk baskısı 1991’de Kültür Bakanlığı Yayınları tarafından yapılan *Kuş Sofrası* Ali Akbaş’ın ikinci şiir kitabıdır. Eserin ilk baskısı 64 sayfadan oluşmaktadır. Eserde 29 şiir bulunmaktadır. Kitaptaki 8 şiir, sanatçının *Masal Çağı* adlı kitabında yer alan şiirleridir.

Eser, tasarım ve muhteva bakımından çocuklara yönelik bir duyarlılıkla hazırlanmıştır. *Kuş Sofrası*, Kültür Bakanlığı Yayınları’nın Çocuk Kitapları Dizisi’nde yer almaktadır. Kitapta, şiirlerin bulunduğu sayfaların arka planında, şiirin muhtevasına uygun resimler kullanılmıştır. Bu resimler Yıldız Eviren tarafından hazırlanmıştır.

Eserin giriş bölümünde, Ali Akbaş tarafından kaleme alınan bir önsöz bulunmaktadır. “Sevgili Çocuklar” cümlesiyle başlayan bu önsözde sanatçı, okuyuculara eserin hazırlanış süreci ve amacı hakkında bilgi verir. Kitabın sonunda okuyucuların, şiirlerde anlamını bilmedikleri kelimelerin olabileceği düşünülerek, bu kelimelerin bulunduğu bir sözlük bulunmaktadır.

Eser, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından 2017 ve 2022’deki basımlarıyla tekrar okuyucuya sunulmuştur. Kitabın bu baskılarında 69 şiir bulunmaktadır. Eserde, *Masal Çağı* adlı kitapta bulunan 16 şiire, bazı değişikliklerle yer verilmiştir.

Kuş Sofrası, Makedonca çevirisi ve Özbek Türkçesi aktarımıyla farklı dillerde de yayımlanmıştır. Makedonca baskısının çevirisi Mariya Leontiç tarafından hazırlanmıştır. “İlk baskısı 2000 yılında Detska Radost Yayınevinde basılan kitabın genişletilmiş, iki dilli, Türkçe-Makedonca ikinci baskısı ise 2008 yılında Toper Yayınevi tarafından yapılmıştır” (Özarslan, 2019, 5). Eser, 2008’de Mir Aziz Azam tarafından hazırlanan Özbek Türkçesi aktarımıyla Özbekistan’da yayımlanmıştır.

3.1.3. Erenler Divânında

İlk baskısı 2011’de Bengü Yayınları tarafından yapılan *Erenler Divanında*, sanatçının diğer bir şiir kitabıdır. Eserin ikinci baskısı da yine aynı yıl içerisinde Bengü Yayınları tarafından hazırlanıp okuyucuya sunulmuştur. Kitabın ilk sayfasında Ali Akbaş’ın biyografisine yer verilmiştir. Eser 102 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 29 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden bazıları Akbaş’ın, önceki eserlerinde de yer alan şiirlerdir.

Erenler Divanında adlı eserde yer alan şiirler muhteva bakımından epik türde şiirlerdir, denilebilir. Kitaptaki şiirlerin pek çoğunda anlatıcının, Türk-İslam coğrafyasından bazı şehirleri, savaşları ve kahramanlıkları dile getirdiği görülmektedir. Bununla birlikte eserde bireysel türde şiirlerin de olduğu görülmektedir. Ali Akbaş’ın Maraş Lisesinde düzenlenen şiir yarışmasında, birincilik kazanan *Maraş Lisesi Marşı* adlı şiiri, kitapları arasında ilk defa bu eserinde yayımlanmıştır.

3.1.4. Eylüle Beste

İlk baskısı 2011’de Bengü Yayınları tarafından yapılan *Eylüle Beste* Ali Akbaş’ın diğer bir şiir kitabıdır. Eserin ikinci baskısı da yine aynı yıl içerisinde Bengü Yayınları tarafından hazırlanmış, okuyucuya sunulmuştur. Kitabın ilk sayfasında Ali Akbaş’ın biyografisine yer verilmiştir. Eser 153 sayfadan oluşmaktadır. Toplam 78 şiirin bulunduğu kitapta, sanatçının önceki kitaplarında yer alan ve dergilerde yayımladığı şiirlere de yer verilmiştir.

Eylüle Beste adlı eserdeki şiirlerin pek çoğu, muhteva bakımından pastoral şiirlerdir. Bu şiirlerde anlatıcı, tabiat manzaraları ve kırsal yaşantılara değinmektedir, denilebilir. Bununla birlikte eserde, bireysel şiirlerin de olduğu görülmektedir.

3.1.5. Turna Göçü

İlk baskısı 2011’de Bengü Yayınları tarafından yapılan *Turna Göçü*, Ali Akbaş’ın diğer bir şiir kitabıdır. Eserin ikinci baskısı yine aynı yıl içerisinde Bengü Yayınları tarafından hazırlanıp okuyucuya sunulmuştur. Eser 104 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 45 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden yine bazıları, Ali Akbaş’ın önceki şiir kitaplarında görülmektedir.

Ali Akbaş’ın *Turna Göçü* adlı eserinde pek çok temaya yer verilse de ağırlıklı olarak lirik türde şiirlerin yer aldığı görülmektedir. Bu şiirlerde anlatıcı aşk, ayrılık, hasret, gurbet, ölüm gibi temaların çağrışımlarına değinmektedir, denilebilir. Ayrıca Ali Akbaş kitapta, bireysel temalı şiirleriyle birlikte, toplumsal meselelerin ele alındığı şiirlerine de yer vermiştir.

3.1.6. Bütün Şiirleri

İlk baskısı 2015’te Bengü Yayınları tarafından yapılan *Bütün Şiirleri* adlı eserde Ali Akbaş, şiir kitaplarında yer alan ve çeşitli gazete ve dergilerde yayınladığı şiirlerini bir araya getirmiştir. Kitabın ikinci baskısı aynı yayınevi tarafından 2018’de, ilaveli baskı olarak hazırlanmıştır. Eser *Eylüle Beste*, *Erenler Dîvânında*, *Turna Göçü* ve *Kuş Sofrası* başlıklarıyla toplam dört bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla birinci bölümde 68, ikinci bölümde 31, üçüncü bölümde 46 ve dördüncü bölümde 44 olmak üzere eserde, toplam 189 şiir bulunmaktadır.

3.2. Masal

3.2.1. Gökte Ay Portakaldır

Ali Akbaş'ın masal alanında, kitaplaştırılan tek çalışması olan *Gökte Ay Portakaldır*, Çocuk Vakfı Yayınları tarafından 1992'de basılmış, okuyucuya sunulmuştur. Kitap, yayınevinin Resimli Masal Dizisi'nde yer almaktadır. Eser 16 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta, masalın muhtevasına uygun resimlere yer verilmiştir. Resimler Feridun Oral tarafından hazırlanmıştır. Masalın bazı bölümlerinde Ali Akbaş'ın, manzum anlatımlara da yer verdiği görülmektedir.

Masalda, iki kardeş olarak ifade edilen Ay ve Güneş'in öyküsü anlatılır. Güneş, canlı kanlı bir delikanlı olarak, Ay ise on dördünde, dik başlı, delişmen bir genç kız olarak tasvir edilir. Ay ve Güneş, sahip oldukları güzelliklerinin ve gençliklerinin heyecanıyla, gökyüzünde uzun bir zaman gezinir dururlar.

Bir müddet sonra iki kardeşin yaşları ilerler. Eski neşeleri kaybolur. Çevrelerinde tek bir dostları kalmamıştır. Bunun üzerine bakarlar ki gökyüzünde pek çok yıldız kendi ahenkleri içinde, ağır uslu döner durur. Bu ahengin içinde hepsi bir görevi üstlenmiştir. Ay ile Güneş, onları gördükçe üzülür ve yaptıklarından utanır. Bunun üzerine, artık aylaklığı son verip, yeryüzündeki canlılar için var güçleriyle çalışmaya karar verirler. Ellerini göğe açıp, kendilerine güç vermesi için Allah'a dua ederler.

Ay ve Güneş, bir ilkbahar sabahı işe koyulur. Güneş, sabahın ilk saatleriyle yeryüzünde gözüktür. Dağları, tepeleri, çiçekleri ve böcekleri selamlar. İnsanlara "Günaydın" der. Ebemkuşağındaki renklerle dünyayı süsler. Çiçekleri ve meyveleri bu renklerle giydirebilir. Meyvelere tat, güllere koku verir. Her gün akşama kadar kan ter içinde çalıştıktan sonra usulca dağların ardına çekilir ve yerini Ay'a bırakır.

Akşamın karanlığında Ay, göğe yükselir. Köylere ve kentlere karanlığı ve serinliği serper. Gecenin yeryüzünü örten karanlığında çiçekler açar, bebekler büyür. Ay bütün canlılara, gökyüzünden uykuyu dağıtır, bebeklere ninniler söyler. Bu ninniyle uyuyan bebekler, rüyalarında bulutlar arasında süzülürken türküler söyler.

3.3. Piyes

3.3.1. Kız Evi Naz Evi

Ali Akbaş'ın üniversite yıllarında kaleme aldığı *Kız Evi Naz Evi* adlı eser, sanatçının ilk piyes çalışmasıdır. Eser 1979'da *Divan* dergisinin ilk sayısında yayımlanır. Sanatçı, ilerleyen yıllarda eserin adını *Nevruz* olarak değiştirir. Eserde, Kar Baba'nın oğlu Bora ile Toprak Ana'nın kızı Çimen'in aşkları anlatılır.

Ali Akbaş, ilk piyes çalışmasının hikâyesini, “Ben, *Kız Evi Naz Evi* adlı çalışmamı sahne için düşünmüştüm. Gençlik yıllarımda İstanbul Radyosu'na gittim, oraya vermiştim. Orada dramatize ettiler, seslendirdiler. Bir gün de aç sefil talebe arkadaşlarımızla geziyorduk. ‘Hadi radyoya gidelim, belki para verirler’ dedik. Gittik, 150 lira verdiler. Eğer 15 dakikayı geçseydi, 1500 lira telif verilirmiş. ‘Tebrik ederiz, devamını bekliyoruz’ dediler. Arkadaşlarım da tebrik ettiler. Bana çok moral olmuştu” (A.A.İ.K.İ. , 04.11.2022) cümleleriyle dile getirir.

Piyes, tabiatta kara kışın yaşandığı bir gün Kar Baba'nın oğlu Bora'nın, Toprak Ana'nın kızı Çimen'i görmesiyle başlar. Bora, bir dere kenarında şarkı söyleyen Çimen'i görür ve âşık olur. Ne kadar peşinden ilerlese de bir türlü ona ulaşamaz. Bora, aşkının ıstırapıyla gece uykuyu, gündüz ekmeği, suyu unuttur.

Oğlunun bu halini gören Kar Baba durumu öğrenir ve Çimen'i istemek için Toprak Ana'nın kapısına gider. Toprak Ana Kar Baba'ya, kızının henüz küçük olduğunu, baharda tekrar gelmesini söyler. Bunun üzerine Kar Baba “Neylersin, kız evi naz evidir” diyerek geri döner ve olan biteni Bora'ya anlatır.

Çimen, bir gece vakti yıldızlara bakıp türküler söyler. Bora, bir anda çıkagelir ve Çimen'i bileğinden yakalar. İki âşık o gece uzun uzun konuşur. Sabah olduğunda Bora Çimen'in yayından ayrılır ve bir daha geri gelmez. Aradan uzun zaman geçer. Çimen, Bora'nın aşkıyla günden güne solar. Kızının bu halinden olan biteni anlayan Toprak Ana, Kar Baba'nın yanına gider.

Artık mevsim bahar olmuştur. Kar Baba bir koyağa çekilmiş, ölümü beklemektedir. Toprak Ana olan biteni anlatsa da Kar Baba'nın yerinden kalkacak

dermanı kalmamıştır. Bora ve Çimen'in aşkı aradan geçen zamanın ardından yarım kalır.

3.3.2. Hacı Bektaş Veli

Eser, Aralık 2009'da, *Kardeş Kalemler Dergisi*'nin *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli* adlı özel sayısında yayımlanır. Toplam 40 sahneden oluşan piyesin şahıs kadrosunda, Ahmet Yesevi, Lokman Perende ve Hacı Bektaş Veli gibi isimler yer alır.

Eserin olay örgüsü 13. Yüzyılda, Moğol istilalarının Türk dünyasını açlık ve sefalet içinde bıraktığı dönemlerde yaşanır. İbrahim Sani Han oğlu Bektaş, Ahmet Yesevi'nin halifesi Lokman Perende'nin dergâhına katılır ve orada yetişmeye başlar. Bektaş zaman içinde, davranışları ve zekâsıyla hocası Lokman'ın dikkatini çeker. Lokman durumu Ahmet Yesevi'ye bildirir. Ahmet Yesevi durumdan haberdar olduğunu, onu yetiştirebilmesi için Lokman'a güvendiğini söyler.

Bektaş, yıllar geçtikçe yapmış olduğu faaliyetler ve gösterdiği kerametlerle yörenin tanınan ve sevilen isimlerinden biri olur. Bir gece rüyasında Ahmet Yesevi'yi görür. Rüyada Ahmet Yesevi Bektaş'tan Anadolu'ya gitmesini, orada bir dergâh kurmasını, yapmış olduğu hizmetleri Anadolu'da devam ettirmesini ister.

Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya ilerler. Nevşehir'e varır ve burada postunu serer, dergâhını kurar. Kuş uçmaz kervan geçmez bir yer olarak tasvir edilen bu belde, dergâhın kurulmasıyla güçsüzlerin, yoksulların, dertlilerin uğradığı önemli bir mekân haline gelir. Hacı Bektaş Veli dergâhındaki dervişleriyle dini sohbetler yapar. Buraya gelen insanlara maddi manevi yardımda bulunur. O ve onun gibi pek çok zatın hizmetleri, Anadolu'da birliğin ve kardeşliğin oluşmasını sağlar. Piyese, Hacı Bektaş Veli'nin ölümüyle sonlanır.

3.4. Şiirlerinin Muhtevalarına Göre İncelenmesi

Çalışmanın bu bölümünde, Ali Akbaş'ın şiirleri muhtevalarına göre incelenecektir. Sanatçı bazı şiirlerini, bir takım değişiklikler yaparak farklı şiir kitaplarında da yayımlamıştır. Çalışmamızdaki şiir tasnifleri, Ali Akbaş'ın *Bütün Şiirleri* adlı kitabında yer alan şiirler ve başlıklar üzerinden hazırlanmıştır.

3.4.1. Aşk ve Sevgi Temalı Şiirler

Ali Akbaş'ı, Türk şiirinde gelenekçi-ülkücü şairler arasında göstermekle beraber, sanatçının şiirlerinde genel olarak millî Anadolu romantizminin izleri görülür.²⁶ Akbaş millî ve manevi motifleri aşk, hasret, ölüm, tabiat, din, çocuk temasına sahip şiirlerinde de dile getirir.

Bu muhtevalar arasında aşk, sanatçının şiirlerinde önemli bir yer tutar. Ali Akbaş'ın "*Elif*" adlı şiirini, aşk şiirleri arasında göstermek mümkündür. Şiirde anlatıcı, köyünden ayrılmış bir adam olarak karşımıza çıkar. Bir gün telaş içinde, bir daha uğramak üzere köyünden ayrılan anlatıcı, ardında sevdalısı Elif'i bırakır:

"Köy dağların ardında kaldı
Bir gün çıktım yel yepelek
Köy dağların ardında kaldı
Türküleri unuttum
Gitgide ıradı kağnı sesleri
Bir daha uğramadım
Hâlbuki Elif'e sözüm vardı
Hiç varmadım
Kız dağların ardında kaldı" (A.A., 2018, 34).

Akbaş'ın "*Yorgun Ecemiz*" adlı şiiri de aşk şiirleri arasında gösterilebilir. Şiirin başlığının altında dipnot olarak, "Bu şiir, yüksek sesle okunmak için değil, bir küpeli kulağa fısıldanmak için yazıldı" (Akbaş, 2018, 37) cümlesi yer alır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere şiirde anlatıcı sevdiğine seslenmekte, onun geçirdiği günleri yâd etmektedir. Anlatıcı, sevdiğiyle geçirdiği bir ömrü, "Aynı pencereden baktık yıllarca" (Akbaş, 2018, 37) dizesiyle ifade eder:

"O yıllarda sen,

²⁶ İsa, Koyuncu, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akbas-ali>) (Erişim Tarihi: 10.01.2023).

Bir ince kızıdın daha,
 Krizantemler kadar taze
 Aynı pencereden baktık yıllarca
 Eşyaya ad, kuşlara kanat taktık
 Başladılar pervâze” (A.A., 2018, 37).

“*Rozmeri*” şiirinde anlatıcının sevdiğine, sahip olduğu güzelliğinden ötürü iltifatlarda bulunduğu görülür. “Yoksa sen Meryem misin” (Akbaş, 2018, 123) dizesiyle anlatıcı, sevdiğinin eşsiz güzelliğine vurgu yapar:

“Hangi diyardan geldin
 Hangi bahardan geldin
 Melekler kadar güzeldin
 Yoksa sen Meryem misin” (A.A., 2018, 123).

“*Emine*” şiirinde de anlatıcının, sevdiğinin güzelliğine iltifatlar ettiği görülmektedir. Şiirde Emine, yalnız anlatıcının değil, bütün bir köyün hayran olduğu bir güzelliğe sahiptir:

“Bahar gelir Sarsap Suyu bulanır
 Kar suyunda mor kuzular sulanır
 Arkasında hayranları dolanır
 Köyü yorum yorum yorar Emine
 [...]
 Dünürçüler gelir, naz üstüne naz
 Anası demiş ki büyüsün biraz
 Sendeki güzellik bu köye sığmaz
 Milleti birbirine kırar Emine” (A.A., 2018, 269-270).

“*Hoyratlar*” şiirinde de anlatıcı, sevdiğinin kokusuyla büyülenmiş bir âşık olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Gül demi
 Bülbül demi, gül demi
 Beni bayıltan koku
 Göğsünde mi gülde mi?” (A.A., 2018, 312).

“*Koşma*” adlı şiirde anlatıcı, sevdiğine olan aşkını dile getirir. Ona olan hasretinden dolayı çektiği acıyı haykırır. “Yedi yerden yaralı olan şair, adeta bir çıra

gibi alev alev yanmaktadır. Özlem ile dolu olan şair sevdiğine Maraşlım diye seslenip ondan dokuz oğlan istemektedir” (Bulut, 2016, 61). Ali Akbaş’ın, 6 kıtadan oluşan şiirin son kıtasında anlatıcıyı, “Akbaş” olarak adlandırdığı görülür:

“Yad elde başım belâda
Yedi yerden yarayım oy!
Yola bakar yâr sılada
Düşe kalka varayım oy!
[...]
Akbaş’ım der gel Maraşlım
At çalımım kanat kaşım
Başak saçım yüce başım
Çağın geçer dereyim oy!” (A.A., 2018, 240-241).

Akbaş’ın şiirlerinde aşklar, vuslatın zorluğuyla da ilişkilendirilir. Bu zorluk kimi zaman yaşantıların kimi zaman ise mesafelerin etkisiyle kendini belli eder. “*Hasret*” şiirinde anlatıcı, çok uzaklardan sevdiğine seslenmektedir. Şiirdeki ifadelerden hareketle anlatıcının, sevdiğinden yaşça büyük olduğu da görülmektedir. Bu nedenle buradaki uzaklık algısı zamansal olarak da düşünülebilir:

“Ben dağlar başındayım,
Sen Bağlarbaşı’ndasın.
Benim saçım ağardı,
Sen sevdâ yaşındasın” (A.A., 2018, 314).

Ali Akbaş’ın aşk ve sevgi temalı şiirlerinden biri olan “*Sühan*”da, Kerem ile Aslı hikâyesine yer verilir. Şiirde anlatıcı Kerem’in kendisidir. Kerem, Aslı’nın memleketi İsfihan’a ulaşmak için Sühan yıldızından yardım diler:

“Ben Kerem, o Aslıhan
Memleketi İsfihan
Kılavuz ol ey sühan
Gidelim ol diyara
Düşelim kû-yi yara” (A.A., 2018, 320)

Akbaş’ın, şiirlerinde halk edebiyatı unsurlarının yanı sıra Dîvan edebiyatının biçim ve muhteva olanaklarından faydalandığı da görülmektedir. “*Tuyuk*” adlı şiirde Akbaş, “*fâilâtün fâilâtün fâ’ilün*” kalıbını kullanır. Şiir içerik bakımından

incelendiğinde, dîvan şiirindeki âşık ve rakip gibi sembollerin de şiirde yer aldığı görülür:

“Göz görür bîçâre gönlüm dert çeker
Cevrini ben, neşveni nâmert çeker
Hasretin ten içre canım bezdirir
Bin şükür sabrım, gurûrum set çeker” (A.A., 2018, 315).

“*Al Bohçanı Yola Çık*” şiirinde anlatıcı sevdiğine seslenir. Şiirde geçen ifadelerden hareketle, birbirini seven iki gencin kavuşmalarına müsaade edilmediği görülmektedir. Anlatıcı sevdiğinden, gecenin karanlığında gizlice yola çıkmasını ve kendisiyle kaçmasını istemektedir:

“Bu gece şafak söktüğünde
Dağlara duman çöktüğünde
Obada horozlar öttüğünde
Al bohçanı yola çık
[...]
Arkamızdan bir kara mavzer ulur
Maceramız tüm ovaya duyulur
Oyalı çevreni ormancı bulur
Al bohçanı yola çık” (A.A., 2018, 250-251).

Ali Akbaş’ın aşk ve sevgi temasının işlendiği şiirlerinde, genel olarak sevgilinin güzelliğine hayranlık anlatılır. Mekânlar, okuyucuda daha çok Anadolu coğrafyası ve köy yaşantısı izlenimini uyandırır. Şiirlerin genelinde kavuşmaların pek kolay olmadığı, arzu ve hayallerin dile getirildiği görülmektedir.

3.4.2. Hasret Temalı Şiirler

Ali Akbaş’ın şiirlerinde hasret, genellikle aşk ve sevgi temasının yansımalarıyla yer alır. Bununla birlikte bazı şiirlerinde, özlenen bir mekâna ya da yaşanan eski günlere duyulan hasretin de dile getirildiği görülür. “*Şimdi*” adlı şiirde anlatıcının, “Küçüktün/ Tüy gibiydin o günler” (Akbaş, 2018, 35) dizesinden hareketle, hasret kaldığı çocuğuna seslendiği düşünülebilir:

“Soluyorsun,
Duyuyorum kaç gün öteden,
İpilik,

Pembe düşler içinde
 El ayak çekmiş geceden
 Uyuyor olmalısın.
 [...]
 Küçüktün,
 Tüy gibiydin o günler
 Can ağacım
 Her sabah güne karşı
 Biraz daha boy atıp
 Büyüyor olmalısın.” (A.A., 2018, 35).

“*Sitem*” adlı şiirde, memleketinden uzak kalmış bir insanın hisleri dile getirilir. Bir zamanlar, öbek öbek yıldızların altında türküler söylediği, at sürdüğü, orak tuttuğu köy artık ona yabancısıdır. Gurbet yaşantısı, anlatıcının hayatına bir şeyler katarken, bir şeylerin de azalmasına sebep olur. Anlatıcıyı en çok hüznlendiren ise “candan tutkulara adanmış” türkülerin artık unutulmuş olmasıdır:

“Türkümü unutturdun
 Beni böyle eve köye koymazlar
 Candan tutkulara adanmış türkümü
 Kim bilirdi benim kadar kuşları
 Öbek öbek fal taşımdı yıldızlar
 Adsız kaldı yüzlerce ot, böcek
 Türkümü unutturdun!..” (A.A., 2018, 20)

Sanatçının, yaşanmış günlere duyduğu hasret “*Harman Yerinde*” adlı şiirde de okuyucunun karşısına çıkar. Şiirde anlatıcı, çocukluk günlerini yâd eder. Mekân olarak ise anlatıcının çocukluğunu günlerini geçirdiği köy ortamı tasvir edilir:

“Serçelerin öttüğü
 Bir söğüt bahçesinde
 Onlardan daha şendik
 Dedemin bahçesinde” (A.A., 2018, 408)

Şiirde köy hayatı, kanaatkâr insanların yaşantısı üzerinden dile getirilir. Köy halkı, yaşantılarındaki tüm olumsuz koşullara rağmen küçük evlerinde mutlu bir hayat sürmektedir:

“Bir iki çerçöp ile
 Saraylar yarattırdık
 Bu küçücük evcikleri
 Çiçeklerle donattırdık” (A.A., 2018, 408)

Sanatçının hatıraları, aradan yıllar geçmesine rağmen belleğinde hala tazedir. Anlatıcı o günleri buruk bir özlemle hatırlar. Çocukluğun ve köy hayatının o neşeli günlerinden giderek uzaklaşmak anlatıcıya acı vermektedir:

“Yolumuz gide gide
 Bir çıkmaza giriyor
 Çocukluktan ayrılmak
 Bana acı veriyor” (A.A., 2018, 409)

“*Korkudaki Tad*” adlı şiirinde, çocukluk yıllarına duyduğu hasreti, eski günleri yâd ederek dile getirir. “Nerde şimdi, nerde o sese uymak” (Akbaş, 2018, 133) dizesiyle anlatıcı, geçip giden yılların ulaşılamazlığını vurgulamaktadır:

“Ta cindalina çıkıp ağaçların
 Korkudaki en derin tadı duymak
 Nerde şimdi, nerde o sese uymak
 Günden güne susturduğu yılların” (A.A., 2018, 133).

Akbaş’ın şiirlerinde hasret, gurbette yaşayan insanların, memleketlerine duydukları özlemle de aktarılmıştır. “*Selo’dan Silaya*” şiirinde, Almanya’da bir işçi olarak çalışan Salman, memleketine ve sevdiklerine duyduğu özlemi dile getirir:

“Gözümde tütüyor
 Kaman’da turnam
 Mektup yazamazsam
 Kusura kalman
 Vay aman amman

Giderim Almanya
 Ben burda kalmam
 Bir de Mariya var
 Başımda belam

Uy aman amman” (A.A., 2018, 248-249).

“*Masal Çağı*” şiirinde memleket hasreti, doğduğu köyden uzak bir anlatıcının dilinden ifade edilir. Sanatçının, gençlik yıllarından itibaren köyünden ve ailesinden belli aralıklarla uzak kaldığı da düşünülürse, bu şiirde Akbaş’ın yaşantısından izler görmek mümkündür, denilebilir:

“Beni unutmayın sakın
Seven demez uzak yakın
Yitirdim köy yolunu
Yamaçlara ateş yakın

Hiç sormayın nerde kaldım
Her yıl bir diyarda kaldım
Bir ifrit ağına düştüm
Bir kuş gibi darda kaldım” (M.Ç., 1983, 68).

“*Rize’ye Hasret*” şiirinde Akbaş, bir dönem öğretmenlik yaptığı Rize’de geçirdiği günleri yâd eder. Şairin yaşantısından izler barındıran bu şiirde Rize’nin coğrafyası, tabiatı, doğal güzellikleri, yaşantısı ve yer yer folklorik unsurları anlatılır:

“Rüzgâr eser horon oynar dalgalar
Yelkenler yırtılır, batar takalar
Denizle boğuşur çılgın tayfalar
Yiğit olan dalgalarla yarışır
Vâde yeter, dalgalara karışır

[...]

Çayeli’nden çıkın çıkın çay gelmiş
Unutmamış bize de bir pay gelmiş
Tamlıların yeşerdiği ay gelmiş
Yine gök gürleyip şimşek çakacak,
Coşan sular köprüleri yıkacak” (A.A., 2018, 280).

Akbaş’ın, gurbet yaşantısı üzerinden oluşturduğu hasret teması, “*Sılaya Hasret*” şiirinde de görülmektedir. Bu şiir de sanatçının yaşamından izler barındırır. Şiirde anlatıcı, doğup büyüdüğü toprakları betimleyerek, eski günleri yâd etmektedir:

“Bir gün apar topar gittiğimde ben
Hayâlimde karlı Nurhak kalacak
Bir dere boyunda çıplak, üşüyen

Mahzun, üç beş akça kavak kalacak

Ve alçacık damlar, sazdan samandan

Tombul minareden okunan ezan

Çit fistanlı kızlarıyla Elbistan

Doğup büyüdüğüm toprak kalacak” (A.A., 2018, 283).

Sanatçının şiirlerinde, kişilerin ve mekânların yanı sıra gençlik günlerine duyduğu hasret de görülmektedir. “*Hasbihâl*” şiirinde anlatıcı kendini, kuğuları uçup giden bir göl olarak tasvir eder. Geçip giden yılların ardından aynaya bakar ve karşısındaki ihtiyar sureti tanıyamaz:

“Artık hülyâlar da terk etti beni

Kuğuları uçmuş bir göl gibiyim

Söyle kimsin aynadaki ihtiyar

Neden böyle kendime el gibiyim” (A.A., 2018, 316).

Sanatçı, “*Gurbet*” adlı şiirde de memleket hasretini dile getirir. Burada sanatçı, bireyin gurbet yaşantısındaki yalnızlığına vurgu yapar. Bu yalnızlık karşısında insan ancak gölgesiyle dertleşerek avunmaktadır:

“Gâh gurbet vatan olur

Gâh vatan gurbetleşir’

İnsan böyle anlarda

Gölgesiyle dertleşir” (A.A., 2018, 317).

“*Bekleyiş*” şiirinde anlatıcı, sevdiğine duyduğu özlemi dile getirir. Sanatçının şiirde ay, güneş, yıldız, gece gibi gökyüzünü tasvir eden kelimelere yer verdiği görülür:

“Hey geceler geceler

Bilinmez bilmeceler

Akşam olur ay gelir

Güneş nerde geceler”

[...]

“Yıldızlı atlas çadır

Yâr hangi diyardadır

Yaz geldi de gelmedi

Kulağım rüzgârdadır” (A.A., 2018, 360-361).

Ali Akbaş “*Leyleklerin Türküsü*” adlı şiirinde de eski günlere olan özlemine dile getirir. Şiirde anlatıcı, ulu kuşlar olarak nitelendirdiği leyleklere seslenir. Onlardan, zamanın kendisinden kopardığı kişileri geri getirmelerini ister. Şiirin devamında ayva yüzlü, saz benizli güzellere ‘nereye’ diye seslenerek, bir bakıma zaman karşısındaki acizliğini vurgular:

“Leylekler,
Ulu kuşlar,
Ne olur, katar katar
Gidenleri getirin
Kırmızı gaganızda
Belki de yaşıyorlar
Uzak bir yıldızda
Getirin bu bahara
[...]
Nereye ayva yüzlüler
Nereye saz benizliler
Nereye dünkü güzeller” (A.A., 2018, 373).

Ali Akbaş’ın şiirlerinde yer verdiği hasret teması özellikle memleket ve kişilere duyulan özlem üzerinden işlenir. Bazı şiirlerinde bu durum gençlik yıllarına, geçen zamana karşı da ifade edilir. Sanatçının bu temaya sahip şiirlerinde yer yer otobiyografik izlerin de olduğunu söylemek mümkündür.

3.4.3. Ölüm Temalı Şiirler

Ali Akbaş, şiirlerinde toplumsal değerler üzerinden bir söylemi oluştursa da bazı şiirlerinde bireysel temalara da yer verdiği görülür. Ölüm teması, bu kavramlardan biridir. “*Eylüle Beste*” adlı şiirde sanatçı, ölüm karşısındaki acizliğini dile getirir. Akbaş, ömrü, üç günlük bir saltanat olarak belirtir. Bu üç günlük zaman içinde günlerin ve ayların ne kadar hızla akıp gittiğine vurgu yapar:

“Gülüm hayat bir serenat
Söyle batan güne inat
Ömür üç günlük saltanat
Günler bölük, aylar alay
Ay ne çabuk geçiyor ay” (E.B., 2011, 55).

Şiirin devamında ömür halayların, eğlencelerin sürdüğü bir düğün olarak tasvir edilir. Zamanın ilerleyişiyle yaşantıdaki coşkunluk, yerini hüzne bırakır. Ölümün yaklaşmasıyla beraber takvimde günler gitgide kısalır:

“Bitti düğün, sinsin, halay

Şimdi yerini yas aldı

Takvimde günler kısaldı

Akıp giden zaman değil

Dört nala koşan körpe tay” (E.B., 2011, 56).

“*Yolcu Yolunda Gerek*” adlı şiirinde sanatçı, hasta insanlar ve çocuklar arasında bir benzerliğe dikkat çeker. Hastaları, dünya balkonunda sallanan yaramaz çocuklara benzetmektedir. Sanatçı, “düştü düşecek” (Akbaş, 2018, 54) dizesiyle, bu insanların ölümle aralarındaki ilişkiye dikkat çeker:

“Onlar,

Yaramaz çocuklardır,

Sallanır durur,

Dünya balkonundan,

Düştü düşecek” (A.A., 2018, 54).

Şiirin devamında Akbaş ölümü, can ile beden arasındaki bir kavgaya benzetir. Ölüme neyin derman olacağını bilmediğini ifade ederek, ölüm karşısındaki acizliğini belirtmektedir. Şiirin sonunda, “büyük yerden geldi ferman” (Akbaş, 2018, 54) ifadesiyle, ölüm ile inanç arasındaki bağı vurgular:

“Gölgen kaçıyorsa senden,

Düşmüşse gökte yıldızın,

Kavga başlar canla ten arasında,

Ne bilelim;

Hangi pınarın suyu,

Ya da çiçeğin özünde derman

Büyük yerden geldi ferman

Yolcu yolunda gerek” (A.A., 2018, 54).

“*Paradoks*” şiirinde anlatıcı, ölüm karşısındaki acizliğinin farkındadır. Ancak buradaki ifadelerde, bu çaresizliğin yanı sıra bir kabulleniş söz konusudur. Sahip olduğu her şeyin, kendisinden daha uzun ömürlü olacağını dile getirir:

“Boş ver,
İnceldiği yerden kopsun ip
Vakti saati gelmişse eğer
Ne ilaç kâr eder, ne tabip
Tedbiri bırak
Sigaranı tüttürmeye bak
Giydiğin son elbise
Ve aldığın son çakmak,
Senden daha ömürlü olacak” (A.A., 2018, 91).

“*Prospektüs*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın ölüm temalı şiirlerinden biridir, denilebilir. Şiirde anlatıcı, memleketinden uzak bir diyarda hastalığa yakalanmış biri olarak karşımıza çıkar. Anlatıcı kullanacağı ilaçların, “künye” olarak ifade ettiği tanıtım yazısını şaşkınlıkla dile getirir:

“Gel hele gel
İlaçların şahı
Bugün yine diri tuttum sabahı
Hastayım, yalnızım, üstelik gurbetteyim
Her yanım yara bere
Sarmış vücudumu cümle mikrobât
Köküs, moküs, floktokoküs,
Antimus, trataküs, paratitikus
Vay anam vay,
Künyeye bak künyeye!..” (A.A., 2018, 93).

“*Kış*” şiirinde sanatçı, yaşanan mevsimin kasvetiyle ölüm olgusunu bir arada kullanır. Anlatıcı, tüm ihtişamıyla gelen bu zorlu mevsimde mezar kazmanın da zor olacağını ifade eder:

“Tüm ihtişamıyla geldi karakış
Serçeler konacak dal arıyor
Rabbim, ölümleri ertele biraz
Bu berbat havada mezar kazmak zor” (A.A., 2018, 126).

“*Vedâ*” şiirinde sanatçı, ölüm vaktinin gelişini haber verir. Anlatıcı ölümü, üzülecek bir durum olarak görmez. Aksine, kendisi için uzun bir izin olacağını ifade etmektedir:

“Öyle doğuyor içime
Gidişim güzün olacak
Üzülecek ne var bunda
Uzun bir izin olacak” (A.A., 2018, 306).

Anlatıcı, ölümünden sonrasında, hayatın kendi akışı içinde sürüp gideceğini ifade etmektedir. “Hep doğudan doğacak gün” (Akbaş, 2018, 307) dizesiyle, İslam inancında kıyamet alametlerinden biri olarak belirtilen, güneşin batıdan doğması olayı ilişkilendirilebilir. Buradan hareketle anlatıcı, ölümünün dünya için, aslında pek sıradan bir durum olduğuna vurgu yapar. İnsanların her şeyden habersiz, yaşantılarına devam edeceğini belirtir:

“Hep doğudan doğacak gün
Üç ev ötemizde düşün
Yalnız rüzgârın sesinde
İnce bir hüznün olacak” (A.A., 2018, 307).

Şiirin devamı, sanatçının hayatından izler barındırır. Ali Akbaş, Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde öğretmenlik yapmıştır. Şiirde anlatıcı, öldüğü gün ak tebeşirin, kara tahtanın ve öğrencilerin, kendisinin ölümüyle duyacakları üzüntüyü dile getirir:

“Ak tebeşir, kara tahta
Beni bekler on sabahta
Sırada mahzun çocuklar
Duyarsa hazin olacak” (A.A., 2018, 307).

“Çocuk ve Anne” şiirinde sanatçı, bir çocuğun ölümünü ve sonrasını anlatır. Çocuğun ölümle birlikte, garip bir yıldız olarak gökyüzüne uçacağını, annenin ise üzüntüsünden, yavrusunu kaybetmiş bir koyun gibi çırpınacağını dile getirir. Ölümün ardından artık, odaların ve sofaların ıssızlaşacağını belirtir:

“Bir kere beşikten düşmesin çocuk
Uçar göğe garip bir yıldız olur
Bir deli koyuna döner anası
Odalar, sofalar ıpsız olur” (A.A., 2018, 321).

Ali Akbaş’ın ninesine duyduğu sevgiyi dile getirdiği “Nineme Ninni” adlı şiir de ölüm temalı şiirlerinden biridir, denilebilir. Şiirde sanatçı, ihtiyar ninesinin uzun ömrüne vurgu yapar:

“Dolunayı saran bulut
Başında yaşmak ninemin
Bebelere tek dileğim
Yaşını aşmak ninemin” (A.A., 2018, 302)

Sanatçının, “Seferberliğin sunası” (Akbaş, 2018, 302) dizesiyle seslendiği ninesi, üç şehit annesi bir kadın olarak okurun karşısına çıkar. Yaşlı kadının, oğullarını her andığında gözleri yaşla dolmaktadır:

“Seferberliğin sunası
Solmuş saçının kınası
Ninem üç şehit anası
Alnı kardan ak ninemin

Kim dayanır, o dayanmış
Bağrına taş basıp yanmış
Gene Yemen’i mi anmış
Gözleri yaşlı ninemin” (A.A., 2018, 302-303)

Şiirin sonunda anlatıcı ninesinden, çocukluğunda dinlediği masalları tekrar dinlemek istediğini belirtmektedir. Sanatçı, ninesinin yaklaşan ölümünü “Su alıyor artık sandal” (Akbaş, 2018, 303) dizesiyle ifade eder. Vakti geldiğinde o da vefat edecek, “emrihak” olan bir yolculuğa çıkacaktır:

“Masal anlat bana masal
Hey dili şeker, dili bal
Su alıyor artık sandal
Yolu ‘emrihak’ ninemin” (A.A., 2018, 303)

Ali Akbaş “*Cepheden Mektup*” adlı bir başka şiirinde ölüm temasını, adından da anlaşılacağı üzere askerlik vazifesini yapmakta olan bir askerin ağzından dile getirir. Şiirde, ailesine mektup yazan anlatıcı, zor şartlar altında sürdürdüğü görevini anlatır:

“Mektubu yazarken karakış idi
Çarığım buz tuttu, elim üşüdü
Kâğıt bulamadım mendile yazdım
Kalem bulamadım kan ile yazdım

Ne çantamda erzak, ne mataramda su,
Dilimde zikrullah, yolumda pusu” (A.A., 2018, 204).

Şiirin devamında anlatıcı, ölümüyle şehitlik makamına ulaşacağını dile getirir. Kendisini sevenlerden üzülmemelerini, aksine, mutlu olmalarını ister. Şehadetiyle beraber artık bütün gam ve kederlerinden arınacağını ifade eder:

“Ya ak pak alnından, ya sinesinden
O an bir kuş uçar ten kafesinden
Kanadı kınalı bir ak güvercin
Baba ocağını ziyaret için
Bir anda kaybolur zaman ve mekân
Bizim için zaman, yekpâre bir ân
Hur ruha bir melek refakât eder
Ravza-i Nebî’yi ziyaret eder
O makamda ne gam kalır, ne keder
Rabbim sizlere de şefâat eder
Duâ edin, yas tutmayın bizlere
Bakıp bakıp mâzideki izlere” (A.A., 2018, 205).

“Şeb-i Yeldâ” adlı şiirde ölüm olgusu, kimsenin çözemediği bir “sırr-ı Hüdâ” olarak ifade edilir. Şiirde dünya hayatının geçiciliğine vurgu yapılır. Ölüm, dünyada kibirli bir yaşam süren pek çok insanın ayağına bir bağ olacaktır:

“Ne fark eder bugün yarın
Konuğuyuz bu diyarın
Tanrılık taslayanların
Ayağına bağıdır ölüm” (A.A., 2018, 305)

Canlılar için kaçınılmaz bir son olan ölüme karşı, anlatıcının üslubunda da bir kabulleniş söz konusudur. Ölümden sakınmanın bir faydası olmayacaktır. Ona göre ölüm Allah’a karşı, verdiği candan ötürü ödemesi gereken bir borç gibidir:

“Sakınacak ne var bunda
Kapıyı çalar yakında
Kaş ile göz arasında
Bir borcu edâdır ölüm” (A.A., 2018, 305)

“*İssiz Bahçe*” adlı şiir de Ali Akbaş’ın ölüm temalı şiirlerinden biridir, denilebilir. Şiirde anlatıcı, sapanıyla avladığı iki kuştan söz eder. Kuşların ölümüyle birlikte bahçeye garip bir sessizlik çöker. Bir zamanlar, dallarda öten kuşların şarkılarıyla şenlenen bahçe artık ıssız bir hal alır:

“Çocuktum,
Sapanla iki kuş vurdum
Biri düştü, biri yaralı gitti
Garip bir sessizlik çöktü bahçeye
Dallarda kuşların şarkısı bitti” (A.A., 2018, 392)

Ali Akbaş şiirlerinde ölüm temasını, pek çok farklı mekân ve karakter üzerinden ele alır. Bu temadaki şiirlerinin çoğunda, ölüm olgusunun karşısındaki acizlik ve kabulleniş ön plandadır. Şiirlerinde ölüm, kimi zaman hüznü bir ayrılık kimi zaman ise huzurlu bir veda olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4.4. Din Temalı Şiirler

Ali Akbaş şiirlerinde, İslam dininin kavram ve sembollerine sıklıkla yer verir. Bu muhtevaya sahip şiirlerinde daha çok İslami portre ve düşüncelerin üzerinde durduğu görülmektedir. Ancak sanatçı, din içerikli temaları sıklıkla Türklük ve tarih bilinci, Türk-İslâm coğrafyası, sosyal meseleler ve çocuk temalarıyla birlikte dile getirir.

“*Çiçekler ve Kuşlar*” şiirinde Akbaş, birtakım kuş ve çiçek türleri üzerinde, kendi düşüncelerini ifade eder. Anlatıcı, güvercini, hû çeken bir dervişe benzetir. Gökyüzünde uçuşunu ise, hünkârından el tutmuş bir Mevlevî olarak tasvir etmektedir:

“Güvercin
Hû çeken derviş
Yüce ayvanlarda,
Semâda bir Mevlevî
Hünkârdan el tutmuş
O’ndan gayri herkes unutmuş
Akıllı kuş,
Güvercin” (A.A., 2018, 17).

Şiirde din ile özdeşleşen bir başka kuş ise bülbüldür. Anlatıcı, bülbülün sesini, camilerin avlusundan yükselen bir şadırvan sesine benzetir. Onun sesini, Selimiye ve

Süleymaniye’den yükselen bir Kur’an nağmesi ve tatlı bir melodi olarak ifade etmektedir:

“Bülbül
Şadırvan sesi
Selimiye’de, Süleymâniye’de
Kur’an nağmesi
Tatlı bir elhan
Hâfız ya da mevlithan
Bülbül” (A.A., 2018, 19).

Akbaş, şiirinde çiçeklerin içinden gülü İslam ile özdeşleştirir. Anlatıcı, gülü İslam’ın doğuşu olarak belirtmektedir. Ona göre gül, her seher vakti, taptaze bir şekilde yeniden doğacaktır:

“Gül
İslâm’ın fecridir
Terütâze,
Kucak kucak,
Her seher doğacak
Gül” (A.A., 2018, 19).

“*Sahrâ*” adlı şiirinde, çölde yolculuk etmekte olan bir anlatıcının dilinden, çölün ortasındaki karanlık ve ıssızlığın düşündürdükleri dile getirilir. Bu karanlığın ortasında anlatıcı, Kur’an-ı Kerim’deki, Leyl suresinde geçen, “Vellely İzâ yahşâ” ayetini anımsar. Akbaş, ayetin “And olsun güneşi örttüğü zaman geceye” (Akbaş, 2018, 118) şeklindeki mealini, şiirinde dipnot olarak belirtir:

“Ay aydınlığında
Bir devenin
Nârin gölgesi düşüyor kumlara
Ağır ağır gidiyor kervan
Yolcular suskun
Çın çın ötüyor çan
“Vellely izâ yahşâ!”
Diyor Kur’an
Ve zaman duruyor
Ürperiyor sahrâ” (A.A., 2018, 118).

“Yeniden” adlı şiir, Ali Akbaş’ın din temalı şiirlerinden biridir. Şiirde Akbaş, şiirlerin zihin dünyasındaki çağrışımlarına yer verir. Burada sanatçı şiirin oluşumunu, dini motifler üzerinden ifade eder, denilebilir. Şiirde Hz. Âdem’in cennetten kovulması, Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi, Hâbil’in, kardeşi Kâbil tarafından öldürülmesi ve Hz. Yusuf’un iftiraya uğraması gibi pek çok Kur’an kıssasına atıfta bulunulduğu görülür:

“Her şiirde çarmıha gerilirim hoyrat ellerde
Mesih’e hemdem olur,
Göklere seyran ederim
Her şiirde kendimi berdâr ederim
Ölürüm, yeniden dirilirim ben
Yeniden” (A.A., 2018, 15)

“*Değirmende Gece*” şiirinde Akbaş, değirmenci Hayrullah adlı bir karakterin yaşamından kesitler sunar. Şiirde anlatıcı, Hayrullah’ın, yaşadığı her durum karşısında besmele çektiğini vurgular.

“Kapısında kör fener
İki yanar bir söner
Sular akar taş döner
Taş döndükçe baş döner
Değirmenci Hayrullah
Bismillah

Bismillah” (A.A., 2018, 356).

Hayrullah kimi zaman işinin başında, kimi zaman korktuğu bir durum karşısında, kimi zamansa öfkelenildiği bir anda “Bismillah” demektedir. Buradan hareketle anlatıcı, karakterin yaşantısındaki dini hassasiyete dikkat çeker, denilebilir:

“Şingir mingir cinniler
Aristaktan indiler
Eşeklere bindiler
Bunu gören köylüler
Köşelere sindiler
Değirmenci Hayrullah
Bismillah

Bismillah” (A.A., 2018, 356).

Ali Akbaş’ın din temalı şiirleri, İslam inancının barındırdığı çeşitli kavram ve semboller üzerine kuruludur. Bunun yanı sıra tasavvufi bilgilerin de şiirlerinde yer aldığı görülmektedir. Sanatçı, kimi şiirinde İslami anlatımları çeşitli semboller aracılığıyla dile getirirken, kimi şiirlerinde ise din olgusunu, daha çok yaşantılar üzerinden ele almaktadır.

3.4.5. Tabiat Temalı Şiirler

Ali Akbaş’ın şiirlerinde tabiat, genellikle çeşitli köy manzaralarının ve kırsal yaşantının etrafında şekillenir. Buradaki anlatımların temelinde, sanatçının çocukluk ve gençlik yıllarındaki izlenimleri yatar. Sözünü ettiğimiz dönemleri Elbistan’ın Çatova Köyü’nde, tabiatla iç içe geçiren sanatçı, şiirlerinde, bu yaşantının yansımalarını okuyucuya sunmaktadır. Tabiat temalı şiirlerinde coşkunluk ve canlılık ön plandadır.

Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biri olan “*Harran Gökleri*”nde sanatçı, gökyüzünün solmaz çiçekleri olarak ifade ettiği yıldızların, zihnindeki birtakım çağrışımlarına yer verir. Şiirde anlatıcı, yıldızların her gece öksüz çocuklara, en güzel ninnileri söylediğini dile getirir:

“Yıldızlar,
Derin, Harran göklerinin
Solmaz çiçekleri, naz çiçekleri
Her gece perîşân düşerler suya
Yıldız saya saya varır bebek uykuya
Dökülür yastığa bir mavi rüya
Onlar ki, en hazin ninniye söyler
Öper öksüz çocukların alnından
Saz benizli ecemizdir
Yıldızlar” (A.A., 2018, 13).

“*Bahar Karşılması*” şiirinde anlatıcı, yaz mevsiminin gelişini şaşkınlık ve mutluluk içinde karşılar. Kırılarda renk renk çiçekler açmış ve kara toprak uyanmıştır. Gördüğü bu manzaranın karşısında anlatıcı heyecanını dile getirir:

“Bahçe bir çerçi bohçası
Göz mü dayanır

Hevenk hevenk renk
 Kırlarda bir hengâme
 Uyanmış kara toprak
 Ben artık uyuyamam” (A.A., 2018, 21).

Tabiat şiirlerinde belirtilen coşkunluk hissi, şiirin ilerleyen dizelerinde okuyucunun karşısına çıkar. Anlatıcı, tabiatı dalların ve fidanların tomurcuklanmasıyla tasvir eder. Uçuşan tozların taşıdığı polenleri, doğanın bir bereketi olarak dile getirir. Bütün bu olup bitenleri telaşlı bir hal olarak görmektedir:

“Her dal,
 Tomur tomur tomurcuk
 Her çiçek bir kahkaha
 Uçuşan tozlarda döl bereketi
 Etrafta bir telaş, bir telaş
 Fidanlarda genç kız acelesi var” (A.A., 2018, 22).

Topraktan mahrum kalmış, altı çakıl üstü kum vaziyette olan “bîçâre çekirdeğe” seslendiği “*Bedbinlik*” adlı şiirini de, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biri olarak saymak mümkündür, denilebilir:

“Yeşermek için
 Toprağına düşmeli tohum
 Hava gerek, su gerek
 Seninse altın çakıl üstün kum
 Neylersin bîçâre çekirdek” (A.A., 2018, 127)

“*Rüzgâr*” adlı şiiri de Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biri olarak kabul etmek mümkündür. Şiirde anlatıcı rüzgârı, kurumuş yaprakların uçuşundan hareketle, “gazellerini hoyratça savuran bir şair” olarak dile getirmektedir:

“Bir âvâre şair bu deli rüzgâr
 Savurur hoyratça gazellerini
 Bilmem hangi dilde, hangi vezinde
 Över eski zaman güzellerini” (A.A., 2018, 125)

“*Ay Durur Ben Yürürüm*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı gece vakti, bir ay ışığının altında yapmakta olduğu yolculuğu dile getirir. Bu yolculuk esnasında anlatıcı keklik kokan tarlalardan, patika yollardan,

mezarlıklardan geçer. Ötüşen cırcır böcekleriyle, çiy düşmüş çimenlerle, dağlarda ateş yakan çobanlarla karşılaşır. Bütün yolculuk anlatıcının zihninde, “yarı hayal, yarı düş” (Akbaş, 2018, 72) bir hal alır:

“Böyledir gece yollar
Yarı hayal, yarı düş
Gamlı bir baykuş öter
Tekin değil bu ötüş
Böyle yorgun derbeder
Gölge ile beraber
Ay durur ben yürürüm” (A.A., 2018, 72)

“*Deniz Kızlarının Türküsü*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir, denilebilir. Şiirde anlatıcı, denizde yaşayan üç denizkızını anlatır. İnci dişli, şehla gözlü, narin elli olarak tasvir edilen denizkızları, her gece sahile çıkarak türküler söyler:

“Denizin dibinde üç kız oturur
A canım, üç kız oturur
Evleri mercan
İnci yerler sabah akşam
Yosun giyerler
Rüzgâra karışır türküleri” (A.A., 2018, 48)

Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biri de “*Sahilde*”dir. Şiirde anlatıcı, durgun bir suyun kenarında kendi tabiriyle “sükûn içinde”, balıkları ve dalgaları seyretmektedir:

“Sükûn sükûn içinde
Gölge suyun içinde
Balıklar kımıl kımıl
Kımıl kımıl dalgalar
Hepsi benim içimde” (A.A., 2018, 128).

“*Güz Gazeli*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiirin, gazel nazım biçimiyle kaleme alındığı görülür. Şiirde anlatıcı, sonbahar mevsiminin zihninde uyandırdığı çağrışımları dile getirir, denilebilir:

“Gün kısaldı, virdimiz oldu bizim elfaz-ı güz

Soldurur her çehreyi güller gibi emraz-ı güz

Gül solar, bülbül susar, efgân olur has bahçede

Yükselir dağdan dağa ah bir hazin âvâz-ı güz” (A.A., 2018, 114)

“*Yayla Dönüşü*” şiirinde, kırsal yaşam izlenimleri ön plandadır. Şiirde, hayvancılıkla uğraşan insanlar, kırdan otlayan koyun ve keçiler, onlara eşlik eden çoban ve Karabaş adındaki köpeği bir tablo misali betimlenmektedir:

“Dağları yutarak geliyor duman

Rüzgâr bir diken kovalıyor

Hıptısı duyuluyor koyunların

Kepeneğe bürünmüş bir çoban

Karabaş elini yalıyor” (A.A., 2018, 69).

“*Andız Fidanı*” şiirinde, Doğu Akdeniz’e özgü bir ağaç türü olan andız bitkisi ele alınır. Ancak buradaki tasvirlerde, anlatıcının, yanmış bir ormanın içinde ilerleyerek andız fidanını bulduğu ve gördükleri karşısında hüznünlendiği anlaşılır:

“Kırların güzeli lâleye sordum

Bağrı yanık, boynu bükük lâleye

Ağız dil vermedi

Lal olmuş lâle

Savrulan küller arasından

Bir andız fidanını gösterdi

[...]

Şimdi ben bir fidanda yaşıyorum

Ona ağızla su taşıyorum

Suyu bitse kan veririm

Ve canımdan can veririm

Büyü fidanım büyü” (A.A., 2018, 88-89).

“*Tren ve Çocuk*” adlı şiirde, yolculuk eden bir trenin geçtiği güzergâhları dile getirir. Tren kırlardan, vadilerden geçerken, kırlarda kuzu otlatan çocuklar ardından el sallar:

“Topitop

Topitop

Topitop’

Köylerden, kentlerden geçiyor tren
 Ovalardan, vadilerden geçiyor
 Kırılarda kuzu yayan çocuklar
 Ona el ediyor” (Akbaş, 2018, 382).

“*Sularda Akşam*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı, gurub vakti oluşan kızıl görünümün tabiattaki yansımalarına değinir:

“Güneş kırık testiden sulara akan şarap
 Ondan içen tabiat hep sere serpe sarhoş
 Suya devrilen dağlar, serviler korkunç arap
 Bu alev iksir ile hepsi de oldu harap
 Ondan içen tabiat hep sere serpe sarhoş” (A.A., 2018, 109).

“*Doğuş*” adlı şiirde anlatıcı, gün doğumunun kendisinde uyandırdığı birtakım duyguları dile getirir. Ufukta, tan yerinin ağarmasıyla beliren kızılılığı, “Bir el ufku kanatıyor” (Akbaş, 2018, 226) şeklinde ifade eder. Günün ilk ışıkları, anlatıcının gönlündeki gam ve kederi alır, götürür. Ona göre her doğan gün, yeni bir doğuşun müjdecisidir:

“Ve nihayet tan atıyor
 Bir el ufku kanatıyor
 Rabbim bu çağ ne kutlu çağ
 Ay buluta eder veda
 Göğsüne gün vurunca dağ
 Titrer, gerinir, ürperir
 Çayda şeker gibi erir
 Gönlümde gam, dağda duman
 Sular ağardığı zaman” (A.A., 2018, 226)

“*Güz Duyumları*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı, sonbaharın tabiat üzerindeki tesirini dile getirir. Anlatıcının bu durumu, “Dün gece bahçeyi kundakladılar” (Akbaş, 2018, 124) dizesiyle, bir yangına benzettiği görülmektedir. Sonbaharda sararan yaprakların rengini, “Birden bire alev aldı yapraklar” (Akbaş, 2018, 124) dizesiyle ifade eder:

“Dün gece bahçeyi kundakladılar
 Birdenbire alev aldı yapraklar

Suçluyu soruyor ihtiyar çınar

Sormaya ne hacet, nardı, nardı, nar” (A.A., 2018, 124).

Akbaş’ın, kırsal yaşantılardan izler barındıran “*Karşılama*” şiirinde, çeşitli doğa tasvirleri görülür. Şiirde çiçek açmış dağlardan, dağların yamaçlarında yeşermiş otlardan, kırlarda dolaşan sürülerden, billur pınarlardan söz edilir. Bununla beraber şiirde, anlatılan halk yaşantısının kültürel yapısı da ifade edilir:

“Baba ocağına geldiğin hafta

Kurban keselim Eshâbülkhef’te

Özetlensin dertler uzun bir âhta

Bu dâvete Üçler, Yediler gelsin

Yamaçlar yeşerdi ekinler göcek

Avşar eli yaylalara göçecek

Yol boyunca kılavuz ol başı çek

Ayşeler, Mineler, Sunalar gelsin” (A.A., 2018, 286).

“*Üç Gümüş Tüy*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiirde, bir deniz kıyısında buluşan martı ile kartalın hikâyesini dile getirir. Şiirde sanatçının iki farklı kuş türü üzerinden, bireyler arasındaki uyumsuzluğa da dikkat çektiği düşünülebilir:

“Ak paktı martı

Köpükten yaratılmıştı

Kartal, kapkaraydı

Kayalardan kopmuştu

Yalçın kayalardan

Şaşırp kaldılar

Bir martı

Bir kartal” (A.A., 2018, 38).

“*Mağara Duvarlarından*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiirde, çetin geçecek bir kışın hazırlığı içinde olan bir baba ve oğlunun hikâyesine yer verilir:

“Kozalakların iriliğinden

Sincap yuvalarının derinliğinden belli

Bu yıl kış daha soğuk olacak evlat

Daha çok erzak gerek

Ve daha çok yakacak

A rama tu kamara

Anka matura nara” (A.A., 2018, 101)

“*Ardıcın Türküsü*” adlı şiirde anlatıcı, genellikle dağlık alanlarda büyüyen bir ardıç ağacı olarak okurun karşısına çıkar. Torosların tepesinde, başı bulutlara uzanan bu ağaç, üzerinden uçup giden kuşlara imrenir. Tek suçunun, gökyüzünün maviliğini sevmek olduğunu ifade eder:

“Toroslar’ın tepesinde

Tel duvaklı bir ardıcım

Yemenimi yele verdim

Buluta karışır saçım

Toroslar’ın tepesinde

Üç budaklı bir ardıcım

İmrenirim uçan kuşa

Maviliği sevmek suçum” (A.A., 2018, 40).

“*Geceye Övgü*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın tabiat temalı şiirlerinden biridir. Şiir anlatıcı, gecenin kendisinde uyandırdığı çağrışımları dile getirir. Gece anlatıcı, kendisinin çocuklar kadar hür olduğuna inanır. Kuşların uykuya daldığı bu karanlık vakitlerde, uçma sırasının kendisinde olduğunu düşünür. Bu uçma hali, sanatçının zihin dünyasının canlılığı olarak da yorumlanabilir:

“Gece gönlüm çocukça hür

Gündüz bir topal karınca

Uçma sırası bendedir

Kuşlar uykuya varınca” (A.A., 2018, 43).

“*Köprü*” adlı şiirde sanatçı bir tabiat portresi çizer, denilebilir. Şiirde anlatıcı, kavak ağaçlarının yanından akıp giden bir dereyi, üzerinde bulunan küçük bir köprüyü dile getirir:

“Küçük,

Küçücük bir köprü.

Akıyor altında bir gümüş dere
 Akça kavaklarla fısıldaşarak
 Gidiyor bu dere
 Doğduğum yere..." (A.A., 2018, 410).

"*Kır Mektebi*" şiirinde anlatıcı, doğayı bir okul olarak tasvir eder. Kuşların uçmayı, arıların renk renk çiçekler içinde gezip bal yapmasını, örümceklerin büyük bir işçilikle ağlarını örmesini, kır mektebinde öğrendiklerini ifade eder:

"Kırmızı, mavi, mor, sarı
 Çiçek çiçek gezer arı
 Nasıl da bilir yolları
 Dere tepe iniş yokuş

Kır mektebinde okumuş" (A.A., 2018, 340).

"*Kuş Destanı*" adlı şiir de Ali Akbaş'ın tabiat temalı şiirlerinden biri olarak kabul edilebilir. Şiirde serçe, kartal ve kuğu gibi kuş türleri üzerinden sembolize edilen bir hiyerarşinin eleştirisi yapılır, denilebilir. Bu eleştirinin, insan yaşantısı üzerine de atfedildiği düşünülebilir:

"Tûfanda serçeleriz biz
 Her rüzgârda sağa sola savrulan
 Böyle yazar kadîm kuş tarihinde
 Hanımına yastık yaptı nice Süleyman
 Saf tüylerimizden
 Kızına çeyiz.

[...]

Ne dersin koca kartal
 Sürmeli kuğu
 Kızmayın efendimiz
 Yani,

Şey,

Biz...

Avâre serçeleriz

Onlar A, B, C

Çalımla kurulur baş köşeye

Alfabenin son harfleriyiz biz

u, ü, v, y, z

Kısık seslerimizle

Bîçâre serçeleriz” (A.A., 2018, 83-84).

“*Ceylan Uykusu*”nda küçük bir ormanda, biçilmiş çimlerin kokusuyla baygınlık geçiren bir ceylandan söz edilir. Anlatıcı bu baygın ceylanı usulca sever ve saçlarını tarar:

“Dün,

Koruda,

Bayıltık ceylanı

Biçilmiş çim kokusuyla

Öptük, sevdik, saçlarını taradık

Ve sonra ayıltık

Yüzüne serpe serpe

Soğuk suyla” (A.A., 2018, 131).

“*Armağan*” adlı şiirde sanatçı, tahrip edilen bir bölgenin tarihsel sürecini anlatır. Şiirde anlatılan olay ve karakterlerden hareketle bu bölgenin Anadolu coğrafyası olduğu anlaşılır. Şiirin ilk bölümünde, Anadolu’nun yavşan ve keklik kokan, yabanî üzüm asmalarının olduğu, el değmemiş tabiatı anlatılır:

“O çağlarda bu dağlar

Yavşan ve keklik kokardı hep

Kanadında gümüş vardı kuşların

Kundak gibi üzümler sarkardı

Yabanî asmalardan” (A.A., 2018, 59).

Ancak bir zaman sonra Anadolu, çeşitli devletlerin egemenlik mücadelesi verdiği bir coğrafyaya dönüşür. Anadolu’ya hâkim olan pek çok kavim, bu coğrafyanın tabiatını tahrip eder. El değmemiş ormanların ağaçlarından gemilerine direk, yelkenlerine kürek yaparlar:

“Arkasından

Venedikli tayfalar,

Cenevizli haytalar dadandı kıyılara

Yıldızlarla konuşan sedirlerden

Yelkenlerine kürek

Ve gemilerine direk yaptılar” (A.A., 2018, 60).

Bu tahribatların sonucunda, Anadolu coğrafyasının el değmemiş tabiatı, her geçen gün zarar görür. Eski görkemini kaybeder. Şiirin sonunda anlatıcı, bu yaşananlardan arta kalan bir avuç ormanın da günümüz toplumu tarafından tahrip edildiğini dile getirir:

“Kalanı da biz kestik

Tek dal dikmedik yerine

Tahta, tabut, sandık

Derken, cascavlak kaldı tepeler

Ne bilelim

Daha tükenmez sandık” (A.A., 2018, 62).

“*Çoban Bizden Yoldaşlı*” şiirinde, kırlarda hayvanlarını otlatan bir çobanın yaşantısı anlatılır. Çoban, her gün vakit geçirdiği hayvanlarıyla, anlatıcının ifadesiyle “öğür olur”, yakınlaşır. Bu yakınlık duygusuyla, artık her birini yakın bir dostuymuş gibi tanır. Kırlarda bir başına olduğunu düşündüğümüz çoban, bir bakıma, şehirlerde yaşayan insanlardan daha fazla arkadaş, dost, “yoldaş” sahiptir:

“Kımıl kımıl

Hıtır hıtır koyunlar

Hepsi bacı kardeş

Çobanla öğür olmuşlar

Karabaş, Sarıkız, Küpeli

Hepsi adını bilir

O yaramaz

O akıllı

Bu çok düşünceli

Bir şeysi var

Çoban anlar

Ya köpek,

Bir başka can

Yalnız sanmayın o dağlı taşlı

Biz yalnızız

Çoban bizden yoldaşlı” (A.A., 2018, 354).

“*Cemre*” şiirinde, halk inancında baharın habercisi olarak bilinen cemre düşmesi olayı anlatılır. Şiirde anlatıcı, bir çobana cemrenin nereye düştüğünü sorar. Çoban sırasıyla havaya, suya ve toprağa düştüğünü söyler:

“-Hey çoban
Deli çoban
Cemre nereye düştü
-Cemre gönlüme düştü

-Hey çoban
Deli çoban
Cemre nerede şimdi
-Kurtlar, kuşlar bölüştü” (A.A., 2018, 369).

“*Nevruz*” şiirde ise, baharın gelişinin kutlanması anlatılır. Nevruz, halk inancında baharın ilk günü olarak kabul edilir. Nevruz günü, pek çok toplum tarafından yöresel etkinliklerle kutlanmaktadır. Şiirde anlatıcı, bu kutlamalara değinmektedir. İlk bölümlerinde tabiat manzaralarına yer veren sanatçı, kopuz eşliğinde oynayan delikanlıları dile getirir:

“Bir alev mendil aldı lâle
Halaya durdu
Gök gürledi, şimşek çaktı
Çaylar kudurdu
[...]
Bir ozan usulca öptü sazını
Bugün nevrüz dedi
Oynasın koç yiğitler
İnlesin kopuz dedi” (A.A., 2018, 380).

Akbaş, “*Uyanış*” şiirinde de baharın gelişini müjdeleyen bir duruma yer verir. Şiirde masalsi bir anlatım görülür. Bir kaplumbağa, cemrenin toprağa düşerek baharın başlamasını, dağdan dağa dolaşarak canlılara haber verir:

“Uyandı kuru halkı
Uyandı yılan çıyan
Uyandı börtü böcek

Dallar çiçeğe durdu

Cemre düştü toprağa” (A.A., 2018, 378).

“*Daldan Dala*” şiirinde sanatçı, pastoral bir yaşamın izlenimlerine ağırlık verir. Şiirde anlatıcı, köy yaşamının kendisinde uyandırdığı duyguları dile getirir. Şiirde, kış geceleri ninelerin anlattığı masallardan, sıcak bir öğle vakti dağların eteklerinde içilen soğuk bir sulardan, bir akşamüstü kırlardan dönen sürülerin çan sesinden söz edilir:

“Lacivert bir akşam saatinde

Toz duman içinde gelen

Sürüden yükselen

Çan sesine karışık

Bir kuzu melemesi

Tutar elimden

İnsan biraz da ses mi ne” (A.A., 2018, 377).

“*Bahar*” şiirinde, tabiatın güzellikleri ön plandadır. Ağaçların ve çiçeklerin, baharın gelişiyi beraber, doğayı nasıl süsledikleri tasvir edilir. Ağaçlar, yapraklarının uçuşmasıyla toprağı örter. Anlatıcı, yeni açmış beyaz çiçekleri mısır patlağı olarak ifade eder:

“Ağaç, sever toprağını

Yele verir yaprağını

Süsler solunu sağını

Örter yerin kelliğini” (A.A., 2018, 381).

Ali Akbaş’ın şiirlerinde tabiat, genellikle pastoral manzaraların tasvirleriyle ifade edilir. Bu tür şiirlerinde kırsal yaşantıların izlerini görmek mümkündür. Kırlarda otlayan hayvanlar, yaylalarda yaşayan insanlar, görünümüleriyle doğayı süsleyen bitkiler, bu şiirlerinin içeriğini oluşturur.

3.4.6. Türklük Bilinci ve Tarih Temalı Şiirler

Ali Akbaş’ın Türklük bilinci ve tarih temalı şiirleri, sanat anlayışının temelini oluşturur, denilebilir. Onun bu tür şiirlerinde Anadolu toplumunun yaşantısı, kültürel birikimi, gelenek ve görenekleri ön plandadır. Akbaş, yalnız Anadolu değil, Orta Asya Türk toplumlarının da geçmişine, tarihî karakterlerine, kültürel mirasına şiirlerinde yer verir. Sanatçı, yaşantısı boyunca sürdürdüğü edebî faaliyetlerle birlikte, şiirlerinde de Türk-İslam medeniyetinin kültürel ve tarihi mirasını okuyucuya yansıtır.

“*Bizim Elin Kızları*” şiirinde, sözü edilen halk yaşantısının izleri görülür. Şiirde anlatıcı, Anadolu kadınlarının, toplumsal yaşantıda üstlendiği sorumlulukları dile getirir. Anadolu kadını tarih boyunca, memleketlerinin en buhranlı dönemlerinde zorluklarla mücadele etmiş, toplumu ayakta tutmuştur:

“Hey Kızlar
Bizim Kızlar
Yemen’de, Bingâzi’de
Bir cephede biterdik
Bereket siz varsınız
Yaylada pınarsınız” (A.A., 2018, 33).

“*Kilim Üstüne*” şiirinde, yine Anadolu kadınlarının kilim dokumları üzerinden, halk yaşantısının izleri görülür. “Ne yazmış, ne okumuş” (A.A., 2018, 272) olarak ifade edilen köylü kadınlar, tezgâhlarında kilimlerini hayalleriyle süslemektedir. Kimi zaman kilimin köşesine bir kuş kondurulur, kimi zaman kilimdeki renk cümbüşü bir bahçeyi andırır. Kadınlar, kilimlere attıkları ilmekleri sevgileriyle beslemektedir:

“Bizim kızlar
Kilim dokumuş
Kışın bahar olsun diye
Güllü güllü, dilim dilim dokumuş
Fadime, Hatice, Elif, Emine
Hiç biri ne yazmış, ne de okumuş
Aldan, mordan, mâviden
Bir ilmek de sevgiden” (A.A., 2018, 272).

Akbaş’ın “*Çağrı*” şiirinde halkın kültürel mirası, ulusal bayramların sevinciyle karşımıza çıkar. Şiirde anlatıcı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın gelişini müjdeler. Böylesine anlamlı bir günün bilinciyle şair, tüm toplumun birlik ve beraberliğini arzulamaktadır:

“Kalelere bayrak olan,
Ölüp ölüp toprak olan
Binlerce atsız kahraman
Dirilin bayram edelim

Adana, Erzurum, Rize
 Canım kurban olsun size
 Sarılın birbirinize

Sarılın bayram edelim” (A.A., 2018, 371).

Ali Akbaş’ın “*Çanakkale*” şiiri de, Türk toplumunun ulusal bağımsızlık mücadelesini ele aldığı şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı, savaşın tarihsel öneminin yanı sıra, barındırdığı zorlu şartlara da dikkat çeker. Şiirin bu bölümünde yer alan ifadeler, Mehmet Âkif Ersoy’un *Âsım* şiirindeki, “Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı dünyâda eşi?” (Ersay, 2007, 442) dizesini hatırlatmaktadır:

“Tarih görmedi dengini
 Kana buladık engini
 Şu bizim Boğaz Cengi’ni
 Andıran savaş kalmadı” (A.A., 2018, 206).

Şiirin devamında, Türk halkının dinî değerleri ifade edilir. Türk ordusu cephe, “Allah Allah” haykırılarıyla savaşır, gözlerini bile kırpmadan canlarını feda eder:

“Allah Allah diye diye
 Canları ettik hediye
 Ezan-ı Muhammedî’ye
 Eğilmedik baş kalmadı” (A.A., 2018, 207).

Ali Akbaş’ın Türklük bilinci ve tarih temalı şiirlerinde ağırlıklı olarak, savaşlara ve mücadelelere yer verdiği görülür. Bunlardan bir diğeriyle “*Çetelere*” adlı şiirinde karşılaşılır. Kahramanmaraş halkının düşman işgaline karşı direnişinin anlatıldığı bu şiirde, Sütçü İmam ve Arslan Bey gibi, topluma önderlik etmiş şahsiyetlere de yer verilmiştir:

“Haydi erler vakit tamam
 Önümüzde Sütçü İmam
 Camilerde çalmadan çan
 Bir kutlu sabah aşkına
 Vuralım Allah aşkına

Dağlar çınlatır hey hey

Kırk yiğidiyle Aslan Bey

Doğu batı kuzey güney

Dost düşman varsın farkına

Vuralım Allah aşkına” (A.A., 2018, 190).

Akbaş’ın, tarihi mekân ve karakterlerin dile getirildiği bir başka şiiri “*Zafer Güvercinleri*”dir. Şiirde, Marmara’dan açılıp Hindistan’a, Çin’e giden tayfalar anlatılır. Tayfalar, Cezayir ve Rodos’un eski fatihleri olarak ifade edilir. Kanlarında Oruç ve Barbaros Reis gibi, Osmanlı’nın önemli kaptanlarının kanı kaynamaktadır:

“Akdeniz, anne deniz eski çağlardan beri,

Fırtına kalyonlarla tanır bizi tan yeri

Selam gökteki yıldız, selâm deniz feneri

Kanımda kanı kaynar Oruç’un, Barbaros’un

Biz eski fatihleri, Cezayir’in, Rodos’un” (A.A., 2018, 220).

Akbaş’ın “*Yediyüzüncü Yıl Anısına*” adlı şiiri de tarih bilinci üzerine yazılmış şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı, Osmanlı İmparatorluğu’na ve hanedanına seslenir. Osmanlı’nın kudreti zamanlarını, geçmişe atıfta bulunarak vurgu yapar:

“Ervâhına rahmet ey Âl-i Osman

Hâlâ günbanginle çınlıyor âsmân

Ebed müddet devletine zevâl yok

Krallar, kistrâlar kapında pâsbân” (A.A., 2018, 222).

Şiirin devamında Osmanlı İmparatorluğu’nun hükmettiği coğrafya ve düzenlediği seferler dile getirilir. Barbaros Hayrettin Paşa komutasında, denizlerde ilerleyen Osmanlı donanmasına yer verilir:

“Kardeşçe yaşarmış Meriç’le Arda

Donanman yüzermiş mavi sularda

Sefere çıkarken ilk baharda

Barbaros gelirmiş Tunus’tan, Fas’tan” (A.A., 2018, 222).

Şiirde Osmanlı İmparatorluğu’ndan, dünya üzerinde eşi benzeri görülmemiş bir saltanat olarak söz edilir. Burada, Osmanlı’nın hem coğrafi sınırları hem de yüzyıllarca sürmüş devlet otoritesi düşünülebilir. Bunun yanı sıra, Osmanlı’nın hükmettiği tüm farklı dinlerden ve ırklardan oluşan toplumların bir arada, barış içinde yaşaması da eşsiz bir toplum yapısı olarak ele alınabilir:

“Hayalden hızlıymış sultanım atın

Devrinde barışmış zâhirle bâtın

Eşi görülmemiş o saltanatın

Tâlihın sernigûn, tarihin destam” (A.A., 2018, 223).

“*Dilek*” şiirinde sanatçı, Anadolu coğrafyasını Türk-İslam kültürüyle yoğuran, topluma maddi manevi her alanda rehberlik eden, Anadolu halkının yaşantısına yön veren önder şahsiyetlere seslenir. Anlatıcı, bu şahsiyetlerin tekrar topluma rehberlik etmesini, paslanmış gönülleri arındırmasını, zalimleri taş, taşları elmas etmelerini dilemektedir:

“Hey güzeller gelin yine

Bize rehber olun yine

Sulara seccâde yayın

Bir Selçuk sinisi gibi

Bir İznik çinisi gibi

Gönülleri mayalayın

Cilalayın, kalalayın

Yaslı maslı gönülleri

İsli paslı gönülleri

Uyandırın şu kulları

Elmas edin çakılları” (A.A., 2018, 224).

Ali Akbaş’ın, şiirlerinde Türk kültürünün anlatımında değindiği bir başka unsur ise attır. Türk toplumunun yaşantısında atların önemli bir yeri vardır. “At, Türkler tarafından ehlileştirilmiş ve Türkler ata binen ilk insanlar olarak görülmüşlerdir. En eski çağlardan beri at Türklerin siyasî, dinî, iktisadî ve sosyal hayatında önemli bir rol oynamıştır” (Durmuş, 2021, 2). Sanatçı, “*Kırata Destan*” şiirinde, güzelliği ve hünerleriyle dillere destan olmuş bir kıratı övmektedir. Şiirin bazı bölümlerinde sanatçının, Orta Asya Türk coğrafyalarına da değinildiği görülmektedir:

“Ok çıkar gibi yayından

Çıkmış Manas’ın toyundan

Su içmiş Ceyhun suyundan

Dillere destan kıratım

Yaşa küheylanım yaşa

Haydi başlasın temaşa

Hükmedersin uçan kuşa

Başlasın cevlan kıratım” (A.A., 2018, 247).

Akbaş, “*Koçaklama*” adlı şiirinde, Türk toplumunun tarihi ve kültürel birikimini dile getirir. Şiirin ilk bölümünde, Türk tarihi açısından büyük bir öneme sahip olan Mâverâünnehir coğrafyasından söz eder. Anlatıcı, bu bölgeyi oluşturan Ceyhun ve Seyhun nehirlerinde gezip yıkandığını, Manas’ta, zafer şenliklerinde kopuz çaldığını dile getirir:

“Gezindim Ceyhun boyunda

Yıkandım Seyhun suyunda

Manas’ın zafer toyunda

Kopuz çalan ozan benim” (A.A., 2018, 244).

Şiirde anlatıcı, çeşitli Türk boylarını anarak, hak ve hukuk kavramlarını bu toplumların yaşantısıyla ilişkilendirir. Şiirin devamında, Türk tarihinin, en eski yazılı metinlerinden biri olarak bilinen, Türk toplumunun gelenekleri, inanç dünyası ve devlet yapısı hakkında bilgiler barındıran Orhun Yazıtları’na da atıfta bulunulur:

“Özbek, Tatar, Oğuz, Kumuk

Benden sorulur hak hukuk

Orhun’da Bilge Tonyukuk

Bengü Taş’ı yazan benim” (A.A., 2018, 244)

Şiirin devamında Akbaş’ın, *Dede Korkut Hikâyeleri*’ne değindiği görülür. “Hikâyeler Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki Müslüman Oğuzların hayatını anlatır. Fakat İslamiyet öncesi dönemden de izler taşımaktadır. [...] Kitapta, Salur Kazan ve Bayındır Han gibi kahramanların, mekânın ve zamanın ortak oluşuyla ve her hikâyede Dede Korkut’un ortaya çıkışıyla on iki hikâyeye birbirine bağlanır” (Güzel, Torun, 2010, 44-45). Türklerin, bilinen en eski destansı hikâyeleri olarak kabul edilen bu eserde Türk toplumunun sosyal yaşantısı, değer yargıları, gelenek ve görenekleri yer alır. Akbaş şiirde, hikâyelerde yer alan şölen ve ziyafetlere, Türk hanlarının halklarına olan hizmetlerine vurgu yapar:

“Şölen verip sofra kuran

Açı, yoksulu doyuran

Batılı Haktan ayıran

Ulaş Oğlu Kazan benim” (A.A., 2018, 244)

“*Kazak Mezarlığı*” adlı şiirinde Akba’nın, vatanları uğruna can veren şehitlere seslendiği görülür. Onlar arkalarından gelen nesillere, verdikleri bu mücadelenin sonunda bir vatan toprağı bırakırlar. Bu uğurda can veren şehitlerin yatakları vatan toprağı, yorganları ise kardır. Şiirde anlatıcı, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, uzak diyarlarda onların yaslarını tutan kardeşlerinin olduğunu belirtir:

“Kanınız sulara,
Sesiniz rüzgâra karışmış...
Ne fark eder artık sizin için, tufanmış, kışmış...
Şehitlere her mevsim bahardır,
Uzak diyarlarda sizin için,
Yas tutan, Yâsin okuyan kardeşleriniz vardır.
Ruhlar şehridir bu diyarda mezarlıklar...” (A.A., 2018, 152)

“*Kutlu Taş*” adlı şiirde anlatıcı, uzak diyarlar olarak belirttiği Turan’a yolculuğun hayalini kurmaktadır. Bu yolculukta, aradaki zaman perdesinin kalkmasını, böylece tarihe yön vermiş savaşları ve şahsiyetleri görmeyi umut eder:

“İşte şu ince yol gider Turan’a
Bir mızrak ormanı tuğlar gölgesi
Savaşlar dōş dōşe kıran kırana
Duyuluyor ok ıslığı nal sesi
Bir arzuhâlim var Bayındır Han’a
Kalksın aradaki zaman perdesi
Tarihi gizleyen duman perdesi” (A.A., 2018, 182).

Türküler, Ali Akba’nın Türklük bilincini vurguladığı şiirlerinde yer alan motiflerden biridir. Bu eserler, Türk toplumunun yaşantısı, gelenek ve görenekleri hakkında pek çok folklorik unsur barındırır. “Türküler, mitolojik dönemden günümüze uzanan uzun ince bir çizgide Türklerin sosyal, siyasal, dinî ve kültürel hayatının her safha ve sayfasında yer almış, önemli görevler üstlenmiştir” (Yakıcı, 2007, 13). Ali Akba, Mehmet Özbek’e ithafen yazdığı “*Saz ü Söz*” adlı şiirinde türkülerini, gönülleri yakan bir aleve benzetmektedir. Aynı türküler çöllerde bir lale olarak tasvir edilmektedir. İçlerinde barındırdıkları pek çok motif, türkülerde anlatılanların hayallere sığmayacağı dile getirilir:

“Gönüllerde alev, çöllerde lâle
 Türkülere sığan sığmaz hayale
 Daha baş eğmemiş yedi düvele
 Amma unutulmak bükür belini” (A.A., 2018, 259).

Şiirin bir bölümünde anlatıcı Özbek’e seslenir. Kendisinden, seher yelini andıran sesiyle, Urfa, Kerkük, Irak yörelerine ait türkülerin yürekten söylemesi istenmektedir:

“Urfa’dan, Kerkük’ten, Irak’tan söyle
 Kızılay’a koşul, firaktan söyle
 Gözünü seveyim yürekten söyle
 Sesin andırıyor seher yelini” (A.A., 2018, 258).

“*Türküler*” adlı şiirde sanatçı türküler, barındırdıkları muhtevalar üzerinden ele alır. Şiirde ifade edilen halkın yaşantısına bakıldığında türkülerin, halkın en anlamlı günlerinde dile getirildiği görülmektedir. Şiirin ilk bölümünde, savaş meydanlarında nice zaferler elde etmiş bu toplumun türkülerine yer verilir:

“Bu türkü Seddülbahir
 Bu türkü Çanakkale
 Bu türkü dinmez sızı
 Bu türkü velvele
 Bu yurdun oğlu kızı
 Göğsünü gere gere
 Gümbür gümbür söylesin” (A.A., 2018, 46).

Şiirin devamında, muhtevası aşk, hasret, ölüm olan türkülere değinilir. Bu türkülerdeki benzetmeler özlenen, beklenen, hasret kalınan kişileri hatırlatır. Anlatıcı türkünün, muhtevasının ahengiyle okunmasını istemektedir:

“Bütün gözler kara bu türkülerde
 Bütün güzeller ceylan
 Yel vurur kum savurur
 Müstezatlarla artar gam
 Gözü yaşlı âşıklar
 Biraz mahmur söylesin” (A.A., 2018, 47).

Sanatçı, “*Türküler*” adlı bir başka şiirinde de türkülerin muhtevalarındaki genişliğe dikkat çeker. Anlatıcı, bin yıl gibi uzun bir sürede meydana getirilen bu türün, toplum yaşantısını tümüyle barındırdığına dikkat çeker:

“Bin yılda yoğurduk her mısraını
Yüzüğe kaş ettik Ağrı Dağı’nı
Dünyaya değişmem bir aksağını
Gönlüme göredir bizim türküler” (A.A., 2018, 252).

Türküler yansıttıkları temalar bakımından, toplumun yaşantısını pek çok yönüyle dinleyiciye aktarır. “Anadolu insanı sevdasını, sevisini, sevincini, kederini, mertliğini, üzüntüsünü, acısını, ümidini, özetle yaşamının büyük bir kısmını türkülerle dökmüş, türkülerle anlatmıştır” (Erdal, 2020, 218). Şiirde türkünün zengin, fakir, köylü, kentli ayrımı yapılmadan, bütün bir millet tarafından benimsendiği ifade edilir:

“Veysel susar, Davut Sularî söyler
Kırım’dan gelirken serdârı söyler
Köylüsü kentlisi, hünkârı söyler
Fermanda tuğradır bizim türküler” (A.A., 2018, 255).

Ali Akbaş, Türklük bilinci ve tarih temalı şiirlerinde, Türk toplumunun tarihi ve kültürel birikimine yer verir. Anadolu’nun yanı sıra, Orta Asya gibi geniş bir coğrafyaya hâkim olan Türk toplumunun gelenek ve görenekleri, tarihe yön vermiş öncü şahsiyetleri, geçmişten günümüze muhafaza edilmiş pek çok folklorik malzeme, Akbaş’ın bu muhtevadaki şiirlerinin temelini oluşturan başlıca unsurlardır.

3.4.7. Türk-İslam Coğrafyası Konulu Şiirler

Ali Akbaş’ın Türk-İslam coğrafyası konulu şiirleri, içerik bakımından Türklük bilinci ve tarih konulu şiirleriyle pek çok yönden benzerlikler barındırır. “Akbaş, şiirinde üç kıtaya yayılan geniş bir coğrafyayı konu edinir. Bu geniş coğrafya ecdadın kültürünü, medeniyetini, inançlarını taşıdığı, uğrunda can alıp can verdiği, kanı ile suladığı yüzlerce yıl adaletle hükmettiği topraklardır” (Pektaş, 2019, 33). Sanatçının, bu başlık altında yer alan şiirlerinde de Türk toplumunun kültürel ve tarihi birikiminden faydalandığı görülür. Ancak sözü edilen bu unsurlar Türk- İslam coğrafyası konulu şiirlerinde, daha çok belirli bir bölge ya da coğrafya üzerinden ifade edilir.

Ali Akbaş “*Şair ve Göl*” adlı şiirinde, Balkanlarda yer alan Ohri Gölü’nün doğal güzelliğini dile getirir. “Ohri Gölü, Makedonya’nın güneybatısı ile Arnavutluk’un doğu sınırları arasındaki dağlık bir bölgede bulunur” (Kurt, Alaydın, 2015, 121). Şiirde Ohri, güzel ve nazlı bir göl olarak ifade edilir. Sanatçı Ohri’yi bu güzelliğiyle, adeta midye karnında bulunan bir inciye benzetir. Yaz aylarında, gölün etrafında bir araya gelen insanlar burada vakit geçirir, kendi dilleriyle şiirler okur. Karaorman Dağları’nın karıyla ve Kara Dirim’in sularıyla beslenen Ohri, ceylanların sulak alanı, turnaların sevincidir:

“Ohri;
Güzel göl,
Nazlı göl,
Midye karnında bir inci
Balkanlar’da ceylanların sulağı
Turnaların sevinci

Ve her yaz
Çevresinde yüzlerce dilden
Şiirler okunan
Karaorman Dağları’nın karıyla
Ve Kara Dirim’in sularıyla beslenen
Sırlı bir ayna” (A.A., 2018, 95).

Şiirde “şair” olarak belirtilen isim, edebiyat ve felsefe alanında yaptığı çalışmalarıyla tanınan, Bosnalı düşünür Ferid Muhiç’tir. Sanatçı, şiir ve felsefe alanındaki çalışmaları ve donanımıyla Muhiç’i adeta bir transatlantik gibi görür. Böylesine büyük bir şahsiyetin Ohri’ye sığamayacağını dile getirerek, kendisine duyduğu saygıyı ifade eder:

“Lâkin
Böyle küçük bir gölcüğe sığar mı hiç
Şiirleri ve felsefesiyle
Kocaman bir transatlantik
Ferid Muhiç” (A.A., 2018, 95).

Ali Akbaş “*Tuna’ya*” adlı şiirinde, Tuna’dan Çin’e kadar uzanan geniş coğrafyanın tarihsel ve kültürel birikimini, Türk- İslam medeniyetinin bir mirası olarak

kabul eder. Akbaş'ın bu ve pek çok şiirinde görülen vatan toprağı düşüncesi Yahya Kemal Beyatlı'nın, "Bir Türk gönlünde nehir varsa Tuna'dır, dağ varsa Balkan'dır" (Beyatlı, 2017, 146) cümlesiyle aynı doğrultuda düşünülebilir. Akbaş'ın ifade ettiğı vatan toprakları yalnız bugünü değil, bütün bir tarihsel süreci kapsayan gönül coğrafyasıdır, denilebilir:

"Kültürümüzün uzanabildiğı yerler, bugün siyasî coğrafyamızın dışında kalmış olabilir. Fakat bu durum kaybedilmiş topraklara, orada yaşadığımız ve milletin hafızasına nakşolmuş hatıralara bir hasret duygusu ile bakmamıza mâni değildir. Çünkü, 'Evlâd-ı Fâtihân'ın yaşadığı, nice emekler, nice kanlar bahasına elde edilen ve her köşesinde buhurdan gibi Türklüğün tütüğü, her şehrinde, mimarîsiyle, medresesiyle bizim damgamızı taşıyan bu topraklar, bizden, hayatımızdan birer parça, benliğimizin birer tezahürüdür" (Şenler, 1997, 163).

Sanatçı şiirde, ağır ağır akmakta olan Tuna'ya seslenerek, üzerinde can veren nice şehitlerin hatırına, kaç defa kana bulandığını sorar:

"Söyle bana söyle bana
Ağır ağır akan Tuna
Kaç kere bulandın kana
İçtiğin kanlar hakkı'çin" (A.A., 2018, 209).

Akbaş Tuna Nehri'ni, memleketinin bir ucu olarak kabul eder. Kumu ve suyuyla kutsal bildiğı Tuna'yı, Maveraünnehir coğrafyasını oluşturan Ceyhun ve Seyhun nehirlerinin bir eşi olarak görür:

"Eşisin Ceyhun Seyhun'un
Kutsal senin suyun kumun
Bir ucu sende yurdumun
Öbür ucu tâ sedd-i Çin" (A.A., 2018, 211).

Anlatıcı şiirde, Tuna'yla birlikte Meriç ve Arda nehirlerini de anar. Meriç ve Arda'nın bahar mevsimlerindeki çağlayışını eski günleri hatırlamalarından ötürü, hıçkırarak ağlamaları olarak düşünür:

"Mavi Meriç, yeşil Arda
Geçen günü hatırlar da
Çağlayıp ağlar baharda
Hıçkırırlar için için" (A.A., 2018, 211).

Tuna'nın barındırdığı tarihi miras hatırlandıkça, anlatıcının hüznü olduğu, eski günlere özlem duyduğu görülür. Çünkü bir zamanlar, nice kahramanlıklar ile fethedilen bu topraklar kaybedilmiştir. Anlatıcının, öksüz bir kıza benzettiği Tuna Nehri, Türk halkının yüreğinde dinmez bir sızıya dönüşür:

“Tuna'mız öksüz kızımız
Dinmedi gitti sızımız
Nerede eski hızımız
Cin küheylanlar hakkı'çin” (A.A., 2018, 210).

Anlatıcı Tuna'ya bir zamanlar beş yüz atlının, nasıl bu topraklardan geçtiğini sorar. Şiirin bu bölümü okuyucuya, Yahya Kemal'in *Akıncı* şiirinde yer alan, “Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle! / Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kâfilelerle...” (Beyatlı, 2017, 13) dizelerini hatırlatır:

“Atlılar beş yüzü birden
Nasıl geçiler bu yerden
O hançer minarelerden
Okur ezanlar hakkı'çin” (A.A., 2018, 209).

Şairin “*Tuna*” adlı bir diğer şiirinde nehir, Bir hânın savaş meydanında yere düşürdüğü, altından, gümüşten bir saat kordonu olarak tasvir edilir. Anlatıcı şiirin sonunda, “Baştan ayağa kan akar” (Akbaş, 2018, 234) dizesiyle savaşın tüm şiddetini gözler önüne serer:

“Tuna altın, Tuna gümüş
Savaşırken yere düşmüş
Bir hanın saat kordonu
Gün vurur da öğle sonu
Baştan ayağa kan akar” (A.A., 2018, 234).

Sanatçı “*Öksüz Yurt*” şiirinde Kırım'ı, sisler içinde bir coğrafya olarak tasvir eder. Sislerle örtülü memleketin içinde anlatıcı, ela gözlü sevdiğini aramaktadır. Bir zamanlar güneşin doğduğu bu toprakların üzerinde artık karanlık hâkim olmuş, Kırım halkı şiddete, baskılara, sürgünlere maruz kalmıştır:

“Sisler bırakmıyor Kırım görüne
Benim ela gözlü yârim görüne
Seni süren sürüm sürüm sürüne

Bulut, kara bulut Kırımlı mısın?

Kırım'ın derdinden sorumlu musun?" (A.A., 2018, 200).

Şiirde, "Ak yurtlara kızıl düzen kurdular"(Akbaş, 2018, 201) dizesiyle, Kırım halkının maruz kaldığı baskı ve sürgünün, Sovyet Rusya'nın Kızıl Ordu adlı silahlı birliği tarafından uygulandığı düşünülebilir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı döneminde bölgedeki nüfuzunu giderek çoğaltan Sovyet Rusya, Kırım Tatarlarına karşı baskılarını arttırır. Binlerce insan zorlu koşullar altında memleketlerinden uzak coğrafyalara sürgün edilir:

"Milleti vurdular, dini vurdular

Bariş adlı güvercini vurdular

Ak yurtlara kızıl düzen kurdular

Gönlüm bir kuş gibi Kırım'a gider

Kırım'ın gidişi zoruma gider" (A.A., 2018, 201).

Bütün bu olanlar karşısında anlatıcı metanetini korur. Her karanlık gecenin aydınlık bir sabahı olduğunu vurgulayan sanatçı, gücünü, asırlardır sahip olduğu millî şuurdan almaktadır. Bir ölümün ardından, binlercesinin yeniden dirileceğini belirten sanatçı, zalimlerden hesap sorulacak günlerin inancı içindedir:

"Kurt soyu bu, bir ölür, bin dirilir

Ötüken'de kurultaylar kurulur

Kızıldan, karadan hesap sorulur

Gam yemeyin yastığımız silahtır

Karanlık gecenin sonu sabahtır" (A.A., 2018, 203).

Şiirlerinde, gönül coğrafyasını vatan toprağı olarak vurgulayan Ali Akbaş için Asya ve Türkistan bölgesi, önemli bir yere sahiptir. "*Türkistan Günlüğü*" adını verdiği şiirinde anlatıcı, bu coğrafyaya ait gözlemlerini ve hissettiklerini anlatır. Şiirde Türkistan'ın, yalnız coğrafyası değil, kültürel birikimi de ifade edilir:

"Uzaktaki bülbül sesi

Bir hazin hasret bestesi

Kazak'ın da bizim gibi

Mecnun'u var, Leyla'sı var

Şirin'i var, Ferhad'ı var

Kopuzların nağmesinde

Mazlumların feryadı var” (A.A., 2018, 229).

“*Aral’a Ağıt*” şiirinde, Türkistan bölgesinde Kazakistan ve Özbekistan toprakları arasında yer alan Aral Gölü dile getirilir. Aral, yıllardır uygulanan yanlış sulama politikaları sebebiyle kuruma noktasına gelmiş, gölün bulunduğu bölge çöle dönüşmüştür. Akbaş, Aral’ın bu son hali karşısında duyduğu üzüntüyü, eski günleri hatırlayarak ifade eder:

“Karada kalan kayıklar

Eski günleri sayıklar

İnci mercan saçan Aral

Nerede o şakayıklar” (A.A., 2018, 212).

Anlatıcı Aral’ın suyunu, Türklerin yaşantısında geçmişten bugüne önemli bir yeri olan kızıma benzetir. Kısırak sütünün bir takım işlemlerden geçmesiyle hazırlanan kımız, Orta Asya toplumlarında oldukça tüketilen, önemli bir içecektir. Şiirin devamında, iffetli bir olarak tasvir edilen Aral Gölü küffarın, yani Sovyet Rusya yönetiminin döneminde giderek kuraklaşır, yer altına sızarak kaybolur:

“Göl değil kızımdı Aral

Bir iffetli kızdı Aral

Kalınca küffar elinde

Yer altına sızdı Aral” (A.A., 2018, 213).

Bir zamanlar Aral’ın kızıma benzeyen suyu, artık kan gibidir. Aral Gölü, bugün kirli ve kurak bir halde, can çekişen yaralı bir ceylan gibi uzanmış, ölümü beklemektedir:

“Aral’ın suyu kan gibi

Yaralı bir ceylan gibi

Meğer göller de ölmüş

Kuşu gibi, insan gibi” (A.A., 2018, 212).

Akbaş’ın, kültürü ve coğrafyasıyla şiirlerine konu olan bir başka bölge Azerbaycan’dır. Sanatçı “*Göygöl*” adlı şiirde, Göygöl’e yaptığı seyahati ve bu seyahatlerde edindiği birtakım izlenimleri dile getirir. “Ali Akbaş’ın Azerbaycan temalı şiirlerinin belki de en kayda değeri ‘Göygöl’ olup şairin Azerbaycan’ı ziyaretinden sonra kaleme alınmış şiirlerindendir” (Karaca, 2022, 219). Şiirde, bir

seher vakti Göygöl'e varan anlatıcı, karşısında ipeklere bürünmüş bir halde Gölgöl'ü bulur:

“Bir seher vaktinde vardım Göygöl'e
Burda kızlar gül takıyor kâküle
Alev alev bi gül attım su yandı
Sunam derin uykusundan uyandı
Yavaş yavaş araladı perdeyi
Gönlüm göle düşmüş yaban ördeği
Giyinip kuşanmaya erinmiş Göygöl
İpekten tüllere bürünmüş Göygöl” (A.A., 2018, 172).

Sanatçı, “Ne kadar özenmiş hilkâtin eli / Bir depremle doğan yayla güzeli” (Akbaş, 2018, 172) mısralarıyla Göygöl'ün güzelliğini ve özenle yaratıldığını dile getirir. Diğer bir yandan gölün meydana gelişine de gönderme yapar. Gölün oluşumuna neden olan depremi Nesrin Tağızade Karaca, *Ali Akbaş'ın Şiir Evreninde 'Azerbaycan' ya da Altayistik Dünyadan Azerbaycan'a Bakış* adlı yazısında şöyle ifade eder: “İki yüz elliyi aşkın irili ufaklı gölün yer aldığı Kuzey Azerbaycan'da, efsaneye göre şarkın büyük şairi Genceli Nizami'nin doğduğu gece büyük bir deprem olur. Gence yakınlarındaki Kepez Dağı'nın zirvesi kopar ve yanı başındaki büyük dere yatağının üstüne akar. Dağın zirvesine yakın bölgede, bu vadi boyunca bir dizi göl oluşur” (Karaca, 2022, 219). Göygöl, bu süreçte meydana gelen göllerin ilkidir:

“Ne kadar özenmiş hilkâtin eli
Bir depremle doğan yayla güzeli
Ninniler dinlemiş deli rüzgârdan
Gıdasını almış yağmurdan kardan
Sonra canlar yakan bir âfet olmuş
Burdan su içiyor her sevdalı kuş
Sanki aynasını düşürmüş felek
Gölgöl'den gayrısı bir kirli gölek” (A.A., 2018, 172).

Şiirde Göygöl, yalnız mekânsal güzelliğiyle değil, kültürel zenginliğiyle de ön plandadır. “Bir tabiat parçasının aurasında da yakalanan bu lirik/ epik söylemde, geçmişle bugün arasında gidiş- gelişlerle dolu bir zaman yolculuğu yaşanır ve şair sürekli olarak büyük bir tarihin rengini, tadını, kokusunu ‘bugün’e taşır” (Karaca,

2017, 32). Şiirde Dede Korkut, Tepegöz, Mesnevi, Hüsrev ile Şirin, Kaf Dağı, Köroğlu, Nevruz gibi Türk- İslam coğrafyasının tarihi ve kültürel motifleri, anlatılan mekânın manevi dokusunu da oluşturur, denilebilir:

“Burası Kafdağı tezatlar evi

Çıkar her adımda bir masal devî”

[...]

“Göygöl menbâdır efsânelerin

Bu sulara doğmuş Hürev’le Şirin

Dedem Korkut bu dağlara uğramış

Acıkmış suyuna ekmek doğramış”

[...]

“Bir anlık gafletten doğmuş Tepegöz

Oğuzu uykuda boğmuş Tepegöz”

[...]

“Han Kepez çıkarır altın tacını

Her gün bu aynada tarar saçını

Köroğlu yol keser alır başını

Kaçak Nebi unuttur mu öcünü” (A.A., 2018, 173-174-176).

Şairin Aral, Kırım, Tuna gibi mekânları anlatırken vurguladığı esaret halini, Göygöl için de kullandığı görülür. Ancak anlatıcı, yaşananlardan karşısında Göygöl’ün bir müddet daha sabretmesi, özlenen güneşli günlerin yakında geleceğini temenni eder:

“Bir nevrüz sabahı sökerken şafak

Bir şehzâde gelip uyandıracak

Nal sesleri duyacaksın derinden

Öpecek usulca göy gözlerinden

Açma duvağını sır verme ele

Şu fırtına dinsin, yaz gelsin hele

Uyu nâtevânım yaralım uyu

Uyu bahtı kara maralım uyu” (A.A., 2018, 176).

“*Ana Şehir*” adlı şiirde dinî ve tarihî yapısıyla, dünyanın önemli şehirlerinden biri olarak kabul edilen Kudüs anlatılır. Ali Akbaş şiirinin yazılış amacını, “Bu şiir 2009 yılında Kudüs’ün İslam Dünyası’nın Kültür Başkenti olması vesilesiyle yazılmış ve Şam’da düzenlenen törende okunmuştur” (Akbaş, 2018, 144) ifadesiyle, şiirin

dipnotunda belirtir. Şiirde anlatıcı, Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa, Kubbetü's Sahrâ, Merkad-ı İsa gibi ikonik yapıların varlığını dile getirir. Anlatıcı, Müslümanların ilk kiblesi olarak kabul edilen Kudüs'ü, sahip olduğu inanç zenginliğiyle şehirlerin anası olarak niteler:

“Ey Kudüs
Ey Beytül Makdîs
Ey ilk kiblemiz olan kadîm belde
Mescid-i Aksâ sende
Kubbetü's Sahrâ sende
Ve Merkad-i İsa sende
Bilmem daha kaç inanç barınıyor sinende
Asırlardır ufkumuzu aydınlatan gümüş şamdan
Semâlarında birbirine karışmış ezanla çan
Şehirlerin anası ey” (A.A., 2018, 144).

Anlatıcının şiirde, bütün semavi dinler açısından büyük bir öneme sahip olan Kudüs'e, bir Müslüman gözüyle baktığı görülür. İslam, “Kulları sultan, sultanları kul yapan bir din” (Akbaş, 2018, 145) olarak nitelendirilirken, şiirin devamında Kudüs'ü fetheden Müslüman hükümdarlar anılmaktadır:

“Hışırtısı duyuluyor melek kanatlarının
Mâverâdan sesler geliyor
Yamalı elbiseleriyle giriyor şehre
Emîrû'l Mü'minîn
Kulları sultan, sultanları kul yapıyor bu din
Aynı mektepten öğrenmiş edebi
Salâhaddîn Eyyübî
Ve Yavuz Sultan Selim” (A.A., 2018, 145).

Şiirde Kudüs'ün, yalnız sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginliği değil, içinde bulunduğu istibdat düzeni de ifade edilir. Anlatıcı, Kudüs'te yaşanan haset, zulüm, baskı ve istibdadın sorumlusu olarak İsrail'i gösterir. Bölgede sözü edilen istibdat düzeninin, tekrar onların varlığıyla başladığı anlatılır:

“Benî İsrail'le birlikte tekrar
Fesat geldi bu vâdiye

Kanâat gitti, haset geldi
 Zulüm ve istibdat geldi
 Bunlar ihtikârdan başka kâr bilmeyen
 Mefisto'nun muhteris çırakları
 Bunlar Hakk'a değil, güce taparlar
 Bunlar hurmadan şarap
 Ve bülbül den kebap yaparlar" (A.A., 2018, 146).

Anlatıcı, Kudüs'ün yaşanan baskı ve zulümlerden kurtuluşunu ve tekrar huzurlu günlere kavuşmasını temenni eder. Kudüs'ün Endülüs'e benzememesini ve yıllardır gülmeyi unutan yöre halkının mutluluğunu niyet ederek Allah'a dua eder:

"Ah Filistin, Filistin
 Endülüs'e benzemesin kaderin
 Rabbim, bitsin artık bu dağdağa
 Bu acılar dinsin
 Yıllardır gülmeyi unutan dullar, yetimler
 Biraz sevinsin" (A.A., 2018, 146).

"*Kerkük Üstüne*" şiirinde, bugün Irak sınırları içinde bulunan, daha çok Türkmenlerin yaşadığı Kerkük anlatılır. Şiirde, 14 Temmuz 1959 tarihinde, Kerkük Türkmenlerinin uğradığı katliamın dile getirildiği düşünülebilir. "Sağır mısın, sağır mısın Ankara" (Akbaş, 2018, 233) dizesiyle anlatıcı, yüzlerce insanın hayatını kaybettiği bu katliama, dönemin Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin kayıtsız kalmasına sitem eder:

"Kerkük bir öbek kar çöl ortasında
 Ah anamız ağlar el ortasında
 Sağır mısın, sağır mısın Ankara
 Öldük güpegündüz yol ortasında" (A.A., 2018, 233).

Yaşanan katliam, anlatıcıyı derinden etkilemiştir. Öyle ki Kerkük şehri artık anlatıcının hafızasında, bu katliamla özdeşleşmiştir. Ne vakit aklına Kerkük gelse, hayatını kaybeden insanları hatırlar. Anlatıcı büyük bir öfkeyle, bu katliamı yapan ve destek olanların yüzüne tükürmek ister:

"Ne zaman ki Kerkük gelir aklıma
 Boğazlanan bir Türk gelir aklıma

Fuzûli bağıını talan edenin

Yüzü için tükürük gelir aklıma” (A.A., 2018, 233).

Şiirin son bölümünde anlatıcı, Kerkük’ün dilinden Kıbrıs’a seslenir. “Bağrı kan sızan Kıbrıs” (Akbaş, 2018, 233) olarak seslendiği Kıbrıs’ı, yaşanan zulüm ve katliamlar üzerinden Kerkük ile birlikte anar:

“Deryada yüzen Kıbrıs

Bağrı kan sızan Kıbrıs

Hangimizin derdi çok

Ben Kerkük’em sen Kıbrıs” (A.A., 2018, 233).

Ali Akbaş’ın, önemli şehir ve coğrafyaları konu edindiği şiirlerinde, Anadolu coğrafyasından, Elazığ şehri ön plandadır, denilebilir. “*Maniler*” adlı şiirde, Elazığ’ın yöresel ismi olan Elaziz’i kullanarak, şehri anlatır:

“Elaziz aziz şehir

Suları leziz şehir

Muradı Fırat olmuş

Fıratı deniz şehir” (A.A., 2018, 310).

Sanatçının Elazığ ile birlikte andığı bir başka yer Harput’dur. Harput, bugün Elazığ sınırları içinde bulunan, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış tarihi bir ilçedir. Şiirde Elazığ, barındırdığı tarihi ve doğal güzelliklerin yanı sıra Fatih Ahmet Baba gibi, öncü şahsiyetler ile de anılmaktadır:

“Harput’un Hazar’ı var

Ulular mezarı var

Atamız Fetahmed’in

Fakire nazarı var” (A.A., 2018, 311).

Harput’la “*İssız Yurt*” adlı bir başka şiirde de karşılaşılır. Şiirde anlatıcı Harput’u, gerçek ile rüyanın birbirine karıştığı, garip duygular içinde dolaşmaktadır:

“Harput’ta eski yurttayım

Mâverâyla huduttayım

Gâh yerde, gâh buluttayım

Düştüm bir garip duyguya

Karıştı gerçek rüyayla” (A.A., 2018, 194).

Akbaş’ın şiirlerinde coğrafi mekânlar kültürel ve tarihi birikimlerinin yanı sıra, barındırdıkları öncü şahsiyetler ile de ön plandadır. Bu şiirde de Mansur Baba, Üryan Baba gibi, Harput’un öncü şahsiyetleri anılır:

“Hey ilk firkada gelenler
Suya seccade salanlar
Surlara bayrak olanlar
Mansur Baba, Üryan Baba
Merhaba mirim, merhaba” (A.A., 2018, 195).

Şiirde geçen bir başka öncü şahsiyet Harput hükümdarı Belek Gazi’dir. Anlatıcı, Belek Gazi’nin, kubbesi yıkık bir mabette Kur’an okuduğunu duymaktadır. Harput Kalesi anlatıcının gözünde bir Kur’an rahlesine, Harput Ovası bir savaş meydanına dönüşmektedir:

“Kubbesi yıkık mabette
Belek Gâzî tilâvette
Ürperiyor her ayette
Bu kale Kur’an rahlesi
Bu ova savaş sahnesi” (A.A., 2018, 195).

“*Şiir ve Şehir*” adlı şiirinde anlatıcı, Harput’a olan sevgisini dile getirir. Yıllarca Harput’u ziyaret eden anlatıcı, bu ziyaretlerin sonucunda yöre halkının, kendisini Harputlu olarak kabul ettiğini belirtir:

“Bahane edip şiiri
Bağrıma bastım şehiri
Belli ki yıllardan beri
Gelip gitmemden bezdiler
Beni Harputlu yazdılar” (A.A., 2018, 278).

Anlatıcı başka bir şehirde doğmasına rağmen, Harput’a olan sevgisinden dolayı buralı kabul edilir. Harput ahalisi de hiçbir bağ gözetmeksizin, sanatçıyı kendilerinden biri olarak görür:

“Başka yerde doğsam bile
Gözetmediler silsile
Sevgimi edip vesîle
Eski kütüğü bozdular

Beni Harputlu yazdılar” (A.A., 2018, 279).

“*Dağlara Destan*” adlı şiirinde sanatçı, dağları, Anadolu coğrafyasının kültürel motifleriyle anlatmaktadır. Şiirde, Kahramanmaraş’ta bulunan, Göksun Ovası’nı çevreleyen dağlar üzerinden bir anlatım yapılmaktadır:

“Eteği Göksun Ovası

Tepesi kartal yuvası

Derde devâdır havası

Yazın sıcakta dağların” (A.A., 2018, 243).

Anlatıcı, güzellerin yaylağı, yiğitlerin avlağı olarak ifade ettiği dağları Köroğlu, Ferhat gibi karakterlerle özdeşleştirir:

“Ferhat bağrını deleli

Dağların başı belalı

Gün vurur artar celâli

Ala şafakta dağların” (A.A., 2018, 243).

Akbaş, dağları yalnız kültürel değil, dini motiflerle de okuyucuya aktarır. Şiirde anlatıcı, dağları bir nübüvvet mektebi olarak görür. “Dağda Hakk’a erdi Nebi” (Akbaş, 2018, 243) dizesiyle, Hz. Muhammed’in Nur Dağı’nda, Hira Mağarası’nda aldığı ilk vahiye işaret edilir, denilebilir:

“Dağlar nübüvvet mektebi

Dağlardan öğren edebi

Dağda Hakk’a erdi Nebi

Bir ucu Hak’ta dağların” (A.A., 2018, 243).

Ali Akbaş Türk-İslam coğrafyası konulu şiirlerinde, Anadolu başta olmak üzere Orta Asya, Balkanlar, Kuzey Asya, Orta Doğu gibi geniş bir coğrafyayı ele alır. Özellikle Anadolu dışındaki coğrafyaların dile getirildiği şiirlerde Akbaş, mekânları yalnız doğal ve kültürel değil, tarihî zenginliğiyle de anlatmayı amaçlar, denilebilir. Bu muhtevaya sahip şiirlerinin pek çoğunda, anlatılan coğrafyaların halk edebiyatı unsurları da şiirlerinde yer alır. Akbaş, sözü edilen coğrafyalarda yaşanan trajedilere de kayıtsız kalmaz. O coğrafyada yaşayan toplumların acısını, kendi acısı gibi görür, kabullenir. Sözü edilen toplumlarla kendisi arasında tarihsel ve kültürel anlamda bir bağ kurmaktadır. Buradan hareketle Ali Akbaş’ın şiirlerinde, Türk-İslam bilinci üzerine ele alınan, bir gönül coğrafyasının varlığından söz etmek mümkündür.

3.4.8. Sosyal Meselelerin Ele Alındığı Şiirler

Ali Akbaş'ın, şiirlerinde değindiği sosyal meselelere bakıldığında, hem toplumsal hem de evrensel sorunlar üzerinde durduğunu söylemek mümkündür. Akbaş, yaşadığı toplumda ve dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaşanan baskı, zulüm, toplumsal aksaklıklar ve trajediler karşısında sessiz kalmaz.

Akbaş'ın “*Üsküp 'e Vedâ*” şiirinde Balkan coğrafyası ele alınır. Sanatçı, Üsküp halkını, coğrafyada paylaşılan tarihsel kimlik ve kullandıkları dil sebebiyle “kardeş” olarak görür. Şiirde anlatıcı, Selda adlı bir genç kızın uzak diyarlardan, Vodno tepelerinden gelen içli ve titrek seslenişini duyar. “Bir kızıl kor” (A.A., 2018, 105) olarak ifade ettiği bu sesleniş, sanatçının ve duyanların yüreğini yakmaktadır:

“‘Ne bileyim...’
Diye başlıyor nutkuna Selda
Bir meleğin ağzında
Türkçe kanatlanıyor
Vodno tepelerinde yankılanan
Bu titrek ses, bu içli sedâ
Bir kızıl kor gibi tekrar bize dönüyor
Ve herkes yanıyor...” (A.A., 2018, 105)

Anlatıcı Üsküp halkını isimleri ve türküleriyle, uzak diyarlara seslerini duyurmak isteyen “yaslı Tuna’nın mahzun çocukları” (A.A., 2018, 106) olarak görmektedir. Onları aynı zamanda, Balkan coğrafyasında zulüm, sürgün ve katliamlara maruz kalmış bir toplumun çocuklarıdır, denilebilir:

“Ve hala
Bu ses yankılanıyor kulaklarımda
Gurbet nedir, öğreniyorum,
Hasret nedir, öğreniyorum!..
Hey yaslı Tuna’nın mahzun çocukları
Leylâ, Selda, Ziko, Nihat, Aylin!
Bilmem niçin
Böyle yankılı isimleriniz,
Ve türküleriniz
Niçin bu kadar dokunaklı?

Yoksa feryadınız uzaktan,
Taaa uzaktan,
Duyulsun diye mi” (A.A., 2018, 106).

“*Prenses*” adlı şiiri, Ali Akbaş’ın sosyal meselelerin ele alındığı şiirlerinden biri olarak saymak mümkündür, denilebilir. Şiirde anlatıcı, görenlerin çingene saldıgı, tebdil kıyafetleriyle çöpleri karıştıran bir kızı anlatır:

“Tebdili kıyafet gezer kız,
Sınamak için prensi,
Gören çingene sanır,
Kirli çöplüklerde bir şeyler arar;
Ellerine batar cam kırıkları,
Paslı tenekeler, eğri çiviler,
Hastâne atıkları,
Elleri kanar;
Siler nar çiçeği entarisine,
Kız ağlar!..” (A.A., 2018, 36)

“*Çin Masalı*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın sosyal meselelerin ele alındığı şiirlerinden biridir. Şiir hece ölçüsünde kaleme alındığı, sarmal uyak düzeni kullandığı görülür. Şiirde anlatıcı yaşanmakta olan günlerin burukluğuyla, bayram coşkusunu tam olarak hissedemediği dile getirir:

“Kanmam bundan böyle takvim de yalan,
Yıllardır avutan Çin masalıdır,
Çarşambadır, perşembedir, salıdır,
Bir kere bayrama gelmedi bayram!..” (A.A., 2018, 324)

Ali Akbaş’ın “*Didaktik*” adlı şiirinde ise hayvanlar üzerinden insanlara birtakım öğütlerde bulunduğu görülmektedir. Şiirde anlatıcı, karıncanın yaşantısını örnek verir. Karıncayı her zaman elindekiyle yetinmesini bilen, hep alın teriyle geçinmekte olan bir canlı olarak gösterir. Şiirin devamında ise anlatılanların tam tersi bir yaşam süren, ahmak bir ayıya yer verir:

“Kanaât at değil, bir karıncadır
Ondan boynu kalın, beli incedir
Yediği içtiği hep alın teri

Fazlaya meyletmez kararlıdır

Ahlata tırmanan ahmak ayının

Kıymık eksik olmaz ayaklarında

Homurdanıp durur sabaha kadar

İninde, dağların koyuklarında” (A.A., 2018, 328)

“*Tekerleme*” adlı şiirde anlatıcı, dünyanın düzeni ve hayatın geçiciliğine dikkat çeker. Şiir bu yönüyle, didaktik bir anlatıma sahiptir, denilebilir. Şiirin yapısı, adı gibi bir tekerlemeyi çağırır:

“Dünya eski

Köhne testi

Döner durur

Teker meker

Kalbur gibi

Delik gibi

Gelen gider

Teker teker

Yazgı bu ya

Aynı dünya

Ona zehir

Buna şeker” (A.A., 2018, 388)

Ali Akbaş’ın didaktik türde kaleme aldığı şiirlerinden biri de “*Hayat*”tır. Şiirde sanatçı hayatı, güçlüklerle dolu zorlu bir yolculuğa benzetir. Bu yolculukta yaşamı anlamlı kılan ise insanın mücadelesi ve kararlılığıdır:

“Ferhat!

Akıntıya karşı yüzmektir hayat

Berbat bir havada

Azgın dalgalara karşı kulaç atmaktır

Kirli göleklerde şapkam da yüzer” (A.A., 2018, 403)

Şiirde anlatıcı, sözü edilen hayata karşı okuyucuyu cesaretlendirir. Ona göre zorluklardan kaçmak, mücadeleden uzak durmak en kolay yoldur. Ancak insanı diğer

insanlardan ayıran nokta, tüm olumsuz koşullara rağmen kararlı bir duruş sergilemesidir:

“Ferhat!

Rüzgârda ateş yakmaktır hayat

Teşrin soğukunda donmamak için

Rüzgâr söndürecek, sen yakacaksın

Evdeki ocağı ninem de yakar...” (A.A., 2018, 403)

“*Filler ve Karıncalar*” adlı şiirde Akbaş, dünyada işlenen zulüm ve katliamları çocuklar üzerinden ele alır. Onları, Allah’ın birer emaneti olarak gören sanatçı, Bosna, Grozni, Uganda, Somali, Bağdat gibi dünyanın çeşitli yerlerinde öldürülen çocukları, fillerin ayakları altında ezilmiş karıncalara benzetir:

“Onlar,

Bize Rabb’in emânetleri,

Onlar, Bosna’da, Grozni’de,

Uganda’da, Somali’de, Bağdat’ta

Fillerin ayakları altında ezilen karıncalar,

Onlar daha açmadan solan goncalardır” (A.A., 2018, 57).

“*Arzu*” adlı şiirde anlatıcı dünyanın bütün dağlarını aşmak, nehirlerin kıyılarında dolaşmak, şehirlerin çarşılarında gezmek ister. Şiirin sonunda öksüzlere seslenir ve “Sizlerle ağlaşmak istiyorum” (Akbaş, 2018, 122) dizesiyle, onların acılarını paylaşmak isteğini dile getirir:

“Dünyanın bütün dağları

Başınızdan aşmak istiyorum

Dünyanın bütün şehirleri

Çarşıınızda dolaşmak istiyorum

Dünyanın bütün nehirleri

Kıyınızda koşmak istiyorum

Dünyanın bütün öksüzleri

Sizlerle ağlaşmak istiyorum” (A.A., 2018, 122)

“*Şehir ve Çocuk*” adlı şiirde de, dünyanın çeşitli coğrafyalarında katledilen masum çocuklar, aynı duyarlılık ile anlatılır. Anlatıcı, çocukları elleri dahi titremeden öldüren keskin nişancıları, birer “çocuk avcısı” olarak adlandırır:

“Filistin’de, Karabağ’da, Bosna’da
Çocuk avcıları yolları tutmuş,
Ve keskin nişancılar oturmuş mazgallara,
Hiç eli titremeden
Seni vuracak” (A.A., 2018, 397).

“*Bosna’da Çocuklar*” adlı şiir, 11 Temmuz 1995’te, Bosna’nın Srebrenitsa kentinde yaşanan katliamı hatırlatmaktadır. Sanatçı şiirde, binlerce Müslüman Boşnak’ın katledildiği bu olayı çocuklar üzerinden dile getirir:

“Bir bebek soruyor ‘Anne,
Nerde evimizin yolu?..’
Şaşkın dolaşıyor anne:
‘Nerde bebeğimin kolu?..’” (A.A., 2018, 405).

Şiirin devamında, Bosnalı bir annenin ağzından söylenen cümleler, yaşanan trajedinin boyutlarını gözler önüne serer:

“‘Ben Bosnalı bir anneyim,
Bilmem ki kimden gebeyim;
Atlayıp Mostar suyuna,
Bebeğimle öleceğim...’” (A.A., 2018, 406).

Şiirin sonunda, Bosnalı bir Müslümanın dilinden anlatıcı, yaşanan bu katliamlar ile kana bulanmış Balkanları görmezden gelen tüm insanlığa seslenir:

“Bizim için çalar çanlar,
Kana bulandı Balkanlar,
Gözlerimiz yolda kaldı,
Hey insanlar, hey insanlar!..” (A.A., 2018, 407).

“*Bay Buş veya Bağdat Bombalanırken*” adlı şiirde, Orta Doğu’da, binlerce insanın ölümüne sebep olan katliamlara dikkat çekilir. Şiirde anlatıcı, bu katliamların sorumlusu olarak Amerika’yı gösterir. Birer “çocuk avcısı” olarak ifade ettiği Amerikalıların, kendilerine benzemeyen herkesi katledeceğini söyler:

“Hayır Bay Buş
 Çok kötü Conilerin niyetleri
 Bak yine kana bulandı Umman
 Akıllı bombalar yağıdırıyorlar
 Bağdat’a, Basra’ya sabah akşam
 Bunlar çocuk avcısı
 Bunlar ‘Ku Klux Klan’
 Bunlar kendine benzemeyen herkesi vuracaklar
 Bunlar dost değil; düşman
 Bunların akıl hocası Darwin
 Kitâpları Seleksiyon Natüral
 Ve dinleri kin” (A.A., 2018, 149).

Ali Akbaş’ın şiirlerine konu edindiği bir başka mesele, yaşamın giderek doğallıktan ve tabiattan uzaklaşması, yapay bir hal almasıdır. “Şaşırmayın” adlı şiirde anlatıcı, teknolojik gelişmelerin insan eliyle tabiata nasıl zarar verdiğini dile getirir. Ona göre insanlık, her şeyden habersiz derin bir uykudayken, birileri havayı zehirlenmekte, hayvanları ve bitkileri kimyasal ürünlerle beslemektedir:

“Bizler derin uykudayken geceleri
 Birileri havayı zehirliyor
 Şifresini bozuyor hücrelerin
 Güvercinlere arsenikli yemler serpiyor
 Hormon zerk ediyor yediğimiz meyvelere
 Yarın bir bomba gibi
 Elinizde patlarsa elmalar, portakallar
 Şaşırmayın” (A.A., 2018, 63).

Anlatıcı, masmavi denizlere katranların sızdığı, havanın kirletildiği, plastik atıklarla dolup taşan dünyada yaşamın giderek zorlaştığını, dünyanın yaşanmaz bir hale döndürüldüğünü dile getirir:

“Yaşanmaz bu pislikler içinde
 Bu berbat havada nefes almak zor
 Masmavi denizlere katran sızıyor
 Bu atmosfere alışan kuşlar
 Günden güne canavarlaşıyor

Çocuklarınızı kaçırırsa martılar
Şaşırmayın!” (A.A., 2018, 64).

Anlatıcı, yaşananları ve yaşanacak olanları, adeta birer kıyamet alameti olarak görür. İnsanoğlunun, dünyaya verdiği zararların sonu gelmez ise karların kapkara yağacağını, ardı arkası gelmez depremlerle camilerin, katedrallerin yerle bir olacağını, en sonunda da güneşin batıdan doğup, doğudan batacağını dile getirir:

“Kapkara karlar yağacak yollara
Ardı arkası kesilmeyecek depremlerin
Radyasyonlarla kavrulacak bütün dünya
Yerle bir olacak câmiler, katedraller
Güneş mağripten doğup maşrıktan batacak
Tufanlar kaplarsa yeryüzünü
Şaşırmayın!” (A.A., 2018, 65).

“*Son Göçebe*” adlı şiirde anlatıcı, toplum yaşantısında var olan geleneksel motiflerin giderek yok olmasını, yerlerine yapay ve ruhsuz ürünlerin gelmesini eleştirir. Öyle ki gökkuşağı desenli kilimlerin yerlerine artık, cırlak renkli halıfileksler gelmiş, kumaşlar hep sentetik olmuştur. Ozanlar, bir zamanlar söyledikleri türkülerini unutmuş, şarkılar hep arabeske dönüşmüştür:

“Boş ver,
Konacak konuk mu kaldı zaten
Artık nemize yetmez,
Cırlak renkleriyle halıfileks
Kumaşlar hep sentetik ve şarkılar arabesk
Küstürdük yağız atlı seğmenleri” (A.A., 2018, 67)

“*Göl ve Kedi*” adlı şiiri, Ali Akbaş’ın sosyal meseleleri ele alındığı şiirlerinden biri olarak saymak mümkündür. Şiirde anlatıcı, Elif adlı bir çocuğa seslenir. Kendisine bir Van kedisi hediye etmek istediğini ancak nesillerinin tükenmiş olduğunu üzülenek söyler:

“Elifcik
Bir kedi getirecektim sana Van’dan
Bir gözü mavi, bir gözü sarı,
Ve tüyleri duman

Mestan bir kedi

Ne yazık ki artık nesilleri tükenmiş kedilerin” (A.A., 2018, 400)

Şiirde anlatıcı Van kedilerini, Tanrı’nın yöre halkına vermiş olduğu bir emanet olarak düşünür. Ona göre kediler, sarı-mavi gözleri ve beyaz renkleriyle bu şehrin bir sembolü haline gelmiştir. Ancak insanlar bu emanetlere sahip çıkmaz. Para kazanmak uğruna onları uzak diyarlara satarlar:

“Tutup hiç acımadan

Gurbet ele atmışlar garipleri

Beş paraya turistlere satmışlar

Oysa onlar kış ve yaz

Kar beyaz renkleriyle

Simgesiydi memleketin” (A.A., 2018, 400)

“Çocuklar Sayıklıyor” adlı şiirde Akbaş günümüzde, toplumsal yaşamda kadınlara biçilen rol karşısında, çocuklar adına endişelidir. Şiirde anlatıcı, kadınların iş hayatında daha aktif olmasıyla beraber annelik görevlerinden uzaklaşmasına dikkat çeker. Bu durum, anne şefkatinden mahrum büyümüş nesillerin ortaya çıkmasına sebep olur:

“Kadın hakları dedik,

Yedik çocuk haklarını.

Annesiz kaldı bebekler,

Emdi parmaklarını” (A.A., 2018, 73).

Şiirin sonunda, geçmişin ve bugünün kadınları arasında bir karşılaştırma görülür. İffet kavramını, ninesinden miras kalan değerli armağan olarak gören anlatıcı, bir zamanlar kadınların yüzünü örten yaşmakların, nereye kaybolduğunu sorar:

“İffet dilber ninemin

En kutlu armağanı

Zamâne gelinleri

Netti yaşmaklarını” (A.A., 2018, 74)

“Başörtüsü” adlı şiirde Akbaş Türkiye’de bir dönem, başta üniversiteler olmak üzere çeşitli kamu kurumlarında uygulanan başörtüsü yasağını ele alır. Anlatıcı, başörtüsünün, öz vatanında tutsak edildiğini dile getirir:

“Yemenidir, yaşmaktır

Ak paktır başörtüsü

Şimdi öz vatanında

Tutsaktır başörtüsü” (A.A., 2018, 274)

Yasaktan ötürü insanların yolları kesilir, okulları basılır. Başörtüsü anlatıcının gözünde, bu yasağa maruz kalan kadınların gözyaşlarını silen bir mendil olur:

“Yine yollar kesildi

Dersaneler basıldı

Bir kız gözünü sildi

Islaktır başörtüsü” (A.A., 2018, 274)

Anlatıcı, el örgüsü oyalarla süslenen başörtüsünü, namusun tel örgüsü olarak niteler. Onu, Nene Hatun gibi kahraman Türk kadınlarının birer süsü olarak görür:

“Oyası el örgüsü

Namusun tel örgüsü

Nene Hatun’un süsü

Bayraktır başörtüsü” (A.A., 2018, 275)

“*Harman*” adlı şiirde anlatıcı kırsal beldelerde, zor şartlar altında yaşamlarını sürdüren çocukların, geçim derdiyle olan mücadelelerini dile getirir. Bu koşullarda yaşayan, kendi ifadesiyle “Talihi yaman” (Akbaş, 2018, 362) çocukların, yorucu yaşamlarına dikkat çeker:

“Harmanda yatan çocuk,

Ellerin iri,

Talihin yaman,

Yırt göğü bir ucundan,

Mendil eyle

Sil terini” (A.A., 2018, 362).

Şiirin sonunda anlatıcı köy yaşantısının yorucu işlerinde, kan ter içinde çalışmak zorunda kalan çocuklara, “Beni tüketen çocuk” (Akbaş, 2018, 363) dizesiyle seslenerek, onlara karşı duyduğu merhameti dile getirir:

“Harmanda yatan çocuk

Beni tüketen çocuk

Ah çocuk!..” (A.A., 2018, 363)

“*Resim Dersi*” adlı şiirde toplumun savaş ve kıtlık dönemlerindeki yaşantılarına dikkat çeker. Bazen seferberlik bazense ekonomik nedenlerle memleketlerinden ayrılmak zorunda kalan erkekler, arkalarında gözü yaşlı anneler, eşler, çocuklar bırakır:

“Bugün Almanya, Dün Yemen
Bölük bölük, tümen tümen
Babalar gider attâya
Gider de gelmez bir daha
Bu bizim eski huyumuz” (A.A., 2018, 375)

Zor koşullarda yaşamlarını sürdüren insanların portresi, “*Bayramlık*” adlı şiirde de görülmektedir. Şiirde anlatıcı, çocuklarına bakmakla yükümlü gariban bir kadını anlatır. Çocuklarının karnını doyurabilmek adına, havanın kararmasıyla semt pazarına giden bu kadın, yerlerde arta kalan çürük meyve- sebzeleri toplar. Yaşlı kadının, yaşadıklarından dolayı gözleri dolar, tanınmamak için yüzünü gizler:

“Bugün bayram dediler ya, cumartesiydi
Küçük evlerden gelen ağıt sesiydi
Et değil; dert kaynar kazanlarında
Hava kararınca semt pazarında
Kediler ve köpeklerle beraber
Bir nine dolaşır şaşkın, derbeder
Siyim siyim yaşlar dolar gözüne
Yaşmağını siper edip yüzüne
Ezik domatesler, çürük meyveler
Topluyor evdeki öksüzlerine” (A.A., 2018, 81)

Anlatıcı, kadının yaşadıklarından dolayı bir utanç duymamasını ister. Ona göre asıl utanması gereken, onu bu hale düşürenlerdir. Halkın sorunlarından uzak burjuvalar, hırsız bakanlar, arsız idareciler ve “halkı sürüye sayan” liyakatsiz yöneticiler, halkın yaşadığı bu sefaletin asıl sorumlusudur:

“Sen utanma ninem, senin yerine
Seni bugünlere koyan utansın
Hırsız bakan, arsız ayan utansın
Kucağı köpekli bayan utansın

Kurduğu bankayı soyan utansın

Bu halkı sürüye sayan utansın” (A.A., 2018, 81)

“*Hikâye*” adlı şiirde anlatıcı, bir garibin donarak ölüşünün beyaz karların üzerine yazılmasını ister. Nasıl olsa karlar eriyecek, onun da hikâyesi unutulacaktır:

“Yaz be

Yaz be/yaz

Karlar üstüne

Garibin donarak öldüğünü

Kar erir

Unutulur hikâyesi” (A.A., 2018, 129)

“*Bakıra Övgü*” adlı şiirde, Kahramanmaraşlı bakır ustası Ökkeş’in hikâyesi anlatılır. Ökkeş, sabahın erken saatlerinde dükkânını açar ve işe koyulur. Anlatıcı Ökkeş’in, mesleğindeki ustalığını, “Bakırı kuş yapar hünerli eller” (Akbaş, 2018, 188) dizesiyle dile getirir. Öyle ki, raflarda gördüğü güvercin şeklinde ibrikler, kuğu şeklinde güğümler, “Hişt desen uçacak” (Akbaş, 2018, 188) kadar canlı gibidir:

“Biraz bakır, biraz sabır, biraz ter

Bakırı kuş yapar hünerli eller

Bu ibrik güvercin, bu güğüm kuğu

Hişt desen uçacak konduğu raftan

Bir Mesih nefesi körük soluğu

Değdiği her şeye can veriyor can

Kapkara kömürler şimdi bir mercan

Sinide Ökkeş’in gönül bolluğu” (A.A., 2018, 188)

Ökkeş fakir bir bakır ustası, aynı zamanda sevdalı bir adamdır. Bakırcılıktan kazandığı üç kuruş parayla, “Nasıl konulacak dağ dağ üstüne” (Akbaş, 2018, 189) diyerek düşünür. Ökkeş’in bu düşüncelerine, sevdâ üstüne söylediği türküler eşlik eder:

“Altın, gümüş soylu, bakırım hakir

Bir türkü tutturur sevdâ üstüne

Ökkeş’in dilinde bülbüller şakır

Nasıl konulacak dağ dağ üstüne

Ökkeş’im sevdalı, Ökkeş’im fakir” (A.A., 2018, 189)

“Göç” adlı şiirde Akbaş, 1960’lı ve 70’li yıllarda Türkiye’den başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine, iş gücünü karşılamak amacıyla yapılan göçleri konu alır. Şiirin ilk bölümünde, bir dönem savaş yıllarında yapılan seferberliklerin bu defa ekonomik sebeplerden ötürü yapıldığını belirtir. Her iki göçün ortak noktasını, “Dönmezler de ondan” (Akbaş, 2018, 75) dizesiyle açıklayan anlatıcı, gurbete giden insanların bir daha dönmek üzere yola çıktıklarını ifade eder:

“Su serperler ya
Gidenlerin ardından
Dün askere
Hind’e Yemen’e
Bugün ekmeğe
Yaban ellere
Dönmezler de ondan
Yoksa niye serpsinler
Sirkeci’den tren gider
Ona binen verem gider” (A.A., 2018, 75)

Veda vaktinin gelişini haber veren kampananın çalmasıyla beraber geride kalanlar, gidenlerin ardından gözyaşı döküp feryat eder. Belki de bir daha dönmek üzere göç eden erkekler, Sirkeci Garı’nda öksüz çocuklar, dul gelinler bırakır. “Gurbetzedelerin içini yakan, gözlerine kötü görünen bir mekândır Sirkeci. Anadolu’nun her köşesinden gelen garipleri yurdundan alıp dilini, dinini bilmediği başka âleme götüren tren kapkaradır, acımasızdır” (İlbey, 2018, 196-197). Ailenin reisi olarak görülen babaların vedasıyla, arkada kalan haneler, anlatıcının gözünde viran haldedir:

“Bir kampana çalar
Analar ağlar
‘Oğuuul
Oğul!’
Çocuklar öksüz
Gelinler Dul
Sirkeci’den tren gider
Evim barkım viran gider” (A.A., 2018, 76)

Sirkeci'den kalkan trenin güzergâhı Tuna üzerindendir. Bir zamanlar büyük bir ihtişamla, at sırtında sefere çıkılan bu topraklar artık Anadolu insanının, daha iyi koşullarda yaşayabilmek adına, ekonomik sebeplerden dolayı göçtüğü topraklara dönüşmüştür. “Şairi de şiir boyunca hayıflandıran/hüzünlendiren temel husus bir zamanlar dünyaya hükmeden, ‘nizâm-ı âlem’ düşüncesine sahip bir milletin evlatlarının şimdi Avrupa karşısında maddi umutlarla işçiliğe can atar hâle gelmesidir” (Kaplan, 2022, 199). Akbaş, göç eden insanları, yalnız bu toplumun bir parçası olarak değil, gönüllerinde taşıdıkları değer yargıları ve töreleriyle birer ferdi olarak görür. Akbaş şiirde, “O günkü şartlarda Sirkeci Garı’ndan kalkan trenlerin sadece insanımızı değil tüm değerlerimizi de oralara götürdüğünü en acı şekilde dile getirir” (Yıldırım, 2022, 113). Şiirde yer alan, “Beyler utansın” (Akbaş, 2018, 76) dizesiyle anlatıcı, Anadolu insanının bu durumlara düşmesine sebep olan, yönetici sınıfına sitem eder:

“Biz hep atla geçtik Tuna’dan

Böyle geçmedik

Avrat uşak

Biz hiç böyle göçmedik

Beyler utansın

Sirkeci’den tren gider

Varım yoğum törem gider” (A.A., 2018, 76)

Şiirin sonunda anlatıcı, göç eden insanların gurbette karşılaşacakları manzaraya dikkat çeker. Kendi kültür ve değer yargılarına uzak, yaşantılarına yabancı oldukları bu memlekette Müslüman Anadolu insanı, artık her sabah ezan sesi yerine çan çınlamalarıyla uyanacaktır. Kendi inançlarına sığınmak adına ellerinde bulunan tek şey yanlarında götürdükleri, yaldız süslemeli bir Kur’ân-ı Kerîm’dir:

“Burada ezan var

Orada çan

Her sabah çınlar tepenizde

‘Uyaaan

Uyaan

Uyan!..’

Sirkeci’den tren gider

Bir yaldızlı Kur’an gider” (A.A., 2018, 77)

Ali Akbaş'ın, şiirlerinde ele aldığı bir başka husus şehir yaşıntısıdır. “*Şehirde*” adlı şiirde anlatıcı, şehir hayatının insanlar üzerindeki etkilerine dikkat çeker. Şehri, korkunç bir labirente benzeten anlatıcı, insanların yıpranmış bir halde, evlerinin yolunu nasıl bulduklarına hayret eder:

“Ne kadar paralanıyor insanlar bu şehirde
Ve sonra hiç şaşırmadan
Nasıl da buluyorlar yolunu
Bu korkunç labirente her akşam
Nasıl dönüyorlar eve?..”(A.A., 2018, 78)

“*Parklar*” adlı şiirde sanatçı parkları, beton yapılar içinde yaşamak zorunda olan insanlar adına, çöllerde bir vaha gibi görür. Parklarda, ağaçların ve kuşların birlikteliğiyle oluşan bu ortam, anlatıcı için uzak kalınmış tabiatın bir parçası gibidir:

“Bereket parklar var bu şehirde
Çöllerde vâhâ gibi parklar
Islak söğüt dallarında serçeler
Banklarında ihtiyarlar uyuklar” (A.A., 2018, 80)

Şiirin devamında anlatıcı, gençlerin yaşlılara karşı olan tavrını eleştirir. Gençlere, yaşları gereği biraz fazla konuşmak isteyen ihtiyarlara karşı, daha nezaketli davranmaları konusunda tavsiyede bulunur:

“Hey küheylan gelinler,
Afacan torunlar, yiğit oğullar
Siz de yorulacaksınız günün birinde
Siz de ihtiyarlayacaksınız yarın
Neylersin
Birazcık çenesi düşük olur ihtiyarların” (A.A., 2018, 81)

“*Şöhretler Terzihanesi*” adlı şiirde sanatçı, Semerci Ejder adlı bir semer ustasını anlatır. Şiirde Ejderin anlatımıyla, mesleğin barındırdığı sanatsal güzellikler ifade edilir:

“Dedi, Âhiliktir bizim töremiz
Kıyamete kadar yanar çıramız
Pirimiz ne demiş semer üstüne:
‘Ne güzel yakışır himâr üstüne’

Gürgenden, meşeden oymalı semer,
Sırtı keçe, alını aynalı semer
Bir taht gibi al aygıra vurulur
Üzerine koç yiğitler kurulur” (A.A., 2018, 192)

Şiirin devamında anlatıcı, semercilik mesleğinin çağ dışı görülmesini, şöhret sahibi olan bir takım insanlar üzerinden eleştirir. Bu eleştiride dikkat çeken kısım, ifade edilen insanlara karşı anlatıcının tutumudur:

“Merkep terzisiyim diye kınama
Her gün nice ünlü gelir yanıma
Ateşten giyinir, kordan giyinir
Milleti soyanlar burdan giyinir
Bana diyorlar ki ‘çağdışı adam’
Kim ne derse desin, efendim ne gam
Mektep çoğalmakla merkep azalmaz
Dünyada bir kârı olan aç kalmaz” (A.A., 2018, 193)

Ali Akbaş “*Dolapnâme*” adlı şiirde, toplumsal yaşamda gördüğü bir takım aksaklıklara değinir. “Haram var evlerin her kerpicide” (Akbaş, 2018, 322) dizesiyle sanatçı, yaşanan yolsuzlukların, bütün bir topluma sirayet ettiğine dikkat çeker. Buradan hareketle, suçlunun dışarıda aranmaması gerektiğine vurgu yapar:

“Bu diyarda dolap dolap içinde
Haram var evlerin her kerpicide
Ne yazık ki bizden baltanın sapı
Günah aramayın elin piçinde” (A.A., 2018, 322)

“*Eğriler*” adlı şiirde de sanatçı, toplumsal yaşamda görülen aksaklıklara ses çıkarılmamasına değinir. Yine bu sebeple toplumu, yaşananlar karşısında sorumlu tutmaktadır:

“Her/gelenin keyfi için
Boyun eğdin her gelene
Sen çizdin bu eğrileri
Cetvele ne, pergele ne” (A.A., 2018, 323)

Ali Akbaş’ın sosyal meseleleri ele aldığı şiirlerinde hem yaşadığı coğrafyada hem de dünyanın çeşitli coğrafyalarında meydana gelen sorunları dile getirdiği

görülür. Dünyada yaşanan savaşlar ve katliamlar, zorlu yaşam koşulları, doğal hayattan uzaklaşan şehir yaşantısı ve bir takım toplumsal meseleler şiirlerinin temel konusudur.

3.4.9. Poetik Şiirler

Ali Akbaş, şiirle ve kendi şiirleriyle ilgili birtakım görüşlerini çeşitli yazılarında, kendisiyle yapılan röportajlarda ve şiirlerinde ifade eder. Bu tür şiirlerinde genel olarak kendi şiir anlayışını dile getirir. Şiirlerinin zihin dünyasındaki çağrışımları, oluşum süreçleri ve beslendiği kaynaklar Akbaş'ın poetik şiirlerindeki başlıca konular olarak dikkat çekmektedir.

“*Şiir Oluyor*”, Ali Akbaş'ın poetik şiirlerinden biridir. Sanatçı bu şiirde bir bakıma kendi hissiyatı üzerinden, yazdığı şiirlerin oluşum sürecini dile getirir, denilebilir. Şiirde anlatıcı, yaşadığı ve gözlemlediği bir takım meselelerin, zihninde bir şiire dönüştüğünü ifade eder:

“Leyla'nın başına örttüğü tül kadar ince
Dolunay bir buluta bürününce
Şiir oluyor

Kumsalda bir kedi gibi uysal
Dalgalar ayağımı yalıyor
Şiir oluyor

Bahçede çim biçiyor bir ihtiyar
Kokusu genzime doluyor
Şiir oluyor” (A.A., 2018, 11)

“*Sancı*” adlı şiirde de Akbaş, zihninde beliren bir şiirin oluşum sürecini ifade eder, denilebilir. Anlatıcı şiir yazmayı, mahzun gönüllerin bir nasibi olarak görür. Ona göre şiir yazmanın sevda gibi sancı gibi bir çilesi vardır:

“Sevdâ gibi sancı gibi
Ermişin inancı gibi
Mahzun gönüller nasibi
Ben bir şiire gebeyim” (A.A., 2018, 238)

Sanatçı şiirin oluşum sürecini bir yangına benzetir. Şiir, bu yangından yükselen bir duman gibidir. Ali Akbaş şiirini, dünyaya karşı takındığı bir küskün tavır olarak ifade eder:

“Bir yangının dumanıdır
Kılıcın keskin yanıdır
Akbaş’ın küskün yanıdır
Ben bir şiire gebeyim” (A.A., 2018, 239)

Ali Akbaş “*Şiir*”de, şiirlerinin oluşum sürecini ifade eder, denilebilir. Anlatıcı şiiri göğsünde taşıdığı, kanayan bir yaraya benzetir. Ancak uzaktan görenler için bu yara, bir gülü andırır. Şairin zorlu bir sürecin feryadı olarak ifade ettiği şiirler, duyanlar için bir bülbül sesi gibidir:

“Ey şiir, kanayan yaramsın benim
Göğsümde taşıyım, gören gül sanır.
Feryadım, figanım, naramsın benim
Uzaktan duyanlar, bir bülbül sanır” (A.A., 2018, 237).

“*Sisli Bir Egzersiz*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın poetik şiirlerinden biridir. “Şairciklere” ithafıyla kaleme aldığı bu şiirde Akbaş ironik bir dil kullanarak birtakım şairleri ve şiir anlayışlarını eleştirir:

“Bu şiir çok sentetik
Dokusu elyaf
Yarısı ödünç sözcüklerin
Derin anlamlar içeren
Maroken ciltli bir ansiklopediden
Yarısı bir kızdan
Evet,
Saçları permalı bir kızdan aparma
Rokoko Barok” (A.A., 2018, 96)

“*Başkentte Bir Mezunlar Gecesi*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın poetik şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı, birtakım gündelik olayların ve memleket meselelerinin tartışıldığı bir gecede, şiirin göz ardı edilmesini dile getirir. Yüksek sesli hatipler, kanı kaynayan delikanlılar arasında anlatıcı kendini, “avare bir bülbül” olarak tanımlar:

“Şiir kuş ölüsü kirli sularda,

Çimenler üstünde gül kurusu,
 Kim takar göğsüne bu solgun gülü?..
 Öyle yüksek sesli hatipler varken,
 Delikanlıların kanı böyle kaynarken
 Kim dinler âvâre bülbülü;
 Şiire yer kalmadı” (A.A., 2018, 104)

“*İroni*” adlı şiirde Akbaş, “imgesel şiir” olarak tanımlayabileceğimiz, hayal gücü ve birtakım çağrışımlar üzerine inşa edilen şiir anlayışını eleştirir. Akbaş şiirin, yalnız melankolik duygularla kaleme alınmasına karşı çıkar, denilebilir:

“Çatıda saksafon çalıyor bir saksağan
 Ve bir ozan oturmuş evde ağlıyor
 Buna bir anlam veremiyor anası
 Durmadan saçını sıvazlıyor” (A.A., 2018, 98)

Akbaş şiirin devamında, sözü edilen şairlerin dil kullanımına dikkat çeker. Kelime dağarcığı bakımından yetersiz bulduğu bu şairleri, hep aynı sözcükleri sayıklamakla suçlar. Sanatçı bu eleştirisini “vokabüleri dar bir papağan” (Akbaş, 2018, 99) dizesiyle ifade eder:

“İrtibat kuramıyor sözcükler arasında
 Hiç uyak olur mu tamburla keman
 Remi düşük bir kompüter bu çocuk
 Yahut vokabüleri dar bir papağan” (A.A., 2018, 99)

Akbaş’ın eleştiride bulunduğu bir diğer nokta, toplumsal yaşamdan uzak bir sanatçı ve sanat anlayışıdır, denilebilir. Sözü edilen sanatçıların bu yönelimlerini ise “Dışarıya çıkmak istiyor bu yağmurlu havada/ Postallarını bağlayamıyor” (Akbaş, 2018, 99) dizeleriyle ifade eder:

“Okuduğun şiir mi evlat?”
 diyor anası
 ‘Hayır, yır!’ diyor
 Dışarıya çıkmak istiyor bu yağmurlu havada
 Postallarını bağlayamıyor” (A.A., 2018, 99)

Akbaş şiirin sonunda, bir hastalık olarak tanımladığı bu vakaya, “Gecikmiş bir Servet-i Fünûn sendromudur bu” (Akbaş, 2018, 99) teşhisini koyar, denilebilir. Sözü

edilen sanatçıları acemi bir jargonla, kırık dizeler arasında çırpınıp duran şairler olarak tanımlar:

“Gecikmiş bir Servet-i Fünun sendromudur bu
Acemi bir levanten jargonudur
Birbirine karıştırıyor kırık dizeleri
Gece yazdıklarını gündüz unutuyor” (A.A., 2018, 99)

“*Cambaz*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın poetik şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcının, Orhon Murat Arıburnu’na *Zampok Eyin Pi* şiiri üzerinden seslendiği görülür. Şiiri, Arıburnu’na yöneltilen bir eleştiri olarak da görmek mümkündür, denilebilir:

“‘Zampok eyin pi?’
Yani,
‘İp niye kopmaz!..’
diyor şair
Azizim
Niçin kopmasın ip?..
Siz bu kadar gererseniz
İp kopar,
Cambaz düşer,
Seyirciler dağılır
Ve bir anda
Yasa dönüşür eğlence” (A.A., 2018, 120)

“*Ahvâl-i Eylöl*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın poetik şiirlerinden biridir. Şiirde Eylöl adında bir kızın, farklı bakış açıları üzerinden tasvirine yer verilir. “Bir Servet-i Fünûn romanından/ Dışarı fırlayan” (Akbaş, 2018, 50) Eylöl saz benizli, narin, müteverrim bir kız olarak tasvir edilir. “Levnî’nin minyatürlerinde” (Akbaş, 2018, 51) Eylöl endamlı, dudağı mercan, akla ziyan bir kız olarak ifade edilir. “Hâmid’in Finten’inde”ki (Akbaş, 2018, 51) Eylöl ise uyurgezer bir halde, koynu nar, etekleri nârla dolu olan bir kız olarak anlatılır:

“Bir Servet-i Fünûn romanından
Dışarı fırlayan
Saz benizli bir kızdır Eylöl
Tahtaları kararmış

Çatısında baykuşlar öten
 Lebideryâ bir yalıdan
 Çıkar her akşam
 (...)

Levnî'nin minyatürlerinden
 Dışarı fırlayan
 Elif endâm bir kızdır Eylül
 Elinde bir karanfil
 Dudağı mercan
 (...)

Hâmid'in Finten'inden
 Dışarı fırlayan
 Sâir-i filmenâm bir kızdır Eylül
 Koynunda nar dolu
 Eteklerinde nâr" (A.A., 2018, 50-51)

“*Nûn Gazeli*” adlı şiir de Ali Akbaş’ın poetik şiirlerinden biridir. Gazel nazım biçimiyle kaleme alınmış bu şiirde “biz” ifadesiyle sanatçı, şairleri temsil etmektedir, denilebilir. Şiir, “Belî kalemle nûnu seçmişiz biz” (Akbaş, 2018, 116) dizesiyle başlar. Şiire adını da veren “nûn” harfi, Arap alfabesinin 25. harfidir. Nûn aynı zamanda Kur’an-ı Kerîm’de, 29 surenin başında yer alan 14 mukattaa harften biridir. Bu harfler belirtilen surelerin başında birli, ikili, üçlü, dördü ve beşli olacak şekilde yer alır. “Bugüne kadar bu harflerin anlamı konusunda çok şey söylenmiştir. Anlamının olmadığını düşünenler olduğu gibi anlamlarının olduğuna inanan ve oldukça farklı yorumlar yapanlar çoğunluktadır” (Namlı, 2015, 86). Nûn harfinin anlamı üzerine de çeşitli yorumlar mevcuttur. “[...] İlk dönem tefsirlerinde hâkim olan anlayış nûn’un balık ve hokka anlamlarında olduğudur” (Gündüzöz, 2011, 50). Harfin, “hokka” anlamı üzerinden düşündüğümüzde sanatçının kalem ile hokka kelimelerini, aralarındaki uyumu gözeterek bir arada kullandığı düşünülebilir. Bununla birlikte Kur’an-ı Kerîm’de yer alan Kalem Suresi’nin ilk harfi de “nûn”dur. Sure aynı zamanda, “Nûn Suresi” olarak da ifade edilir:

“Belî kalemle nûnu seçmişiz biz
 Gûrup içip cünunu içmişiz biz” (A.A., 2018, 116)

Sanatçı şiirde şairleri, kalplerinden feryatlar yükselen kimseler olarak görür. Ancak dışarıdan bakanlar, onların sessizlikten yana olduklarını düşünmektedir:

“Derûnumuzda nâleler huruşan

Gören sanır sükûnu seçmişiz biz” (A.A., 2018, 116)

Dünyada tüm insanlar kendi görüşlerinin doğrultusunda bir taraf olurken anlatıcı, şairlerin güçsüzlerden ve zayıflardan yana olduklarını dile getirir:

“Taraf taraf olunca ehl-i dünya

Zavallıyı, zebunu seçmişiz biz” (A.A., 2018, 117)

“*Kelimeler*” adlı şiirde anlatıcı kaniyla beslediği kaleminden nâmeler yazmakta olduğunu dile getirir. Anlatıcı, elinde bir kuşa, bir kaleme dönüşen sözcükleri tekrarlamaktadır:

“Bir kuş oluyor elimde kelimeler

Bir kalem,

Kanıma banıyorum kalemi

Bir nâme yazıyorum

Âzâdem,

Âzâdem,

Âzâdem!..” (A.A., 2018, 130)

“*Mürekkep*” adlı şiirde anlatıcı, kaleminden damlayan mavi bir mürekkebi gözyaşına benzetir. Ona göre bu mürekkep şairin zihninden, gizli pınarlarından süzülen bir sıvıdır:

“Kalemin gözyaşı mavi mürekkep

Gizli membâlardan süzülen mâyi

Hep senin eserin mektep ve edep

Semâvisin, semâvisin, semâvî” (A.A., 2018, 318)

“*Sülüs*” adlı şiirde anlatıcı, süslü yazı yazma sanatı olarak ifade edilebilen kaligrafi sanatının yazı türlerine değinir. Şiirde yer verilen bu yazı türleri sülüs ve nesihdir. Anlatıcı sülüs yazısının maharetli bir ustanın elinde, Selimiye’de bir süse dönüşeceğini dile getirir:

“Nesih büyür sülüs olur

Sülüs gayet selis olur

Düşer bir hattat eline

Selimiye’de bir süs olur” (A.A., 2018, 319)

3.4.10. Çocuk Temalı Şiirler

Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirleri, çoğunlukla *Kuş Sofrası* adlı şiir kitabında yer alır. Sanatçının bu başlık altında incelenen şiirlerinde de sevgi, tabiat, köy yaşantısı, kültürel motifler, millî ve manevi değerler gibi çeşitli muhtevalarla karşılaşılır. Ancak çocuk temalı şiirlerinde sanatçının daha çok çocuk duyarlılığıyla da anlaşılabilir, masalsi bir anlatımı tercih ettiği görülür. Bu yönüyle ele alındığında çocuk temalı şiirleri, tüm yaş gruplarına hitap eden şiirlerdir, denilebilir. Akbaş, şiirlerinin oluşum sürecini *Kuş Sofrası* adlı kitabında, “Aslında ben bu şiirleri yazarken kimlerin okuyacağını hiç düşünmedim bile. Elimden geldiğince güzel yazmaya çalıştım o kadar. Çocuklar için yazılmış bir eseri büyükler de severek okuyamıyorsa o eser kötü bir eserdir. Unutmayalım ki çocuklarını aldatanlar aslında kendileri aldanırlar” (Akbaş, 2022) sözleriyle ifade eder. Ali Akbaş, *Bütün Şiirleri* adlı kitabının dördüncü bölümü olan *Kuş Sofrası* adlı bölümde de “Bu kitap çocuklar için ve çocukluğunu unutmayan büyükler için” (Akbaş, 2018, 329) ifadesini kullanır.

Kitaba adını da veren “*Kuş Sofrası*” adlı şiirde, oturanların bulutlardan sağılan sütlerle, yağmur suyuyla, bir dilim dolunayla, gül yapraklarıyla doyacağı bir sofraya tasvir edilir. Uğur getirmesi arzusuyla Yunus’un da davet edildiği bu sofraya, bolluk ve bereketiyle tüm davetlileri doyurur:

“Gökyüzünden mavilik

Buluttan süt sağarız

Gelin öksüzler gelin

Kırkımız da sığarız

Biz yemeden doyarız

Soframız kuş sofrası” (K.S., 2022, 11)

“*Sobe*” adlı şiirde masalsi bir anlatıma yer verilir. Şiirde anlatıcı, geceleyin gökyüzünde dolaşan bir çocuk olarak okurun karşısına çıkar. Anlatıcı, kendisinin bulutların gölgesinde yatan, mavi bir yıldız olduğuna inanır:

“Kimseye söyleme mavi yıldız

Benim sen olduğumu
Yatarken bir bulut gölgesinde
Üstümün başımın nem olduğunu” (A.A., 2018, 334)

“*Ayın Ninnisi*” adlı şiirde anlatıcı, gökyüzünden süzülerek çocuklara ninniler söyleyen Ay’dır. Şiirde sanatçı, “Ay-yıldızın gölgesinde” (Akbaş, 2018, 336) dizesinde görüldüğü gibi millî motiflere de yer verir:

“Uçun uçun alay alay
İyilere uçmak kolay
Ay-yıldızın gölgesinde
Derilin başlasın halay
Ninni iyiye güzele
Ninni dünyamız düzele” (A.A., 2018, 336)

“*Bebeklerin Türküsü*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Bu şiirde de sanatçı masalsı bir anlatımdan yararlanır. Şiirde çocuklar gümüşten bulutların altında, Ay’ın söylediği ninnilerle uykuya dalar:

“Hayâldendir düştendir
Bulutlar gümüşstendir
Ay bize ninni söyler
Ninniler öpüştendir
Yıldız güzel ay güzel
Tarlada buğday güzel” (A.A., 2018, 339)

“*Harfler*” adlı şiirde sanatçı, harflerin zihin dünyasındaki birtakım çağrışımlarına yer verir. Şiirde “Z” harfi bir arı vızıltısının, “D”ler yamaçlarında çiçekler açan dağların, “V”ler geniş bir vadi, yeşil bir vahanın çağrışımı olarak karşımıza çıkar:

“Alfabe dediğin arı kovanı
Her harf yarı canlı bir arı
Vızıltısı duyuluyor Z’lerin
Ve N’lerin iniltisi
Dolduruyor tavanı” (A.A., 2018, 384)

Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinde masalsı bir anlatımla birlikte çeşitli masal kahramanlarına da yer verildiği görülmektedir. “*Armağan*” adlı şiirde anlatıcı rüzgâra

seslenir. Elinde tuttuğu bir demet çiçeği, çim yeşili gözlere, ıtır yaprağı ellere sahip olan orman perisi Selcen’e götürmesini ister:

“Elleri ıtır yaprağı
Çim yeşili gözleri var
Bu demeti götür rüzgâr
Orman perisi Selcen’e” (A.A., 2018, 331)

“*Koç Burcu*” adlı şiiri, Akbaş’ın çocuk temalı şiirleri arasında göstermek mümkündür. Bu temaya ait şiirlerinde görülen masalsı anlatımla, “*Koç Burcu*” adlı şiirinde de karşılaşılır. Bununla birlikte şiirin muhtevasında da bir masala yer verilir. Şiirinde devler diyarı, ağlayan nar, gülen ayva gibi ifadelerden hareketle *Ağlayan Ayva ile Gülen Nar* adlı masaldan izler görmek mümkündür, denilebilir:

“Yusuf’u düştüğü kuyudan
Çıkaran kervan
Getirsin devler diyarından
Ağlayan ayvayla gülen narı” (A.A., 2018, 341).

“*Şaka*” adlı şiir de Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Şiirde, çocuklara özgü bir hayal gücüne sahip olan anlatıcı, göle düşmüş bir bulutu güneşte kurutup, ninesine başörtüsü yapmak ister:

“Göle düşmüş bir bulut
Güneşe ser de kurut
Başına örtsün ninem
Yırtılmasın sıkı tut
Çıkardık çeke çeke” (A.A., 2018, 342)

“*Ben Gördüm*” adlı şiirde anlatıcı, sözü edilen hayal gücünün çağrışımlarıyla, yarısı yeşil yarısı mor bir ağacın varlığından söz eder. Şiirde, kırmızı gagalı bir kuşun göğü yırtarak uçmasına da yer verilir:

“Böyle bir kuş olmaz mı diyorsun
Ama ben gördüm
Göğü yırtıyordu kırmızı gagasıyla
Bir deli poyraz esiyordu” (A.A., 2018, 344)

“*Dolunay*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Şiirde, Ay’ın obur bir tavşan tarafından yenmesi ve hilale dönüşmesi anlatılır:

“Her gece
Ay doğarken
Karlı dağlar ardından
Yaklaşır usulca bir obur tavşan
Yer dolunayı

Ay aman
Aya bir hâl olur
İncele incele bir hilâl olur
Güngünü sararıp solar
Düşer sulara” (A.A., 2018, 346)

“*Uykuya Doğru*” adlı şiirde anlatıcı, annesine gördüğü rüyayı anlatan bir çocuk olarak okurun karşısına çıkar. Gördüğü rüyada anlatıcı uçan bir kuş, gideceği yeri unutan bir mektup olduğunu dile getirir:

“Anneciğim
Düşümde bir kuşmuşum
Kucağından uçmuşum

Anneciğim
Düşümde bir mektupmuşum
Gideceğim yeri unutmuşum

Anneciğim
Aç beni, oku beni
Basmadan uyku beni” (A.A., 2018, 347)

“*Uyur Uyanık*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Şiirde anlatılan mekânların, bir çocuk duyarlılığıyla tasvir edildiği görülür. Bentlerin sonunda kullandığı kelimelerle, şiirin içinde bir ahenk oluştuğunu söylemek mümkündür:

“Ay bulutun ağında
Mavi sularda balık
Şaplayadursun

Çocuk masal dağında
Gönül dağında ceylan
Zıplayadursun

Kavakta bir kargacık
Dilinde bir nakarat
Gaklayadursun” (A.A., 2018, 349-350)

“*Kaneviçe*” adlı şiirde anlatıcı, bir bebeğin doğumuna yüklediği anlamları dile getirir. Anlatıcının gözünde her bebek, doğduğu toprakların değerlerini yüceltecek bir bayrağa dönüşür. Bu halleriyle onlar karanlık karşısında şafak, karamsarlık karşısında umut gibidir:

“Bebeği severiz biz
Biraz bulut
Biraz umut
Biraz şafak
Biraz bayrak da ondan” (A.A., 2018, 351)

“*Küçük Akıncılar*” adlı şiirde anlatıcı, kırlarda atlarla ilgilenen çocukları anlatır. Anlatıcı, atların sırtındaki her çocuğu çevikliği ve hünerleriyle birer akıncıya benzetir:

“Bir dörtnal ki şakır şakır
Görenin gözü kamaşır
Tüyden hafif taştan ağır
Her at bir bahadır taşır
Canım küçük akıncılar” (A.A., 2018, 352)

“*Bebeğe*” adlı şiirde anlatıcı, dünyaya gelen evladının mutluluğu içindedir. Anlatıcı, bebeğinin doğumuyla yuvalarının huzurla dolduğunu ifade eder. Tanrı’dan, bu huzurlarının bozulmamasını temenni eder:

“Seni bana anan armağan etti
Öpüp kokladığım almasın bebek
Tanrı’m yuvamızı şâdümân etti
Elimizden geri almasın bebek” (A.A., 2018, 390)

“*Elif’e Ninni*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Şiirde anlatıcı, Elif adında bir kızın uykuya dalması için kendisine ninni okur. Şiirde Elif; minicik elleriyle, pembe hâreli, camgüzeli çiçeğine benzeyen bir çocuk olarak tasvir edilir:

“Minicik elleri

Pembe hâreli

Bir cam güzeli

Yavruma ninni” (A.A., 2018, 393)

“*Ninni*” adlı şiirde anlatıcı, “*Elif’e Ninni*” şiirinde olduğu gibi çocuğuna okuduğu ninniye dile getirir. Şiirdeki bebek; gonca dudakları, ıtır yaprağı elleri, inci gibi dişleriyle tasvir edilir:

“Dişleri inci bebek

Benleri küncü bebek

Eli ıtır yaprağı

Dudağı gonca bebek” (A.A., 2018, 394)

“*Taş ve Kuş*” adlı şiir de Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Manzum bir şekilde kaleme alınan eserde, kitap okuyan bir çocuğun aklından geçenler anlatılır. Şiirde, gece vakti küçük bir çocuk odasında kitap okumaktadır. Zaman ne kadar ilerlese de çocuk kitap okumaktan kendini alamaz. Okuduklarından etkilenen çocuk, rüyasında yaralı bir kuşa dönüşür:

“Ve bir yerinde şöyle diyor kitap;

‘Taş kuşa değse kuş ölür,

Kuş taşa değse yine kuş ölür...’

Bir türlü akıl erdiremiyor bu işe çocuk,

Düşündükçe üzülüyor,

Üzüldükçe düşünüyor.

[...]

‘Ama olsun,

Ben yine de kuş olmak isterim’ diyor.

Başı kitabın üzerinde,

Öylece uyuyakalıyor.

Ve o gece rüyasında,

Bir kuş oluyor çocuk,
Yaralı bir kuş...” (A.A., 2018, 399).

“*Karaçalı*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerinden biridir. Şiirde sanatçı, gül ile dikenin arasında geçen bir diyalogu, masalsı bir anlatımla ifade eder. Dalda duran gül yanındaki karaçalıya seslenir. Kendisine, koruyacak hiçbir şeyi olmazken, neden bu kadar dikene sahip olduğunu sorar. Bunu duyan karaçalı, görevinin gül gibi tek bir çiçeği değil, bütün bahçeyi korumak olduğunu söyler. Gül, aldığı cevap üzerine utanır ve utancından biraz daha kızarır:

“Bir nisan sabahı,
İri bir gül,
Dalında kahkahalarla sallanarak,
‘Hey karaçalı, karaçalı,
Bu dikenler de niye;
Korunacak n’en var ki senin?..’ demiş.
Bu sözleri duyunca,
Üzüntüden biraz daha kararmış karaçalı...
Ve içini çekerek;
‘Sen yalnız kendi gülünü korursun gülüm,
Bense bütün bahçeyi’ demiş” (A.A., 2018, 402).

“*Çocukların Duası*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın çocuk temalı şiirleri arasındadır. Şiirde anlatıcı bir çocuğun dilinden dua eder. Çocuk, duasında ayrılan kavuşmasını, dargınların barışmasını, tabiatın canlanmasını ister. Duasının sonunda anlatıcı, ülkesinin mutluluğunu temenni eder:

“Gün ola, düğün ola
Düşte gördüğüm ola
Ya yaza, ya kışa
Ayrılar kavuşa
Dargınlar barışa
Sayrılar sağ ola
Bozkırlar bağ ola
Yaz gele, kış geçe
Kırk gün kırk gece
Bir ulu şenlik ola

Dirlik düzenlik ola

Su gelsin dereye

Bebekler yürüye

Yazılar otlu ola

İnekler sütü ola

Ülkemiz mutlu ola

Geceniz kutlu ola” (A.A., 2018, 411)

Ali Akbaş’ın, çocuk temalı şiirlerinde masalsı bir anlatım tercih ettiği görülür. Buradan hareketle sanatçının bu başlık altında toplanan şiirlerini yalnız, “çocuklara hitap eden şiirler” olarak düşünmek doğru olmaz. Sanatçı, bu tür şiirlerinde sevgi, tabiat, millî ve manevî değerler, sosyal meseleler gibi muhtevaları bir çocuk duyarlılığıyla alır. Akbaş’ın çocuk temalı şiirlerini, her yaştan okuyucuya hitap eden şiirler olarak kabul etmek mümkündür.

3.4.11. Portre Şiirleri

Ali Akbaş’ın, şiirlerinde pek çok ismin portrelerine yer verdiği görülür. Şiirlerindeki portrelerde Türk-İslam coğrafyasının önemli devlet adamları, öncü şahsiyetleri, önemli şair ve yazarları karşımıza çıkar.

“*Kuş Sagusu*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, 12. yüzyılda, İran’da yaşamış önemli mutasavvıf ve şairlerden biri olan Ferîdüddîn Attâr’a yer verilir. “İran tasavvuf edebiyatının önemli isimlerinden olan Ferîdüddîn Attâr Selçuklu döneminde yaşamış, günümüze birçok değerli eser bırakmıştır. Yalnız kendi topraklarındaki şairleri etkilemekle kalmamış, İslam edebiyatı bünyesinde yer alan birçok edebiyatı ve bu edebiyattaki birçok şairi de etkilemiştir” (Çetinkaya, 2015, 27). Şiirde Attâr’ın, tasavvufî meseleleri kuşlar üzerinden dile getirdiği *Mantıku’t Tayr* adlı eserine de değinildiği görülür:

“Şimdi Attâr da yok

Acep kim yazacak kuşların tarihini

Kanadından bir tüy koparıp

Aşınmış taşlar üstüne

Şu ihtiyar martı mı?.” (A.A., 2018, 85).

“*Bir Söz Avcısına*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Akbaş’la bir dönem edebiyat sohbetlerinde bulunmuş olan, Suavi adlı öğrencisine yer verilir. Şiirde anlatıcı, Suavi’nin şair yönünü dile getirir:

“Suavi
Atar ağını sulara her akşam
Gurup rengi şiirler avlar
Sözcükleri kıvılcım
Mısraları hafakan
Okuma/yan
Oku/yan” (A.A., 2018, 94)

“*Mü’mine Hatun’a Gazel*” adlı şiiri, Akbaş’ın portre şiirlerinden biri olarak kabul etmek mümkündür. Şiirde, Selçuklu Devleti’nin önemli komutanlarından biri olarak kabul edilen Şemseddin İldeniz’in hanımı Mü’mine Hatun anlatılır.²⁷ Anlatıcı, Mü’mine Hatun’un iffetine ve nezaketine hayran olduğunu dile getirir. Nahcivan’da, bir anıt mezarda yatmakta olan Mü’mine Hatun’un türbesinde bir bahçıvan olmak ister:

“N’olaydı ben yine civan olaydım
Nahcivan’da bir bahçıvan olaydım

Sultanıma gül dereydim her seher
O güldükçe ben de handân olaydım

Onun iffetine, nezâketine
Kâside yazaydım, hayran olaydım” (A.A., 2018, 111)

“*Fuzûlî*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Klasik Türk edebiyatının önemli şairlerinden biri olarak kabul edilen Fuzûlî yer alır. Şiirde anlatıcı, şaire karşı duyduğu hayranlığını dile getirir, denilebilir. Şiirde Fuzûlî elleri ve yüzü kehribar, parmakları ise “divit kadar kibar” olarak tasvir edilir. Bununla birlikte şiirde, “Bu ıssız vâdîde Leylâ peşinde” (Akbaş, 2018, 112) dizesiyle de Fuzûlî’nin, *Leyla ile Mecnun* adlı eserine atıfta bulunulduğu görülür:

“Elleri kehribâr, yüzü kehribâr

²⁷ <https://islamansiklopedisi.org.tr/mumine-hatun-kuliyesi>, (Erişim Tarihi: 17. 05. 2023).

Parmakları divit kadar kibarmış

Şâirin alnından öpeyim diye

Bazı da ay dede yere ağarmış

O çağda gökleri dolduran esrâr

Bir ipekten gönülcüğe sığarmış

Bu ıssız vâdide Leylâ peşinde

Kaç civan âşığın saçı ağarmış” (A.A., 2018, 113)

“*Şehrâyin*” adlı şiiri, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biri olarak kabul etmek mümkündür. Bu şiirde de Fuzûlî’nin portresine yer verilir. Ayrıca şiirin sonunda, elinde kadehiyle Ömer Hayyâm da görünmektedir. Şiirde Hayyâm’ın tasviriyle sanatçı, sanat görüşüne de dikkat çekmektedir:

“Başladı Fuzûlî destân-ı aşka

Dediler bu Türk’ün güftârı başka

Dilimin bayrağı çekildi arşa

Yıldız peyrev oldu gökte hilâle

Kudümler dem tuttu, neyler inledi

Dîdeler yaş döktü, çöl serinledi

Âşıklar sultânı âferîn dedi

Ve Hayyâm göründü elde piyâle” (A.A., 2018, 277)

“*Erenler Dîvânında*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biri olarak kabul edilebilir. Şiirde, Anadolu coğrafyasının önemli şair ve yazarları, devlet adamları ve öncü şahsiyetlerine yer verilir. Ali Akbaş şiirinin yazılış sürecini, Bayram Bilge Tokel’le yapmış olduğu, *Ali Akbaş’la “Masal Çağı” Üstüne Bir Konuşma* adlı röportajda, “O şiirde medeniyet tahlili yapma endişesi var. Arayış içinde olan neslimizin hummalı çırpınışlarına, günümüzdeki buhranlara cevap verme endişesi var. Kazanacağımız dinamizmin kaynakları verilmeye çalışılmış. Bu şiirin çalışmaları çok uzun sürdü. [...] Büyük mutasavvıfların, uluların adının geçtiği bir şiir oldu” (Tokel, 2022, 431) sözleriyle ifade eder. Şiir, anlatıcının rüyasında Ahi Evran ile çıkmış olduğu manevi yolculuk üzerine kuruludur. Bu yolculuk sırasında anlatıcı Mevlana,

Yunus Emre, Hacı Bayram, Yavuz Sultan Selim, Hacı Bektaş Veli, Akşemseddin gibi öncü şahsiyetlerle karşılaşır. Onların yüce şahsiyetlerine duyduğu saygıdan ötürü ayaklarına kapanır, medet dilenir:

““Hey güzeller
 Horasan erleri
 Yesi güvercinleri
 İki cihan serveri
 Muhammed aşkına
 Biz sizin dîvâneniz
 Ayak tozunuz
 Yitirdik nerde iziniz
 Bu yurt
 Osmancığın yurdu
 Sizin yurdunuz
 N’olur niyâz edin Hakk’a
 Bizim kalmadı yüzümüz” (E.D., 2011, 12)

Anlatıcının bu seslenişine Hacı Bektaş Veli karşılık verir. Aksakalını sıvazlayarak kendisine dönen Hacı Bektaş, gönüllerini güçlü tutmalarını ve Hakk’a sarılmalarını ister. Üzerinde yaşadıkları Anadolu coğrafyasının sahipsiz olmadığını dile getirir:

“Hacı Bektaş,
 Yavaş yavaş,
 Ak pak sakalını sıvazlayarak,
 Dönüp bana:
 ‘Gönlünüz kavî tutun,
 Hakk’a sarılın,
 Diyâr-ı Rûm boş sanırsız,
 Aldanırsız!
 Daha bozkır;
 Dağları emzirmedi. Hele dağlar tavlana dursun,
 Dağlar el ele verip
 Halaya dursun,

Gör ne oyun oynarlar,
O hem tabut, hem ana!...’dedi,
Başka demedi” (E.D., 2011, 14).

“*Kırıldı Altın Kalemim*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Kırgız edebiyatı ve Türk dünyasının önemli yazarlarından biri olarak kabul edilen Cengiz Aytmatov’un portresine yer verilir. Şiir, sanatçının ölümü üzerine yazılmış bir ağıt niteliğindedir. Şiirde, Aytmatov’un ölümünün ardından, babası Törekul Aytmatov ve annesi Nagima Aytmatova ile buluşması anlatılır. “Aytmatov’un babası Törekul Aytmatov Stalin kurbanlarındandır. İçlerinde, zamanın Kırgızistan Başbakanı’nın da bulunduğu yüz otuz yedi kişiyle birlikte öldürülerek, bir gece içinde, Kırgızistan’da, Çön taş (Büyük taş) denilen yerdeki eski tuğla fabrikasına gömülürler” (Küçükyıldız, 2010, 340). Akbaş’ın şiirde, küçük yaşlarda babasını kaybetmiş Cengiz Aytmatov’un hayatına ve eserlerine de değindiği görülmektedir.

““Heeey,
Törekul, Törekul, uyan!
Bak, oğlun geldi,
Oğlumuz geldi!...’
Diyecek Nagima Kadın,
‘Sen zindana düştüğünde
Bir dişi kurt gibi dişlerime takarak
Aladağlar’a kaçırdığım çocuk
Atasını bulmak için
Bir Beyaz Gemi’ye binerek geldi,
Ilık bir süt deryasını geçerek geldi
Tanrı katına yüzüm ak çıkmak
Ve senin namını yaşatmak için
Gözüm gibi baktım ona
Korudum emânetini...” (A.A., 2018, 153)

“*Cengiz Vatan’a Döndü*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. “[...] Şiir, Londra’da vefat ettikten sonra Kırım’da toprağa verilen Cengiz Dağcı’ya ithaf edilir. Şair, Dağcı’nın bu halde bile vatana dönmesinden memnuniyet duyar” (Pektaş, 2022, 265). Şiirde anlatıcı Dağcı’yı, nice engellerle mücadele etmiş biri olarak ifade eder:

“ Felek ile savaştı
 Nice engeller aştı
 Sonunda kitaplaştı
 Cengiz vatana döndü” (A.A., 2018, 155)

“*Kazak Şair Kasım Amanjolov’u Okurken*” adlı şiir de Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde Kazak şair Kasım Amanjolov’un portresine yer verilir. Şiirde Amanjolov ilhamını Tonyukuk’tan, Dede Korkut’tan alan, kalemini kılıç gibi kullanan bir Altay beyi olarak ifade edilir:

“Ey şair,
 Sarı Arka’nın
 En tentek tayısın sen,
 En şahbaz tayısın,
 İlhamını, Tonyukuk’tan
 Dedem Korkut’tan alan
 Kılıcını kalem,
 Kalemini kılıç gibi kullanan
 Altayların beyisin” (A.A., 2018, 157).

“*Oyunskiy Sagusu*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Yakut Türklerinin önemli devlet adamı ve sanatçılardan biri olarak kabul edilen Platon Alekseeviç Oyunskiy’nin portresine yer verilir. Şiirde Oyunskiy’in, Sovyet Rusya rejiminin baskılarına karşı verdiği mücadele ele alınır. “Saha Sovyet Hükümeti’nin ilk devlet başkanı da olan P.A. Oyunskiy, önce Saha Sovyet Edebiyatı’nın kurucusu olarak gösterilirken 1937’de milliyetçilikle suçlanmış, 1939’da hapishanede ölmüştür” (Kirişçiöğlu, 2014, 137). Şiirde Oyunskiy, eşi ve kızının rüyalarına girerek onlarla konuşur. Ölümünden dolayı üzülmemelerini temenni eder. Şiirin devamında Oyunskiy’i tanıyan bir takım insanların sanatçının ardından, onu yücelten sözler söyledikleri görülür:

“Sardana !
 Melek kızım
 Buzullar içinde açan karçiçeğim
 Korkma ölmedim daha
 Oyun yaptım onlara
 Saldatları aldattım

Bir yada taşı attım göğce
Sesimi rüzgârın sesine kattım

Topraktan geleni toprağa verdim
Kurtuldum ağırlıktan
Üç beş litre kan
Ve bir torba kemik
Gökten aldığım bende kaldı
Bir demet ışıık
Ve bir kucak mavilik” (A.A., 2018, 162).

“*Yankı*” adlı şiir, Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Azerbaycanlı şair Memmet Aslan’ın portresine yer verilir. Şiirin dipnotunda sanatçı, şiirin yazılış sürecini “Bu şiir, Azerbaycanlı şair Memmet Aslan’ın ‘Erzurum’un Gediğine Varanda’ isimli kitabının yankısıyla yazılmıştır” (Akbaş, 2018, 178) sözleriyle dile getirir. Şiirde Memmet Aslan Hazar kıyısında, gökyüzüne kelimeler uçuran bir gönül eri olarak ifade edilir:

“Hazar kıyısında bir gönül eri
Göklere uçurmuş kelimeleri
Kimi laçın olmuş kimi güvercin
Düşmüşler yollara ürkek, tedirgin
Nâmeler bağlamış ayaklarına
Mesajlar yollamış düne yarına
İçlenmiş içlenmiş denize dalmış
Denizden bir kucak mavilik almış” (A.A., 2018, 178)

“*Çolpan*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Özbek edebiyatı ve Türk dünyasının önemli şair, yazar, gazeteci ve tercümanlarından biri olan Abdülhamid Süleyman Çolpan’ın portresine yer verilir. Şiir, Sovyet Rusya rejiminin baskılarından ötürü hapis yatan ve 1938’de kurşuna dizilerek idam edilen Çolpan’ın ölümünün ardından yazılmış bir ağıt niteliğindedir. Şiirin dipnotunda sanatçı, Çolpan’ı “1938’de Stalin tarafından katledilen büyük Özbek şairi” (Akbaş, 2018, 214) olarak belirtir. Şiirde Çolpan, idealleri uğruna sevdiklerinden vazgeçen bir hürriyet yıldızı olarak ifade edilir:

“Çalkan Sırderya çalkan

Bir daha doğar mı Çolpan
O yıllarda insan biçmiş
Ekinleri biçen tırpan

Çolpan hürriyet yıldızı
Çolpan gönüllerde sızı
Bir kutlu sevda uğruna
Unutmuş sevdiği kızı” (A.A., 2018, 214)

“*Tukay*” adlı şiir de Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Tatar edebiyatının önemli isimlerinden Tukay’ın portresine yer verilir. Şiirin dipnotunda sanatçı, Tukay’ı “Tatar Türklerinin millî şairi” (Akbaş, 2018, 216) olarak tanıtır. Şiirde anlatıcı Tukay’ın, ölümünün ardından duyduğu üzüntüyü dile getirir:

“Dilinde söz incisi
Gonca dehaydı Tukay
Yarışlar birincisi
Bir öksüz taydı Tukay

Saz etti sinesini
Saza kattı sesini
Gönül hazinesini
Âleme yaydı Tukay” (A.A., 2018, 216)

“*Hüma Kuşumuz*” adlı şiiri, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biri olarak saymak mümkündür. Şiirde, Halk Müziği sanatçısı Mükerrerem Kemertaş’ın portresine yer verilir. Şiirde anlatıcı Kemertaş’a seslenir. Kendisinden gamı, kederi dağıtan gür nefesiyle, yiğit sesiyle bir türkü söylemesini ister:

“Yükseklerde öten hüma kuşumuz
Issız gecelerde can yoldaşımız
Sen söylerken göğşe değer başımız
Kerem et Mükerrerem bir türkü söyle

İşimiz yok bizim hasetle, kinle
Gam, kasavet dağıt gür nefesinle
Yüce endamınla yiğit sesinle

Kerem et Mükerrerem bir türkü söyle” (A.A., 2018, 264)

“*Bir Tenor Turna*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde Opera sanatçısı Vagıf Kerimov’un portresine yer verilir. Şiirde Kerimov, anlatıcı tarafından sesiyle göğü tutuşturan bir tenor turnaya benzetilir:

“Dilinde şiirler beste bestedir

Doğu’dan Batı’dan bir güldestedir

Belki gönlü kırık, belki hastadır

Göğü tutuşturdu bir tenor turna” (A.A., 2018, 267)

“*Yunus Gibi*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Yunus Emre’nin portresine yer verilir. Akbaş’ın şiirde, şekil ve muhteva bakımından Yunus Emre’nin hayatına ve şiirlerine atıfta bulunduğu görülmektedir, denilebilir:

“Senden çeyrek ses aldım

Ayarladım sazımı

Aynalarda çoğaldım

Yunus sandım özümü

Kavlimiz uyarınca

Huzuruna varınca

Say bir topal karınca

Kara etme yüzümü” (A.A., 2018, 288)

“*Serdengeçti*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde, Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Osman Yüksel Serdengeçti’nin portresine yer verilir. Şiirde sanatçı, Serdengeçti’nin karakterini “Hak âşığı zalim hasmı” (Akbaş, 2018, 290) dizesiyle tanımlar. Onu, dağlardan kopan bir ülkü çığına benzetir:

“Dağdan koptu ülkü çığı

Bir sağır mahşerden geçti

Soyumun yağız çocuğu

Osman Yüksel Serdengeçti

Köroğlu muydu Yunus mu

Hak âşığı zalim hasmı

Kendi gitti, kaldı ismi

Ne yaman siperden geçti” (A.A., 2018, 290)

“*Erol Güngör’e Ağıt*”  iiri, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde Türk kültürü ve tarihi üzerine çalışmalarıyla dikkat çeken Erol Güngör’ n portresine yer verilir.  iir, Güngör’ n ölümü üzerine yazılmış bir ağıt niteliğindedir. Akbaş, Güngör’ n ölümü için, “Bir  limin  l m / Bir  lemin  l m ” (Akbaş, 2018, 293) ifadelerini kullanır:

“Gelmesin böyle bahar

Bahçeler hep t rum r

 u g z  ya lı nisan

Gamlı dumanlı dağlar.

Dereler kan ađlasın

Ebri nisan ađlasın

‘Bir  limin  l m 

Bir  lemin  l m ”

Dalımda g l kalmadı

Bu esen sam yeli mi?

Mahzun vatan ađlasın

Ebri nisan ađlasın” (A.A., 2018, 293)

“*  hriy r’a Selam*” adlı  iir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde 1906’da Tebriz’de dünyaya gelen, Azerbaycan edebiyatının ve Türk dünyasının önemli şairlerinden biri olarak kabul edilen  ehriyar’ın portresine yer verilir.  iir  ehriyar’ın, yazıldığı dönem Türk dünyasında büyük bir yankı uyandıran *Heyderbaba’ya Selam* adlı  iirine bir cevap niteliği taşır. Şiirin Türk dünyasında yarattığı heyecanı Ali İhsan Kolcu, * ađda  Türk Dünyası Edebiyatı* adlı kitabında  u c mlerle ifade eder:

““Heyderbaba’ manzumesi yayımlandıktan sonra birçok dile tercüme edildi, nazireler yazıldı. Bu  iirle birlikte  ehriyar’ın   hreti bütün Türk dünyasına yayıldı. Özellikle Kuzey Azerbaycan, Türkiye ve Irak Türkleri arasında büyük yankılar uyandırdı. Sehend, Süleyman Rüstem, Memmed Rahim, Bahtiyar Vahabzade, Nebi Hazr , Gabil, *Heyderbaba’ya Cevap* manzumeleri yazdılar,  ehriyar, Azer -Türk  iirinde bir devrim yarattı. Bu yeni edebî hareket halk dili ile estetize olmuş bir muhtevay  birle tiriyordu. Hem lirik hem de felsef  ağırlığa sahip bir nazm  müjdeliyordu. Türk halkları arasında özellikle Oğuz Türkçesini kullanan halklar arasında bir köprü oluşturdu” (Kolcu, 2012, 95).

Akbaş'ın “*Şehriyâr'a Selam*” adlı şiirini de Ali İhsan Kolcu'nun ifade ettiği bu nazirelerden biri olarak kabul etmek mümkündür. Şiirin yazılış sürecini, Ali Akbaş'ın yakın arkadaşlarından biri olan Ahmet Bican Ercilasun, “Türkiye’den, Irak’tan, Kuzey Azerbaycan’dan şairlerimiz cevap verdiler Şehriyar’a. Şiirle sınırları aştılar. Türkiye’den ilk cevap da bizim şairimizden, gecemizle gündüzümüzü ayrı gitmeyen Korkut Akbaş’tan geldi” (Ercilasun, 2017, 18) sözleriyle ifade eder.

Şiirin ilk bölümünde sanatçı *Heyderbaba'ya Selam*’ı okuduktan sonraki hissiyatından söz eder. Şiir anlatıcıda, eline bir kalem alıp Şehriyar’a seslenme arzusu uyandırır. Anlatıcı bu seslenişe Semerkant’tan, Taşkent’ten cevap bekler:

“Şiirini okuyunca hislendim
Kalem aldım ben de sana seslendim
Cevap versin Semerkant’ım, Taşkent’im
Esmiş dinmiş bir delice yel miyık
Kimse bilmez tanış mıyık, el miyık” (A.A., 2018, 295)

Şiirin devamında Akbaş Tebriz’den, Heyderbaba Dağı’ndan yükselen sesin İstanbul’dan duyulduğunu haber verir. Sanatçı, iki toplum arasında birleştirici bir unsur olan Türk diline karşı duyduğu hassasiyeti “Türkçe söyle Heyderbaba küsmesin” (Akbaş, 2018, 295) ve “Söyle söyle hey dilini sevdiğim” (Akbaş, 2018, 295) dizeleriyle ifade eder:

“Türkçe söyle Heyderbaba küsmesin
Dost bağında hoyrat yeli esmesin
İstanbul’dan duyuluyor gür sesin
Söyle söyle ey dilini sevdiğim
Yerin yurdun hey elini sevdiğim” (A.A., 2018, 295)

Akbaş'ın, Şehriyar'ın portresine yer verdiği bir başka şiiri “*Şehriyâr'a Veda*”dır. Şiir, 1988’de hayatını kaybeden Şehriyar’ın ölümünün ardından yazılmış bir ağıt niteliğindedir. Şiirde Şehriyar yalnız Azerbaycan coğrafyasının değil, bütün bir Türk dünyasının ortak değeri olarak vurgulanır:

“Tebriz’e gidelim yol hara dağlar
Babası ölürse el kara bağlar
Akbaş ölsün, yalnız anası ağlar
Şehriyar ölürse, bir diyar ölür” (A.A., 2018, 299)

“*Şehit Necdet Koçak’a Ağıt*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Akbaş şiirin dipnotunda, “1959 Kerkük katliamında şehit edilen Türkmen lider” (Akbaş, 2018, 300) ifadelerini kullanır:

“Ağam getme ırağa
Meni goyma marağa
Senin temiz kanından
Neft koyallar çerağa

Ağlarım ağam ağam
Bize dadandı bu gam
Öksüz kalan balamın
Saçı gelmez tarağa” (A.A., 2018, 300)

“*Kitabeler*” adlı şiir, Ali Akbaş’ın portre şiirlerinden biridir. Şiirde Abdülbaki Gölpınarlı, Kemal Karahan, Coşkun Karakaya ve Özcan Doyuk’un portrelerine yer verilir. Şiirdeki dördlüklerden her birinin, adı geçen şahsiyetlerin ölümleri üzerine kaleme alındığı görülür:

“Bezmimizde ecel sâkî
Oluruz Hakk’a mülâkî
Bakî değil Abdülbâkî
Hüvelbâkî, hüvelbâkî
[...]
Sen gittin Kemâl’imiz yok
Hasbühâl edecek hemhâlimiz yok
[...]
Soldu bir anda her renk, her boya
Can kuşu meyledince havaya
Binlerce dostu bıraktı mahzun
Şairdi, ressamdı Karakaya
[...]
Şehitler hoşça tutun Özcan’dır bu
Bu uğurda kaçınıcı kurbandır bu” (A.A., 2018, 326-327)

Ali Akbaş’ın portre şiirlerinde Türk-İslam coğrafyasının önemli şairleri, yazarları, sanatçıları, devlet adamları ve öncü şahsiyetleri yer alır. Bu başlık altında

incelediğimiz şiirler, adı geçen şahsiyetlerin yaşamlarından izler barındırır. Bununla birlikte Akbaş'ın portreleri oluştururken, bazı sanatçıların eserlerine atıfta bulunduğu görülür.

3.5. Şiirlerindeki İthaf lar

Ali Akbaş'ın *Bütün Şiirleri* adlı kitabında yer alan 34 şiirinde ithaflar görülmektedir. Kitabın *Eylüle Beste* adlı bölümünde 9, *Erenler Dîvânında* adlı bölümünde 13, *Turna Göçü* adlı bölümünde 8, *Kuş Sofrası* adlı bölümünde 4 ithaf lı şiir bulunmaktadır.

Ali Akbaş'ın *Bütün Şiirleri* adlı kitabının *Eylüle Beste* adlı ilk bölümünde yer alan “Yorgun Ecemiz” adlı şiiri “Bu şiir, yüksek sesle okunmak için değil; bir küpeli kulağa fısıldanmak için yazıldı”²⁸ ifadesiyle, “Geceye Övgü” adlı şiiri “Alev Erkilet’e”²⁹, “Türküler” adlı şiiri “Bayram Bilge Tokel’e”³⁰, “Çalışırken Türkü” adlı şiiri “Mithat Güzel’e”³¹, “Sisli Bir Egzersiz” adlı şiiri “Şairciklere”³², “İroni” adlı şiiri “Hey imgelem imgelem/ Sen gelmezsen ben gelem”³³ ifadesiyle, “Üsküp’e Vedâ” adlı şiiri “Selda’ya”³⁴ “Alinterinden Bir Deniz” adlı şiiri “Deriner’deki baraj inşaatında çalışan kahraman işçilerimize, mühendislerimize ve kıymetli devlet adamı Artvin Valisi Sayın Cengiz Aydoğdu’ya”³⁵, “Güz Gazeli” adlı şiiri “Şair Cansız Güllü’ye”³⁶ ithaf edilmiştir.

Kitabın, *Erenler Dîvânında* adlı ikinci bölümünde yer alan “Erenler Dîvânında” adlı şiiri “Efendi Barutçu’ya”³⁷, “Bay Buş Veya Bağdat Bombalanırken” adlı şiiri “İrakilı Gazeteci Muntazar el Zeydî’ye”³⁸, “Kırıldı Altın Kalemim” adlı şiiri “Cengiz Aytmatov’a ağıt”³⁹ ifadesiyle, “Cengiz Vatana Döndü” adlı şiiri “Cengiz Dağcı’ya”⁴⁰, “Göygöl” adlı şiiri “Şair Ahmet Cevat’ın aziz hatırasına”⁴¹, “Yankı” adlı

²⁸ A.A., Age., s. 37.

²⁹ A.A., Age., s. 42.

³⁰ A.A., Age., s. 45.

³¹ A.A., Age., s. 55.

³² A.A., Age., s. 96.

³³ A.A., Age., s. 98.

³⁴ A.A., Age., s. 105.

³⁵ A.A., Age., s. 107.

³⁶ A.A., Age., s. 114.

³⁷ A.A., Age., s. 137.

³⁸ A.A., Age., s. 148.

³⁹ A.A., Age., s. 153.

⁴⁰ A.A., Age., s. 155.

⁴¹ A.A., Age., s. 172.

şiiiri “*Memmet Aslan’a*”⁴², “*Issız Yurt*” adlı şiiiri “*Ahmet Kabaklı Bey’e*”⁴³, “*Öksüz Yurt*” adlı şiiiri “*Zühal Yüksel’e*”⁴⁴, “*Tuna’ya*” adlı şiiiri “*Aydil Erol’a*”⁴⁵, “*Aral’a Ağıt*” adlı şiiiri “*Yakup Ömeroğlu’na*”⁴⁶, “*Çolpan*” adlı şiiiri “*Hüseyin Özbay’a*”⁴⁷, “*Zafer Güvercinleri*” adlı şiiiri “*Kaptan Fuat Kuşoğlu’nun aziz hatırasına*”⁴⁸, “*Yediyüzüncü Yıl Anısına*” adlı şiiiri “*İlber Ortaylı’ya*”⁴⁹ ithaf edilmiştir.

Kitabın, Turna Göçü adlı üçüncü bölümünde yer alan “*Kırata Destan*” adlı şiiiri “*İrfan Gürdal’a*”⁵⁰, “*Türküler*” adlı şiiiri “*Yetik Ozan’ın aziz hâtırasına*”⁵¹, “*Saz ü Söz*” adlı şiiiri “*Mehmet Özbek’e*”⁵², “*Hümâ Kuşumuz*” adlı şiiiri “*Mükerrem Kemertaş’a*”⁵³, “*Bir Tenor Turna*” adlı şiiiri “*Merhum Opera Sanatçısı Vagıf Kerimov’a*”⁵⁴, “*Kilim Üstüne*” adlı şiiiri “*Varsın yazmasınlar; kilimler onların mektuplarıdır*”⁵⁵ ifadesiyle, “*Rize’ye Hasret*” adlı şiiiri “*Sevgili Öğrencilerime*”⁵⁶ ifadesiyle, “*Kitabeler*” adlı şiiiri “*Abdülhakî Gölpınarlı’ya, Kemal Karahan’a, Ressam Coşkun Karakaya’ya, Şehit Özcan’a*”⁵⁷ ithaf edilmiştir.

Kitabın, Kuş Sofrası adlı dördüncü bölümünde yer alan “*Armağan*” adlı şiiiri “*Selcen’e*”⁵⁸, “*Uykuya Doğru*” adlı şiiiri “*Yeğenim Ülkü Yıldız’a*”⁵⁹ ifadesiyle, “*Uyur Uyanık*” adlı şiiiri “*Musa Doğan’a*”⁶⁰, “*Leylekleri Türküsü*” adlı şiiiri “*Selçuk Uysal’a*”⁶¹ ithaf edilmiştir.

⁴² A.A., Age., s. 178.

⁴³ A.A., Age., s. 194.

⁴⁴ A.A., Age., s. 200.

⁴⁵ A.A., Age., s. 209.

⁴⁶ A.A., Age., s. 212.

⁴⁷ A.A., Age., s. 214.

⁴⁸ A.A., Age., s. 219.

⁴⁹ A.A., Age., s. 222.

⁵⁰ A.A., Age., s. 246.

⁵¹ A.A., Age., s. 252.

⁵² A.A., Age., s. 258.

⁵³ A.A., Age., s. 264.

⁵⁴ A.A., Age., s. 267.

⁵⁵ A.A., Age., s. 272.

⁵⁶ A.A., Age., s. 280.

⁵⁷ A.A., Age., s. 326-327.

⁵⁸ A.A., Age., s. 331.

⁵⁹ A.A., Age., s. 347.

⁶⁰ A.A., Age., s. 349.

⁶¹ A.A., Age., s. 372.

SONUÇ

Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı'nın Gelenekçi-Ülkücü sanatçılarından biri olan Ali Akbaş; *şiiir*, *masal*, *piyes* ve *deneme* türünde eserler vermiştir. Sanatçının *şiiir* ve *masal* türlerinde toplam 7 kitabı bulunmaktadır. *Piyes* ve *denemeleri* ise çeşitli süreli yayınlarda yer almaktadır. Akbaş'ın edebiyata ve *şiiire* olan merakı çocuk yaşlarında başlar. Doğup büyüdüğü Çatova'da, Köy Odalarında dinlediği maniler, masallar, destanlar, halk hikâyeleri ve dinî anlatılar, sanatçının zihin dünyasını besleyen ve zenginleştiren önemli unsurlardır.

Üniversite yılları, Ali Akbaş'ın fikir dünyasını ve dünya görüşünü de önemli ölçüde etkiler. Nitekim o yıllar Türkiye'de sağ-sol meselelerinin başladığı dönemlerdir. Üniversiteler, sağ-sol münakaşaların sıklıkla yaşandığı yerlerden biridir. Akbaş böyle bir ortamda kendi hayatına, aile terbiyesine ve fikir dünyasına daha uygun gördüğü "Gelenekçi-Ülkücü" topluluğun arasında yer almayı tercih eder.

Gelenekçi-Ülkücü hareketin hayat görüşü ve savunduğu değer yargılar, Ali Akbaş'ın yaşantısı ve kaleme aldığı eserlerinde de kendini hissettirir. Sanatçının pek çok *şiiirinde*, Türk-İslam coğrafyasının kültürel ve tarihsel birikiminden yararlandığı görülür. *Şiiirlerinde*, bu coğrafyanın edebiyat, tarih ve siyaset alanındaki öncü şahsiyetlerine yer verir. Akbaş, "Türk Dünyasını tanımak ve tanıtmak" fikrini eserlerinde olduğu kadar, çeşitli süreli yayınlarda da sürdürür. Nitekim bunlardan en önemlisi, Avrasya Yazarlar Birliği'nin yayın organı olarak faaliyet gösteren *Kardeş Kalemler Dergisi*'dir. Ali Akbaş, dil ve muhteva bakımından Türkiye ve Türk dünyası arasında bir köprü vazifesi gören derginin yayın sürecinde aktif rol oynar.

Ali Akbaş'ın *şiiirlerinde* genel olarak Türklük, tarih bilinci ve Türk-İslam coğrafyası muhtevaları yer alır. Bununla birlikte *şiiirlerinde* aşk ve sevgi, hasret, ölüm, din, tabiat, sosyal, çocuk, portre ve bireysel temalar da yer almaktadır. Ancak, sözü edilen muhtevalar içinde de sanatçının, millî ve manevi motiflerin kullanımına özen gösterdiği görülmektedir. Bütün bunlar üzerinden denilebilir ki Ali Akbaş; yaşantısı, faaliyetleri ve eserleriyle Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı'nın Gelenekçi-Ülkücü şairleri arasındadır.

KAYNAKÇA

Ali Akbaş'ın Kitapları

AKBAŞ, Ali, **Masal Çağı**, Ocak Yayınları. Ankara 1983.

AKBAŞ, Ali, **Kuş Sofrası**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

AKBAŞ, Ali, **Erenler Dîvânında**, Bengü Yayınları, (2. Baskı), Ankara 2011.

AKBAŞ, Ali, **Eylüle Beste**, Bengü Yayınları, (2. Baskı), Ankara 2011.

AKBAŞ, Ali, **Turna Göçü**, Bengü Yayınları, (2. Baskı), Ankara 2011.

AKBAŞ, Ali, **Bütün Şiirleri**, Bengü Yayınları, (2. Baskı), Ankara 2018.

AKBAŞ, Ali, **Kuş Sofrası**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, (2. Baskı), Ankara 2022.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

AÇIKGÖZ, Namık, “Ali Akbaş’ın Şiirinde Şiir Başına Düşen Kuş Sayısı”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 34-39.

AÇIKGÖZ, Namık, “Ali Akbaş İle Saf Şiirin Dünyasında 45 Yıl”, **Kardeş Kalemler Dergisi**, Y. 16, S. 190, (Ekim 2022), s. 17-23.

AKBAŞ, Gül (2020). **Kardeş Kalemler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Bursa.

AKBAŞ, Ziya, “Ailemizin Velisi Abim”, **Ali Akbaş Armağanı** (Ed. Yakup Ömeroğlu, Mustafa Kurt), Ankara 2022, s. 35-39.

AKTAŞ, Şerif, “Millî Edebiyat Dönemi (1911-1923)”, **Türk Edebiyatı Tarihi** (Ed. Talât Sait Salman, Mustafa İsen vd.), C. 3, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2018.

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1979.

- ALİZADE, Şefeq (2019). Ali Akbaş'ın Şairliği ve Şiir Dünyası, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Konya.
- ASLAN, Bahtiyar, “Ali Akbaş'ta Modernlik ve Gelenek”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 56-60.
- BERİTLİ, A. Cihat, “Lirizm, Şiirin Ruhudur Bence; Attır, Kanattır”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 10-14.
- BEYATLI, Yahya Kemal, **Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hatıralarım**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2017.
- BEYATLI, Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2017.
- BULUT, Yıldray, “Ali Akbaş'ın Biyografik ve Sanatsal Yaşamı ile Şiirlerinde Yer Verdiği Temalar”, **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S. 1, (Ağustos 2016), s. 56-65.
- DURMUŞ, İlhami, “Türk Kültür Çevresinde At”, **Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 1, (Haziran 2021), s. 1-12.
- EMİROĞLU, Öztürk, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, Akçağ Yayınları (6. Baskı), Ankara 2016.
- ERCİLASUN, A. Bican, “Korkut Akbaş’tan Ali Akbaş’a”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 16-21.
- ERDAL, Gülşen, “Halk Kültüründe Kadının Türkü Yakıcı Kimliği ve Kadın Ağzı Türkülerde “Kocaeli Örneği””, **Halkbilimi Araştırmaları Derneği**, C. 3, S. 4, (Mayıs 2020), s. 216- 227.
- ERSOY, Mehmet Âkif, **Safahat**, Akçağ Yayınları, (5. Baskı), Ankara 2007.
- GÜNDÜZÖZ, Soner, “Geleneksel Harf Sembolizminin Bir Yorumu Olarak Nûn Harfi” **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 30, S. 30, (Nisan 2011), s. 43-58.
- GÜZEL, Abdurrahman-TORUN, Ali, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yayınları, (6. Baskı), Ankara 2010.

- İLBEY, Ahmet Doğan, “Sirkeci’den Tren Gider / Evim Barkım Viran Gider”, **Ali Akbaş Armağanı** (Ed. Yakup Ömeroğlu, Mustafa Kurt), Ankara 2022, s. 195-198.
- İNAN, Akif, **Mehmet Akif İnan Eserleri** (Ed. Hıdır Yıldırım), C. 1, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015.
- KAPLAN, Fahri, “Hüzne Giden Trenler: Ali Akbaş’ın ‘Göç’ Şiiri”, **Ali Akbaş Armağanı** (Ed. Yakup Ömeroğlu, Mustafa Kurt), Ankara 2022, s. 199-203.
- KARACA, Nesrin Tağızade, (2007). “Türk Şuurunu Şiire Dönüştüren Usta Şairimiz Ali Akbaş’la”, **Edebiyat Otağı**, Y. 2, S. 18, (Mart 2007), s. 8-19.
- KARACA, Nesrin Tağızade, “Göygöl Şiirinde, Suyun ve Ali Akbaş’ın Belleğindeki Kadim Türk Tarihi”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 28-33.
- KARACA, Nesrin Tağızade, “Ali Akbaş’ın Şiir Evreninde ‘Azerbaycan’ ya da Altayistik Dünyadan Azerbaycan’a Bakış”, **Ali Akbaş Armağanı** (Ed. Yakup Ömeroğlu, Mustafa Kurt), Ankara 2022, s. 205-229.
- KİRİŞÇİOĞLU, Fatih, “Saha (Yakutlar) ve Saha Türkçesi”, **Türkler Ansiklopedisi** (Ed. Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 20, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2014.
- KOLCU, Ali İhsan, **Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı**, Salkımsöğüt Yayınları, (4. Baskı), Erzurum 2012.
- KOPUZ ÇETİNKAYA, Fatma, “Ferîdüddîn Attâr ve Bir Gazelinin İncelenmesi”, **Current Research in Social Sciences**, C. 1, S. 2, (Mayıs 2015), s. 27-34.
- KÖK, Mustafa, “Korkut Akbaş’tan Ali Akbaş’a Bir Kadîm Dosta Selâm”, **Kardeş Kalemler Dergisi**, Y. 16, S. 190, (Ekim 2022), s. 42-49.
- KURNAZ, Cemal, “Ali Akbaş’lı Yıllarımız”, **Kardeş Kalemler Dergisi**, Y. 16, S. 190, (Ekim 2022), s. 24-28.
- KURT, Halil-ALAYDIN, Necibe Nur, “Ohri Gölü Çevresinde (Makedonya) Osmanlı İzleri”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, S. 32, (2015), s. 120-146.

KÜÇÜKMEHMETOĞLU, Ömer, “Büyük Yazarımız ANAR ve Şair Ali Akbaş’la Edebiyat Sohbeti”, **Kardeş Kalemler Dergisi**, Y. 3, S. 36, (Aralık 2009), s. 59-64.

KÜÇÜKYILDIZ, Arslan, “Cengiz Aytmatov ve Orhan Söylemezin Eseri”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, C. 10, S. 21, (Şubat 2010), s. 339-345.

NAMLI, Tuncer, “Dil ve Vahiy Tarihine Işık Tutan Çarpıcı Sure Başlıkları: Mukattaa Harfleri”, **Eskiye**, S. 30, (Mayıs 2015), s. 85-131.

ÖZARSLAN, Metin, “Ali Akbaş”, **Hece Taşları Dergisi**, Y. 5, S. 55, (Eylül 2019), s. 4-5.

ÖZBAY, Hüseyin, “Millîden Evrensele Ali Akbaş”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 40-46.

PEKTAŞ, Mehmet, “Ali Akbaş’ın Şiirlerindeki Coğrafya”, **Hece Taşları Dergisi**, Y. 5, S. 55, (Eylül 2019), s. 33-39.

ŞENLER, Yaşar, **Kültür ve Edebiyata Dair Görüşleriyle Yahya Kemal**, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997.

TOKEL, Bayram Bilge, “Ali Abi”, **Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Y. 45, S. 529, (Kasım 2017), s. 22-25.

TOKEL, Bayram Bilge, “Ali Abi”, **Kardeş Kalemler Dergisi**, Y. 16, S. 190, (Ekim 2022), s. 6-15.

TOKEL, Bayram Bilge, “Ali Akbaş’la ‘Masal Çağı’ Üzerine Bir Konuşma”, **Ali Akbaş Armağanı** (Ed. Yakup Ömeroğlu, Mustafa Kurt), Ankara 2022, 427-437.

TÜRK, Hatem, **Çağdaş Türk Şiiri Tarihi**, Paradigma Akademi, Çanakkale 2021.

UYŞAL, Selçuk, “Ali Akbaş’ın Kitaplarına Girmeyen Bazı Şiirleriyle Yine Bazı Şiirlerinin Yazılış Sebepleri”, **Kardeş Kalemler Dergisi**, Y. 16, S. 190, (Ekim 2022), s. 58-73.

YAKICI, Ali, **Halk Şiirinde Türkü**, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.

YETİŞ, Kâzım, “Millî Edebiyat Anlayışı”, **İlmi Araştırmalar**, S. 8, (1999), s. 267-284.

YILDIRIM, Halit, “Göç Şairi: Ali Akbaş”, **Ali Akbaş Armağanı** (Ed. Yakup Ömeroğlu, Mustafa Kurt), Ankara 2022, s. 107-116.

Sanal Kaynaklar

ÇOPUR, Gürhan, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tokel-bayram-bilge>), (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-58557/uluslararası-hazar-siir-aksamlari.html>, (Erişim Tarihi: 01.06.2023).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mumine-hatun-kulliyesi>, (Erişim Tarihi: 17.05.2023).

<https://www.biyografya.com/biyografi/8531>, (Erişim Tarihi: 17.05.2023).

<https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=4582>, (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

<http://www.elbistanli.com/?Syf=26&Syz=464503&/Dr.-Mustafa-K%C3%96K>, (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

KOYUNCU, İsa, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akbas-ali>), (Erişim Tarihi: 10.01.2023).

SONA, Fatih, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kurnaz-cemal>), (Erişim Tarihi: 25.11.2022).

ÜSTÜN, Koray, (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ercilasun-ahmet-bican>), (Erişim Tarihi: 25.11.2022).